

HET FRANKISCHE VOETVOLK, 400—800.

KRIJGSHISTORISCHE STUDIE

VAN

B. R. F. VAN VLIJMEN.

(*Vervolg van N°. 3, bladz. 132.*)

De reuzenstrijd tusschen Franken en Saksers, die reeds woedde tijdens het leven van KAREL MARTEL en PEPYN DEN KORTEN, beheerschte ook geheel de regeering van KAREL DEN GROOTEN. Alle andere oorlogen schijnen gering van beteekenis in vergelijking van dezen kamp op leven en dood der twee machtigste Germaansche stammen en het is de onvergankelijke roem van KAREL DEN GROOTEN, dat hij in deze worsteling heeft gezegevierd.

Groot nog was het verschil in godsdienst, zeden en gewoonten tusschen Franken en Saksers op het tijdstip, waarop KAREL DE GROOTE als Koning van het geheele Frankenrijk werd erkend.

De Saksers, meer nog aan de Noormannen dan aan de Germanen verwant, waren hardnekkig in het heidendom en zonder centraal gezag. Zij vormden omstreeks de helft der achtste eeuw drie bondgenootschappen. Het eerste bondgenootschap was gevestigd langs de beide oevers van de Beneden-Elbe; het tweede in de landstreek tusschen de Boven-Elbe en den Boven-Weser en het derde ten westen van den Weser. De bondgenootschappen waren wederom verdeeld in gouwen, die elk hun eigen opperhoofd erkenden. Het volk bestond nog uit drie kasten, die zich niet met elkaar vermengden, namelijk: *edelingen*, *frijlingen* en *liten* of *laten*. Aangezien dit volk dus geen aaneengesloten geheel vormde en alléén in geval van een algemeenen krijg één enkel opperhoofd gehoorzaamde, was het moeielijk aan te vallen.

Terwijl PEPYN DE KORTE in de laatste jaren zijns levens hoofdzakelijk strijd voerde in het zuiden van Gallië, hadden de Franken aan den rechter Rijnsoever veel van de vijandige Saksers te verduren. Zonder algemeenen inval drongen de Saksers steeds naar het westen en overweldigden zij langzamerhand het land der Bructeren en andere Frankische kantons. In het begin des jaars 772 waren zij gevestigd langs den IJssel, de Lippe, de Roer en de Sieg, voorts langs den Rijn van het eiland der Bataven, gewoonlijk

Batavia genoemd, tot zuidwaarts van de Sieg. Aan den mond der laatstgenoemde rivier hadden zij eene sterkte gebouwd. Hunne aanvallen werden allengs driester, omdat van tegenweer geen sprake was. Hun haat tegen het Christendom openbaarde zich door het aanvallen en verwoesten van Christenkerken. Een Engelsch zendeling, LIEFWIJN genaamd, wiens kerk te Deventer door de Saksers werd verbrand, begaf zich stoutmoedig geheel alleen naar den Weser en dorst de Saksers bedreigen met het machtig zwaard van den grooten Koning der Franken.

En op deze bedreiging volgde snel de daad.

In Mei 772 werd te Worms de heirban gehouden. Van daar trok KAREL terstond met het geheele leger over den Rijn (vermoedelijk door middel van vlotten) naar de Boven-Lippe, welke landstreek de groote gevechten van ARMINIUS, VARUS en GERMANICUS had aanschouwd.

Alles werd te vuur en te zwaard verwoest (1).

Ten slotte maakte KAREL zich ook meester van het versterkte kasteel (*castrum*) Eresburg (2) en vernietigde hij het afgodsbeeld, door de Saksers *Irmisul* genaamd, hetwelk te midden van Eresburg op den top van een heuvel of berg was opgericht. Na deze overwinning verbleef het leger nog een korten tijd aan den Weser. Hier ontving KAREL twaalf gijzelaars en nam de onderwerping der Saksers aan. De voorwaarden van onderwerping waren voor de Saksers zeer gemakkelijk. KAREL stond hun toe in de Frankische landen te blijven, hopende hen door goedertierenheid voor zich te winnen.

Terwijl KAREL aldus in 't noorden streed, ging DESIDERIUS, Koning der Longobarden, voort met het doen van invallen in de landen van het Exarchaat. Hij ontnam den Paus vele plaatsen, zonder dat deze bij machte was aan die tyrannie weerstand te bieden.

Paus ADRIANUS zond dientengevolge een gezant aan KAREL DEN GROOTEN, welke den Koning ontmoette te Thionville in den winter van 772 op 773. KAREL, overtuigd dat hij tegen DESIDERIUS moest oprukken, die weigerde de genomen plaatsen terug te geven, hield eene algemeene tegenvergadering te Genève. Daar ter plaatse werd het Frankische leger in twee afdeelingen gesplitst. De eerste afdeeling trok onder bevel van BERNARD (3), oom van KAREL, over den berg Jovis (4), terwijl KAREL zelf aan het hoofd van de tweede afdeeling den Mont-Cenis overschreed. DESIDERIUS deed vergeefsche pogingen om weerstand te bieden aan de goed aangevoerde Frankische benden. Terwijl hij trachtte bij de passen van den Mont-Cenis KAREL's leger tegen te houden, werd hij door BERNARD omgetrokken. Aldus van twee zijden aangevallen, leed hij de nederlaag en kon hij slechts het gros

(1) *Ferro et igne cuncta depopulatus.* EINHARD, *Annales Francorum.*

(2) Stadtberg ten zuiden van Paderborn.

(3) Volgens ECKHARDT werd de berg naar dezen krijgsoverste St. Bernard genoemd.

(4) Grootte St. Bernard.

zijns legers redden van den ondergang. Hij ging terug op het versterkte Pavia en werd hier door KAREL belegerd.

Het beleg van deze stad leverde zoovele moeilijkheden op, dat de Franken genoodzaakt waren hier den geheelen winter door te brengen. Eerst in de lente van 774 gaven Pavia en andere versterkte steden zich over. Koning DESIDERIUS viel met vrouw en dochter, benevens al zijne schatten, in KAREL's handen. Geheel Lombardije kwam tot onderwerping. De Longobarden echter verloren noch hunne landerijen, noch hunne eeretitels, noch hunne ambten. De nationale wetten bleven in stand. KAREL voegde alleen bij zijn toenmaligen titel dien van »Koning der Longobarden." Het was dus slechts eene staatkundige verovering, die alweder een bewijs te meer is voor KAREL's gezond verstand.

Terwijl KAREL aldus in het zuiden oprad voor het recht, gingen in het noorden de Saksers opnieuw aanvallend te werk en maakten zij een nieuwen veldtocht noodzakelijk. Zij vernietigden de in hun oog ontwijde vesting Eresburg geheel en al en deden invallen in Hessen en in Friesland. Zij plunderden o. a. Duraburg en Deventer.

KAREL bracht den winter van 774 op 775 door in zijn domein van Quierzy en besloot daarom den strijd tegen de trouwelooze Saksers opnieuw aan te binden en de wapenen niet neder te leggen, dan na hen te hebben gedwongen zich aan den Christelijken godsdienst te onderwerpen of wel na hen te hebben vernietigd.

Hij hield dan de Mei-vergadering in de stad Duren en trok van daar over den Rijn aan het hoofd van al de strijdkrachten zijns rijks. Zijn eerste object was het kasteel Siegburg, waarin de Saksers een garnizoen hadden gelegd. Siegburg werd stormenderhand veroverd.

Vervolgens trok KAREL naar het verwoeste Eresburg, deed dit geheel herstellen en plaatste hierin eene Frankische bezetting. Voor zooverre ons bekend is, was dit de eerste keer, dat KAREL een Frankisch garnizoen in 's vijands land achterliet. Van Eresburg werd gemarcheerd naar den Weser, waar de Saksers met het doel om KAREL den overtocht der rivier te betwisten, zich in massa bij Brunenberg (1) vereenigd hadden. Doch hun pogen was vergeefs. Reeds bij den eersten schok werden zij teruggeslagen en op de vlucht gedreven met ontzaglijk verlies. KAREL trok over den Weser en richtte zich met een deel zijns legers naar de rivier de Ocker, terwijl de achterblijvenden een kamp betrokken aan den Weser, nabij de plaats waar nu Lubeck gelegen is. HESSUINUS, een der voornaamste Saksische hoofden, trok KAREL te gemoet, leverde hem de gevraagde gijzelaars en deed de belofte van getrouwheid. KAREL nam daarop den terugtocht aan en ontving gedurende dien tocht in het land van Bücheburg (2) de hulde

(1) Ten zuidoosten van Hoxter.

(2) Ten oosten van Minden (Westphalen).

van de Angzariërs, insgelijks behoorend tot den stam der Oostphaliërs, die zich met hunne voornaamste hoofden aan hem vertoonden en evenals hunne stamgenooten, bovengenoemd, den eed van trouw aflegden en gijzelaars leverden.

Terwijl Koning KAREL afwezig was, had intusschen het aan den Weser achtergebleven deel des legers een verraderlijken aanval te doorstaan.

EINHARD zegt, dat deze legerafdeeling zich liet verrassen door de Saksers. Toen de kudden der Franken door hunne bewakers omstreeks het negende uur van den dag (1) in de legerplaats werden teruggeleid, drongen tevens tal van Saksers mede binnen, die veinsden de kameraden der Franken te zijn. Onverwachts wierpen de Saksers zich op de slapende Franken en richtten onder dezen een vreeselijk bloedbad aan. Zij werden echter teruggedreven door den moed der Frankische soldaten, die waakten en een geduchten tegenstand boden.

Zoodra KAREL van dit feit bericht ontving, rukte hij aan met alle mogelijke snelheid en vervolgde hij de vluchtende Saksers, van welken een groot aantal werd gedood. Na ook van de Westphaliërs gijzelaars ontvangen te hebben, trok Koning KAREL terug, ten einde den winter in het land der Franken door te brengen.

Opmerking verdient hier de wijze, waarop in de verpleging van het Frankische leger werd voorzien. Uit den tekst van EINHARD toch blijkt, dat het Frankische leger kudden met zich voerde, tot voeding van de troepen. Dit verhaal is dus volkomen in overeenstemming met den inhoud van den vroeger vermelden brief of het marschbevel aan FULRAD, Abt van St. Denis, waarin o. a. wordt bevolen levensmiddelen mede te voeren voor drie maanden. De geschiedschrijver HENRI MARTIN verkeert dus in dwaling als hij spreekt van »fourageurs”.

Ofschoon uit het verhaal niet blijkt, hoever de afdeeling des Konings van het kamp verwijderd was, toen KAREL bericht ontving van den overval der Saksers, zoo toont de vervolging der vluchtende vijanden toch helder aan met welke snelheid en voortvarendheid de operatiën onder de leiding van den grooten veldheer geschiedde. Het gedeelte, ter vervolging aangevoerd, moet evenwel uit ruitery hebben bestaan, anders is de snelheid onverklaarbaar.

In Frankenland teruggekeerd, verneemt KAREL, dat de hertog van Frioul een opstand heeft verwekt in Noord-Italië en dat bereids vele steden zijne partij hadden gekozen, terwijl hij streeft naar de koninklijke waardigheid. Begrijpende, dat het van het hoogste belang is, dien opstand onmiddellijk te onderdrukken, snelt KAREL met zijne keurbenden (*leudes*) naar Italië. In den winter van 775 op 776 wordt deze opstand door KAREL gedempt,

(1) Circa nonam die horam (ongeveer ten 3 ure n. m.). EINHARD, *Annales Francorum*, DCCLXXV.

worden de verloren of afvallige steden zonder slag of stoot hernomen en keert de veldheer even snel terug, als hij er was heengetogen.

Nauwelijks is hij de Alpen over, of boodschappers komen hem te gemoet; zij verhalen, dat de sterkte Eresburg door de Saksers is ingenomen en het Frankische garnizoen, voor overmacht bukkend, met wapenen en vaandels is afgetrokken. Ook het kasteel Siegburg was belegerd, maar niet in 's vijands handen gevallen. Het garnizoen had een stouten uitval gedaan en het was gelukt de belegeraars tot den aftocht te noodzaken.

Deze tijdingen deden KAREL besluiten het leger te Worms te verzamelen en met snelheid wederom het land der Saksers binnen te trekken.

Na den heirban te Worms gehouden en een talrijk leger verzameld te hebben, trok KAREL het Saksenland binnen met eene zoodanige snelheid, dat alle pogingen door den vijand in 't werk gesteld om tegenstand te bieden daardoor als 't ware verlamd werden (1).

Ten einde de snelheid, waarmede KAREL zijne troepen wist te verplaatsen, eenigszins te verklaren, dient hier te worden aangeteekend, dat onder PEPYN's regeering en niet minder onder KAREL's bestuur talrijke wegen en pleisterplaatsen werden hersteld en vernieuwd; dat alle heeren, eigenaars of vruchtgebruikers van landgoederen gehouden waren, volgens hun vermogen, levensmiddelen en vervoermiddelen te schaffen voor den Koning en zijn gevolg, hetwelk op zichzelf een klein leger vormde, bestaande uit *palatini* (paladijnen), *leuden*, *klerken*, *wachten*, enz.; dat de etappen werden aangewezen door de ligging van vele steden en landgoederen over heel het grondgebied verspreid en dat 's Konings gevolg waarschijnlijk geheel en al uit ruitery bestond. Toch zijn ook de strategische marschen van het geheele leger bewonderenswaardig en stempelen zij alleen KAREL reeds tot een van de grootste veldheeren der wereldhistorie. Terecht merkt een Fransch schrijver op: »De Frankische helden schenen, te beginnen met KAREL MARTEL, de wiken des Romeinschen adelaars en tevens zijne stoutheid en zijn genie geërfd te hebben.»

Aan de oevers van de Lippe gekomen, vond Koning KAREL daar eene menigte uit het trouweloze volk, die berouwvol, naar het scheen, zich kwam onderwerpen en vergiffenis afsmeeken voor de begane misdrijven.

KAREL behandelde de Saksers wederom met zachtheid en deed degenen doopen, die verklaarden Christen te willen worden (2). Hij nam de bedrieglijke beloften — de gezworen trouw niet te zullen verbreken — die zij hem opnieuw boden, aan en ontving de vereischte gijzelaars. Vervolgens deed hij de sterkte Eresburg wederom herstellen en ook een fort oprichten aan den

(1) . . . . . tanta celeritate ad destinatum a se in Saxonia locum pervenit, ut omnes hostium conatus, quibus ei resistere parabant, illa festinatione præverteret. EINHARD, *Annales Francorum*, DCCLXXVI.

(2) Cui cum et misericorditer ignovisset, et eos qui se christianos fieri velle affirmabant, baptizari fecisset, ... EINHARD, *Annales Francorum*, DCCLXXVI.

oever van de Lippe. In beide kasteelen liet hij een sterk garnizoen achter, toen hij terugtrok naar Gallië om den winter door te brengen in het voorvaderlijk kasteel Heristal aan de Maas.

Het kan voorzeker niet ongepast genoemd worden, in het voorbijgaan hier de aandacht te vestigen op het feit, dat KAREL DE GROOTE steeds met groote zachtmoedigheid en lankmoedigheid tegenover de Saksers te werk ging en dat zij door hem niet verplicht werden het Christendom te aanvaarden.

De tekst van EINHARD is in dit opzicht volkomen duidelijk en vernietigt de legende, die tot op onzen tijd is voortgeplant, als zouden de Saksers met het zwaard bekeerd zijn geworden.

Waarom duurde de oorlog tegen de Saksers zooveel (33) jaren?

EINHARD geeft ons het antwoord in zijn: *Leven van Keizer Karel*. »Geen oorlog, zegt hij, was langer, was hardnekkiger voor het Frankische volk, omdat de Saksers, gelijk bijna alle volken die Germanië bewonen, woest van aard waren en overgegeven aan den eeredienst der duivelen (»cultui dæmonum dediti»). Vijanden zijnde van den Christelijken godsdienst, meenden zij schaamteloos de goddelijke en menschelijke wetten te mogen schenden.»

»Er waren nog andere oorzaken, die uiteraard dagelijks tot versterking van den vrede leidden. Onze grenzen namelijk palen evenals de hunne bijna overal aan een vlak land en slechts bij uitzondering zijn het op weinige plaatsen groote wouden en hooge bergen, die op meer bepaalde wijze de grenslijn tusschen de beide volken aanwijzen. Daardoor werden van beide zijden herhaaldelijk moord en roof gepleegd. Deze buitensporigheden verbitterden de Franken dermate, dat zij besloten den Saksers in een geregelden oorlog te bekampen; deze strijd, eenmaal begonnen, werd gedurende drie en dertig jaar voortgezet met gelijke hartstochtelijkheid van beide zijden, maar noodlottiger voor de Saksers dan voor de Franken. De oorlog had eerder beëindigd kunnen zijn, indien de trouweloosheid der Saksers geen beletsel ware geweest. Het zou moeilijk zijn te zeggen hoevele keeren zij als overwonnelingen de genade des Konings afsmeekten en zwoeren zijne bevelen te gehoorzamen; hoevele keeren zij zonder uitstel de gijzelaars leverden, die men van hen eischte, en de bestuurders ontvingen, die hun werden gezonden; hoevele keeren zij zelfs zoodanig vernederd en verslagen schenen, dat zij beloofden den eeredienst der afgoden prijs te geven en zich aan den Christelijken godsdienst te onderwerpen. Maar als zij snel gereed waren om dergelijke verbintenissen aan te gaan, toonden zij zich tegelijkertijd zoo haastig in het *verbreken* daarvan, dat men waarlijk niet zou kunnen zeggen welke van deze beide neigingen bij hen de sterkste was. Inderdaad, sedert het begin van den oorlog ging er nauwelijks één jaar voorbij, dat niet werd gekenmerkt door eene dezer veranderingen.»

»Maar de groote moed van den Koning, zijne onwrikbare standvastigheid,

zoowel in tegenspoed als in voorspoed, werden nooit overmeesterd door hunne veranderlijkheid. Nooit duldde hij, dat zij ongestraft hunne beloften schonden; nooit begingen zij trouweloosheden, zonder dat een leger, aangevoerd door hem of door zijne graven, hun eene rechtmatige bestraffing ging toedienen, totdat hij eindelijk, na volkomen te hebben gezegevierd over alles wat hardnekkig weerstand bood, tienduizend van degenen, die de Elbe bewoonden, met hunne vrouwen en kinderen deed verplaatsen naar duizend verschillende oorden van Gallië en Germanië."

Deze zijn de woorden van EINHARD.

Nadat de Koning in de lente van 777 het Paaschfeest te Nijmegen had gevierd, besloot hij (terecht de beloften der Saksers wantrouwende) te Paderborn (1) de Mei-vergadering te doen houden. Hij trok dus naar het hart van het Saksenland aan het hoofd van een talrijk leger. De hoofden zoowel als het volk der Saksers gaven gevolg aan KAREL's oproeping en verschenen te Paderborn om van hunne trouw blijk te geven. WITIKIND echter, een van de voornaamste hoofden der Westphaliërs, die zich bewust was schuldig te zijn aan eene menigte van misdaden en daarom den toorn des Konings vreesde, had een toevlucht gezocht bij SIEGFRIED, Koning der Denen. Allen, die te Paderborn waren verschenen, betuigden hunne volkomene onderwerping.

Tengevolge van de komst van den Saraceen IBEN-AL-ARABI, die de onderwerping aanbood van eenige plaatsen in het noorden van het Iberische schiereiland, trok KAREL in het jaar 778 door Gasconje en over de Pyreneeën. Eenige steden, als Pampelona en Saragossa, werden veroverd; de geheele landstreek, onmiddellijk grenzende aan de Pyreneeën, kwam in onderwerping. Maar bij den terugtocht vielen de Gasconjers de achterhoede aan in den bergpas van Ronceval; deze aanval gaf aanleiding tot een hevig gevecht, waarin de bloem van KAREL's paladijnen sneuvelde (2).

Deze tegenspoed was voor den Koning van te meer beteekenis omdat de Saksers, gebruik makende van zijne afwezigheid, opnieuw naar de wapenen hadden gegrepen en aanvallend waren opgetreden. Alle steden en dorpen in de nabijheid van den rechter Rijnsoever, van Deutz tot aan den mond van den Moezel gelegen, werden te vuur en te zwaard verwoest (3). Ook de kerken werden geheel en al vernietigd. De vijand spaarde vrouwen noch

(1) Dicht bij de bronnen van de Lippe.

(2) EINHARD is de eenige historieschrijver, die melding maakt van den dood van den beroemden ROELANT. Hij zegt: »In quo praelio Eggihardus, regie mensæ præpositus, Anselmus comes palatii, et Hruodlandus, Britannici limitis præfectus, cum aliis compluribus interficiuntur." *Vita Karoli imperatoris*, IX.

Tevens leeren wij hieruit: dat ROELANT Markgraaf van Bretagne was of Prefect van de grenzen (marken) van Bretagne.

(3) Quicquid a Diutia civitate usque ad fluentem Mosellæ vicorum villarumque fuit, ferro et igne depopulati sunt. EINHARD, *Annales Francorum*, DCCLXXXVIII.

kinderen, als wilde hij daardoor duidelijk aantonen, dat hij het grondgebied der Franken had betreden, niet om te rooven, maar om zich te wreken.

In de stad Auxerre ontving KAREL de tijding van deze ramp en terstond zond hij bevel aan de Oost-Franken om in aller ijf op te rukken en den vijand terug te werpen. Het gelukte aan deze troepenmacht de terugtrekkende Saksers te bereiken in Hessen bij de rivier de Adern. Terwijl de Saksers deze rivier doorwaadden, werden zij aangevallen met zóóveel geweld, dat er slechts weinigen aan het bloedbad, door de Franken aangericht, konden ontkomen.

In het jaar 779 werd de heirban te Duren gehouden en na den veldtocht kwamen de Saksers opnieuw in onderwerping. Dit belette evenwel niet, dat ook in 780 een tocht naar het hart van het Saksenland noodzakelijk was. Terwijl het Frankische leger kampeerde aan den oever der Elbe, werden door Koning KAREL voorschriften gegeven aan de Saksers, die den linkeroever bewoonden, en aan de Slaven, welke zich aan den rechteroever van dien stroom hadden gevestigd.

Ook in 782 werd de heirban in de Saksische landen gehouden. In zijn kamp aan de boorden der Lippe ontving Koning KAREL de gezanten van SIEGFRIED, Koning der Denen, en van de opperhoofden der Hunnen.

Nauwelijks was hij echter in Gallië teruggekeerd, of WITIKIND keerde in het Saksenland terug en zette de Saksers tot opstand aan. Tegelijkertijd kwam het bericht van een inval der Slaven, die tusschen de Elbe en de Saale woonden, in het land der Thuringers en der Saksers. Koning KAREL zond onmiddellijk eene legermacht om de Slaven te tuchtigen. Deze troepen, onder bevel van drie graven, leden in het Saksenland eene nederlaag tengevolge van het gebrek aan beleid hunner aanvoerders. De geheele afdeeling werd in de pan gehakt. Behalve de aanvoerders, sneuvelden tal van aanzienlijke officieren.

Bij het vernemen van deze nieuwe trouweloosheid der Saksers verzamelde de Koning zoo spoedig mogelijk een leger en trok zelf naar Saksen. WITIKIND had reeds weder de wijk genomen naar het noorden. Daar dit opperhoofd dus voor het oogenblik niet bereikbaar was, besloot KAREL al degenen, die zich door hem tot opstand hadden laten verleiden, op voorbeeldige wijze té straffen. Vreeselijk was het gericht: vierduizend vijfhonderd mannen werden aan de boorden van den Aller onthoofd.

Deze ontzettende straoefening vermocht echter geen blijvenden indruk teweeg te brengen. Integendeel, in het volgende jaar was de Koning andermaal genoodzaakt zelf aan het hoofd van zijn leger naar Saksen op te rukken, aangezien de opstand der Saksers algemeen was geworden. Die veldtocht van 783 was merkwaardig, omdat hij werd gekenmerkt door twee veldslagen, de eenige waarin KAREL DE GROOTE persoonlijk het bevel voerde. De eerste dezer veldslagen werd geleverd bij den berg Osney, op eene plaats, genaamd Detmold; de tweede had in dezelfde maand plaats aan

den oever der rivier de Hase (nabij Osnabrück) op eene plaats, die in de middeleeuwen »Schlachtvörderberg» genoemd werd. In deze beide gevechten werden de Saksers zoo geducht verslagen en overwonnen, dat zij voortaan niet meer aanvallend durfden optreden en het zelfs niet waagden de aanvallen des Konings te weerstaan, tenzij beschermd door eene sterke stelling.

De Franken verloren in dezen strijd een gedeelte van hunnen adel en van hunne hoogwaardigheidsbekleeders, evenals de Saksers. De overwinnaar trok oostwaarts voort tot aan de Elbe, al het land op zijnen doortocht verwoestende. Vóór het invallen van den winter keerde het leger echter in het Frankenland terug. De Koning bracht als naar gewoonte den winter door op zijn kasteel Heristal. Ook in 784 was een veldtocht naar het Saksenland noodzakelijk. In dezen veldtocht werden de Franken, in twee legers verdeeld, aangevoerd door den Koning en door zijn zoon KAREL.

Hoewel ook in dit jaar vele landen verwoest en vele steden verbrand werden (1), bleek toch de tegenstand zóó hardnekkig, dat de Koning, na te Worms het leger herzameld te hebben, het in het najaar opnieuw oostwaarts deed marcheeren en tegen zijne gewoonte een winterveldtocht hield.

Hij vierde het Kerstfeest in zijn kamp nabij het Saksische kasteel Skidroburg (ten noorden van Paderborn) en rukte daarna op naar den Weser, alles op zijn doortocht verwoestende.

Daar evenwel het strenge wintergetijde en de overstromingen hem verhinderden verder te gaan, bracht hij (*mirabile dictu!*) den winter door in het fort Eresburg. Hij liet zelfs zijne vrouw en zijne kinderen daarheen komen. Na in het kasteel eene sterke bezetting gelegd te hebben, ging hij wederom te velde om den vijand afbreuk te doen. Gedurende den geheelen winter van 784 op 785 werd het Saksische land over de gansche uitgestrektheid te vuur en te zwaard geteisterd.

In de daarop volgende lente werd met de gewone plechtigheid de jaarlijksche volksvergadering gehouden en wel te Paderborn. Na afloop van deze vergadering vertrok de Koning naar Bardengoo of Bardengau (2). Dáár vernam hij, dat de hoofdlieden WITKIND en ABBIO zich ophielden in het gedeelte van Saksen, dat ten oosten van de Elbe gelegen is. Hij zond hen onmiddellijk Saksische boodschappers, ten einde hen te overreden om zonder aarzelen tot hem te komen en zich te onderwerpen. Nadat hun straffeloosheid beloofd was en bovendien, als waarborgen voor hunne persoonlijke veiligheid, gijzelaars waren overgeleverd door AMALWINUS, een der hooge beambten van het hof, vergezelden zij dezen naar Attig y,

(1) . . . . . venit in campestria Saxoniae, quae Albi atque Salae fluminibus adjacent, depopulatisque orientalium Saxonum agris ac villis incensis. . . . . EINHARD, *Annales Francorum*, DCCLXXXIII.

(2) Dichtbij en ten oosten van Luneburg.

vertoonden zich daar aan den Koning en werden op hun verlangen gedoopt.

De hardnekkige trouweloosheid der Saksers sluimerde nu gedurende eenige jaren; vooral (zegt EINHARD) omdat zij geene gunstige gelegenheid konden vinden om opnieuw in opstand te komen (1).

Terwijl aldus in het noorden eenige jaren van kalmte intraden, was Koning KAREL genoodzaakt krijgstochten te doen ondernemen naar Brittannië, naar Italië en naar Beieren en eindelijk tegen de Hunnen en de Slaven aan gene zijde van de Elbe en de Raab.

Van deze veldtochten en van de latere tegen de Saksers wordt door de historieschrijvers, wat de tactiek betreft, niets bijzonders vermeld. Enkele zijn merkwaardig uithoofde van strategische maatregelen. Zoo vinden wij opgeteekend, dat in het jaar 789 een veldtocht werd ondernomen tegen den Slavischen stam der Wilzen, ook Welataben genoemd, die tusschen de Elbe en de Oder langs de Baltische zee woonden, omdat deze volken de Abodriten, bondgenooten der Franken, aanhoudend door invallen hinderden. De Saksers namen als hulptroepen aan dezen tocht deel, hoewel zij niet betrouwbaar waren (2).

KAREL deed twee bruggen slaan over de Elbe. Een dezer bruggen werd aan beide oevers beveiligd door schansen, die door eene sterke troepenmacht waren bezet.

In den veldtocht van 791 naar Pannonië, bewoond door de Avaren of Hunnen, rukte KAREL's leger in twee groote afdeelingen langs de beide oevers van den Donau voort. Het korps aan den noordelijken of linker-oever werd aangevoerd door graaf THEODORIK en door den kamerheer MEGANFRIED, terwijl KAREL zelf de afdeeling aanvoerde, die den zuidelijken of rechteroever volgde. De Beieren begeleidden de legerbehoefden, die, in vaartuigen geladen, rivier-afwaarts werden vervoerd.

Aanvankelijk werd het kamp opgeslagen aan de oevers van de Enns, die de grens vormde tusschen de landen der Beieren en der Hunnen. Na een rust van drie dagen werd de marsch voortgezet en werden de Hunnen in hun eigen land krachtig aangevallen. De schansen, door hen opgericht, werden verwoest en het land werd te vuur en te zwaard geteisterd. Het korps van KAREL trok over de Raab en volgde den loop dezer rivier tot aan haren mond in den Donau. De terugtocht van dit korps geschiedde langs den aanvankelijk gevolgden weg, maar het korps van THEODORIK en MEGANFRIED, dat geheel uit Saksers en Friezen was samengesteld, keerde volgens bevel des Konings, door Bohemen terug. De geheele veldtocht liep gelukkig af. Alleen leed de ruitery van KAREL's korps groote verliezen door het

(1) Quievitque illa Saxonica perfidia pervicacitas per annos aliquot, ob hoc maxime, quoniam occasiones deficiendi ad rem pertinentes invenire non potuerunt. EINHARD, *Annales Francorum*, DCCLXXXV.

(2) Quanquam ficta et minus devota obedientia. EINHARD, *Vita Karoli imperatoris*, XII.

sterven van *duizende* paarden (1). Er bleef slechts een tiende gedeelte dezer paarden over. Dit feit levert ons het bewijs, dat een zeer groot deel, waarschijnlijk de grootste helft van KAREL's afdeeling, uit ruitery bestond.

De oorlog tegen de Hunnen was echter met dezen eersten veldtocht niet ten einde. EINHARD noemt dezen krijg den belangrijkste, door KAREL ondernomen, als men den Saksischen strijd uitzondert.

Inderdaad, acht jaren duurde het, eer de Hunnen totaal machteloos waren, door het sneuvelen van alle aanvoerders en het verlies van al het goud en zilver, bij hunne tochten op het grondgebied van andere volken geroofd en in de hoofdversterking, »Ring» genaamd, tusschen den Donau en de Theiss opgestapeld.

Opmerking verdient, dat Koning KAREL, na zijne troepen te hebben ontbonden, den winter van 791 op 792 doorbracht in de stad *Regium*, die nu Regensburg is geheeten.

Reeds in 793 was het noodzakelijk wederom tegen de Avaren op te rukken. KAREL had o. a. een pontonbrug op den Donau doen vervaardigen, om in dien veldtocht te gebruiken. KAREL's vertrek werd echter verhinderd door onrustbarende berichten uit Saksen. De troepen namelijk, die onder aanvoering van graaf THEODERIK Friesland waren doorgetrokken, hadden nabij den Weser een aanval van de Saksers af te weren en leden daar eene volkomene nederlaag. De Koning zag voor 't oogenblik van den veldtocht af, daar zijn aandacht geheel geboeid werd door eene grootsche onderneming, het graven van een kanaal tusschen de Rednitz (2) en de Altmuhl, dat de vaartuigen moest in staat stellen van den Rijn in den Donau te geraken. Terwijl de Koning dit belangrijke werk (hetwelk evenwel mislukte door aanhoudende regenbuien en het moerassige terrein) van nabij gadesloeg, ontving hij ongunstige berichten van twee zijden. Vooreerst werd hem kond gedaan van een nieuwen opstand der Saksers en tevens van een inval der Saracenen in Septimanië. Deze inval werd door groote woestheid en stoutmoedigheid gekenmerkt.

Na verschillende gevechten geleverd te hebben tegen de graven van die provincie, na een groot aantal Franken te hebben gedood, keerden de Muzelmannen zegevierend terug, beladen met een onmetelijken buit. In dezen strijd onderscheidde zich WILLEM AU COURT NEZ, Hertog van Toulouse. Hoewel hij overwonnen werd door ABD-EL-MELEK aan de samenvloeiing van de Aude en de Orbieu, gelukte het hem door zijne groote onverschrokkenheid de Saracenen tot staan te brengen. Zij leden zulke geweldige verliezen, dat zij genoodzaakt waren van verdere aanvallen af te zien.

Daardoor kon Koning KAREL in 794 weder al zijne strijdkrachten tegen de Saksers aanwenden. Nadat hij met twee legerkorpsen Saksenland was

(1) . . . . . ut vix decima pars de tot millibus equorum remansisse dicatur. EINHARD, *Annales Francorum*, DCCXCI.

(2) Zijrivier van den Main bij Bamberg.

binnengerukt, kwamen de opgestane volken wederom spoedig in onderwerping.

Toen daarop in de lente van 795 de ologsban werd afgekondigd, weigerden de Saksers mede te trekken naarannonië. Koning KAREL was dientengevolge genoodzaakt andermaal zijn plan te wijzigen. In samenwerking met de Slaven of Abodriten, zouden nu de Saksers worden aangevallen. Edoch de Slaven vielen in een hinderlaag bij den overtocht van de Elbe en werden geheel vernietigd. Koning KAREL, gevoelig getroffen door deze ramp en vooral door het sneuvelen van zijn trouwen bondgenoot WIZINUM, der Sla en vorst, deed het Saksenland opnieuw al de kracht van zijne legerbenden gevoelen.

Wij lezen in EINHARD's annalen bij herhaling, dat de Saksische gouwen verwoest werden. Die verwoesting is echter waarschijnlijk telkenreize slechts over een deel van het land uitgestrekt, want blijkbaar was de geleden schade spoedig weder hersteld. Ook in den veldtocht van 796 werd bijna geheel Saksen verwoest (1) door het leger onder het persoonlijk bevel des Konings, terwijl zijn zoon PEPYN eene volkomene overwinning op de Hunnen behaalde en deze volken teruggedreef tot over de Theiss.

In 797 werd de verwoesting van het Saksische land uitgestrekt tot aan de uiterste grenzen, d. w. z. tot dáár, waar het, tusschen de Elbe en den Weser, door de zee bespoeld wordt. (2).

Ook in 797 mocht echter de krijg tegen de Saksers nog niet tot eene beslissing komen. Hoe verre men nog van den vrede verwijderd was, blijkt wel uit het feit, dat Koning KAREL den winter van 797 op 798 in het Saksische land doorbracht en wel kampeerend aan den oever van den Weser op eene plaats, die van dien tijd af op 's Konings bevel *Heerstall* werd genaamd.

Gedurende de jaren 798 en 799 woedde de oorlog voort, terwijl de Koning in zijn kamp, nu eens aan den Weser, dan weder te Paderborn, vreemde gezanten ontving en het rijk bestuurde.

Eindelijk, na eene afwezigheid van enkele jaren, zien wij KAREL in het jaar 804 als Roomsche Keizer op naam, maar voor het laatst, aan het hoofd zijns legers het land der Saksers binnentrekken. Het was in dit jaar, dat de bekende verhuizing der Saksers, op KAREL's bevel, geschiedde. Hij deed alle de Saksers, die aan gene zijde van de Elbe woonden, met hunne vrouwen en kinderen naar het land der Franken overgaan en gaf hun land aan de Abodriten (3).

(1) Saxonia ex magna parte vastata. EINHARD, *Annales Francorum*, DCCXCVI.

(2) Nec prius destitit, quam omnes terminos ejus peragrasset. Nam usque ad ultimos fines ejus, qua inter Albim et Wisuram oceano alluitur, accessit. EINHARD, *Annales Francorum*, DCCXCVII.

(3) . . . . omnes qui trans Albiam et in Wihmuodi (tegenwoordig gebied van Bremen) habitabant Saxones, cum mulieribus et infantibus, transtulit in Franciam, et pagos transalbianos Abodritis dedit. EINHARD, *Annales Francorum*, DCCCLIV.

Omstreeks denzelfden tijd trok GODFRIED, Koning der Denen, met zijne vloot en geheel zijne legermacht naar Sliesthorp (1), op de grenzen van zijn gebied en dat der Saksers, met het doel een samenkomst en een onderhoud te hebben met den Keizer. Deze wachtte GODFRIED te Hollinstadt nabij de Elbe ten zuidoosten van Hamburg. Maar de samenkomst had niet plaats, daar GODFRIED, waarschijnlijk door zijne raadslieden daartoe aangespoord, weigerde verder te trekken.

(Wordt vervolgd.)

(1) Thans Sleswijk, hoofdstad van het hertogdom van gelijken naam.

HET MODERNE SNELVUREND VELDGESCHUT.

DOOR

C. J. M. COLLETTE,

Kapitein der Artillerie.

(*Vervolg van N°. 6, bladz. 375.*)

(*Met de figuren 1—5 op Plaat V.*)

---

b. *Systeem-KRUPP* (1).

De Firma KRUPP vervaardigt snelvurend veldgeschut van verschillend kaliber en type, namelijk: kanonnen van 6 cM. L./30 C./91, van 6,5 cM. L./28, van 7 cM. L./28, van 7,5 cM. L./28 licht en van 7,5 cM. L./28 zwaar; de vier laatstgenoemde constructiën dagteekenen van 1895.

Al deze vuurmonden zijn gegoten uit KRUPP-staal; zij behooren tot het mantelsysteem en komen, wat de constructie betreft, in hoofdzaak met elkander overeen (2).

Uitwendig kan men den *vuurmond* verdeelen in achterstuk, tappenstuk en langeveld (zie fig. 1, 2 en 3, voorstellende het kanon van 7,5 cM. L./28 licht).

Het achterstuk wordt gevormd door een parallelepipedum met sterk afgeronde hoeken; hierin wordt het sluitstuk opgenomen, terwijl zich aan de rechterzijde een gat bevindt voor de opzetstang, dat onder een zekere helling staat ten opzichte van de zielas, waardoor het onnoodig wordt afzonderlijk normale zijdelingsche correctiën te geven. De opzetstang kan voorts met behulp van een tandradsysteem uit- en ingeschoven worden; een klemschroef stelt in staat de stang in elken stand vast te zetten. Moet echter een belangrijke wijziging in de opzethoogte worden aangebracht dan kan, ter bespoediging van de richting, het tandradsysteem worden terug-

---

(1) Ontleend aan: »Die KRUPP'schen Schnelllade-Feldkanonen.» Essen 1895, en »Verschluss der KRUPP'schen Schnelllade-Feld-und Gebirgskanonen C./95.»

(2) Voor gewichten en afmetingen verwijzen wij naar de hierachter volgende tabel.

getrokken, waardoor de tanden aan de stang tijdelijk vrijkomen en deze laatste met de hand verschoven kan worden.

Ter wille van een gemakkelijke lading is het achterstuk aan de linkerzijde tot aan de ligplaats van het sluitstuk geheel uitgesneden.

Alle vuurmonden bezitten broekzwaarte.

Aan het tappenstuk worden de cilindrische tappen aangetroffen, welke as de zielas rechthoekig snijdt. Vóór of op den rechtertap is een voetstuk voor de vizierkorrel aangebracht; het eerste is alleen het geval bij het kanon van 6 cM.

Het gat voor het wigvormige sluitstuk heeft een prismatische gedaante; het voorvlak staat loodrecht op de zielas, het achtervlak vormt hiermede een zekeren hoek. Evenals de wig is ook de ligplaats van voren iets lager dan van achteren, zoodat een geleivlak wordt gevormd, waarlangs de wig zich bij het uit- en inbrengen moet verplaatsen.

Inwendig onderscheidt men de kamer, den overgangskegel en de getrokken ziel.

De trekken zijn evenwijdig en bezitten een rechtsche helling, waarvan de spoed in begin- en eindpunt respectievelijk 45 en 25 kalibers bedraagt.

Het *sluitstuk A* ligt horizontaal in den vuurmond en kan naar rechts worden uitgetrokken (zie fig. 4 en 5).

De gedaante van het sluitstuk komt overeen met die der ligplaats; de zijvlakken staan loodrecht op het voorvlak.

Voorts is de wig in de richting van de zielas uitgeboord tot het opnemen van de slagpin *B* met slagveer *C*, aan de achterzijde opgesloten door de schroef *a*.

Links in het sluitstuk is, evenwijdig aan de zielas, het laadgat aangebracht, dat, tot het gemakkelijk inbrengen van de patroon, aan de linkerzijde open ligt. Het rechterzijvlak van het sluitstuk is tot een plaat gevormd, die bij het inbrengen de beweging stuit. Aan die zelfde zijde treft men verschillende uitfreezingen en uitboringen aan, die de sluitschroef *D*, den spanhefboom *E*, benevens het verbindingsstuk *F* opnemen.

In het voorvlak van het sluitstuk ligt een stalen plaat *G*, die door een opsluitschroef *b* op hare plaats wordt gehouden. Voorts is de wig aan de voorzijde, boven en onder, voorzien van sponningen *c*, waarin de nokken *e* van den uitwerper *H* glijden. Aan de uiteinden dezer sponningen bevinden zich stootvlakken *d*, die bij het openen van het sluitstuk de beweging van de genoemde nokken en dus ook die van den uitwerper begrenzen. Zoowel bij de bovenste als bij de onderste sponning is het metaal ten deele weggenomen om den uitwerper te kunnen verwijderen; de aldus verkregen openingen worden door de stift *f* afgesloten.

De sluitschroef, die met den hefboom *I* één geheel vormt, vat bij gesloten vuurmond in een moer, welke in het achtervlak der ligplaats van de wig

is ingesneden. Ten einde het stuk met een halve omwenteling te kunnen openen of sluiten, is de schroefdraad, met uitzondering van den buitenste, aan één zijde weggenomen. Deze buitenste draad dient namelijk tot het spannen van de slagpin en is daartoe van een driehoekige insnijding voorzien, waarin, na het afgaan van het schot, de vleugel g van den spanhefboom valt. Bij het openen van het sluitstuk, waartoe de hefboom naar links wordt gedraaid, glijdt het hellende vlak van den buitensten schroefdraad langs het schuine vlak van genoemden vleugel, zoodat de slagpin achteruit gedrukt en de slagveer blijkbaar gespannen wordt. De hefboom is voorts van een kraag t voorzien, die bij het openen van den vuurmond tusschen het verlengstuk u van den trekker K en de plaat van het sluitstuk schuift, waardoor het onmogelijk wordt het schot af te trekken zoolang het sluitstuk niet volkomen gesloten is.

De reeds genoemde uitwerper ligt met een halfcirkelvormige verdikking k in het lichaam van den vuurmond en grijpt met zijn vork boven en onder vóór den rand der patroonhuls. Indien nu, bij het terugtrekken van de sluitwig, de nokken e stooten tegen de vlakken d — waarop wij boven reeds de aandacht vestigden — dan zal de uitwerper om zijn verdikking een korte wenteling volbrengen, waardoor de ledige huls met kracht wordt uitgeworpen. Om den uitwerper gemakkelijk te kunnen plaatsen of verwijderen, is hij voorzien van twee buiten den vuurmond uitstekende tappen, die bij gesloten wig in daartoe bestemde ligplaatsen treden.

De slagpin heeft een kegelvormige punt. In het voorste cilindrische gedeelte is een groef met borst aangebracht, waarin de bek van den spanhefboom grijpt. Voorts neemt de slagpin in haar cilindrische doorboring een slagveer op, die, zooals wij zagen, steunt tegen de schroef a .

De twee-armige spanhefboom is draaibaar om een verticale as i . Hij draagt aan de bovenzijde een pal v , die zich bij den ruststand van het wapen tegen de stift q aanlegt. De linkerarm is tot een bek gevormd, die bij het spannen van de slagpin tegen de genoemde borst drukt. Aan den rechterarm bevindt zich de vleugel g met behulp waarvan de hefboom gedraaid wordt, evenals de nok k , die den hefboom in den gespannen stand vasthoudt. Deze nok k komt hierbij te liggen tegen de nok l van den bout m , die door middel van de omliggende spiraalveer n tegen den spanhefboom wordt aangedrukt.

De trekker wordt opgenomen door het sluitstuk; hij is draaibaar om de as o en grijpt met een haakvormigen tand p achter de nok van den bout m .

Ten einde te beletten, dat het schot ontijdig wordt afgetrokken, is een veiligheidsinrichting aangebracht, bestaande uit de stift q , die aan één zijde voor de helft weggesneden is, de veer r en den beugel s .

Gaan wij thans regelmatig de werking van het beschreven sluitmechanisme na.

Om het sluitstuk te openen wordt de hefboom circa 180° omgedraaid; alsdan stoot de nok van den hefboom tegen de nok van het sluitstuk, terwijl de hefboom horizontaal ligt met den van een kringvormige groef voorzienen arm naar links gekeerd. Door deze beweging wordt de slagpin achteruit gedrukt en het voorvlak van de wig vrij gemaakt.

Het sluitstuk wordt vervolgens met een zachten ruk teruggetrokken opdat de vlakken d tegen de nokken van den uitwerper stooten en de ledige huls verwijderd worde. Alsnu is het laadgat in het verlengde van de ziel gekomen.

De patroon wordt door het links uitgesneden laadgat van den vuurmond zoover ingebracht, tot de rand der huls steunt tegen de verhooging op het voorvlak van het wiggat. Zodoende ligt ook de rand tegen de vork van den uitwerper, die zich bij het openen achteruit bewogen heeft, doch thans tot tegen het voorvlak van de ligplaats voor het sluitstuk wordt medegenomen.

Mocht de patroon door overhaast laden niet dadelijk geheel worden ingebracht, dan zal deze toch bij het sluiten door de wig zelve behoorlijk vooruitgeschoven worden.

Vervolgens wordt het stuk wederom gesloten en daartoe de wig zoover vooruitgeschoven, dat de volledige schroefdraad tegen den vuurmond stuit. Daarna wordt de hefboom omgedraaid, totdat zijn nok stoot tegen de nok van het verbindingsstuk F ; alsdan is de hefboomsarm, die van een groef voorzien is, naar rechts gekeerd.

Door deze beweging van den hefboom zijn inmiddels de draden van de sluitschroef in de voor hen bestemde moer getreden, waardoor het sluitstuk gesloten is.

Gelijktijdig is de kraag van den hefboom achter het verlengstuk van den trekker doorgeschoven, zoodat het kanon tot vuren gereed is.

Om het schot te doen afgaan, wordt het aftrektouw door middel van een mousquetonhaak in het oog van den trekker gehaakt en vervolgens op de bekende wijze afgetrokken. Daardoor zal de trekker om zijn as draaien en dientengevolge weder de tand p de nok l wegdrücken. Maar dan is ook de nok k vrijgekomen en belet dus niets meer de slagveer zich te ontspannen, om zodoende de slagpin vooruit te drijven tegen de slagschroef („Zündschraube“) van de patroon.

Verlangt men het stuk, nadat de lading is ingebracht, „veilig“ te stellen — dus eigenlijk „in de rust“ te zetten — dan trekt men den beugel s achteruit en draait dezen 90° naar links om, waardoor de zich hieraan bevindende cilindrische stift w boven de nok van den hefboom komt te liggen en in een gat van het sluitstuk springt. Trekt men nu af, dan legt zich de nok v tegen de stift q ; tengevolge hiervan kan echter de slagpin niet geheel vooruitschieten, zoodat de punt op een afstand van ongeveer 2 mM. van de slagschroef verwijderd blijft.

Bovendien belet de stift w , dat de hefboom van het sluitstuk gedurende het rijden uit zichzelf losdraait (»Fahrsicherung»).

Ten einde den rusttoestand op te heffen, wordt de beugel weder 90° teruggedraaid; daardoor treedt het afgesneden gedeelte van de stift q voor de nok v , zoodat de spanhefboom alleen nog maar door de nok l wordt tegengehouden.

De KRUPP-affuiten van het snelvurend veldgeschut onderscheiden zich in hoofdzaak van zijn overige veldaffuiten door de inrichtingen tot het opheffen van den terugloop en het nauwkeurig mededeelen van de zijdelingsche richting. Daar het artilleriesmaterieel der firma KRUPP hier te lande voldoende bekend is, kunnen wij dus volstaan met een zeer beknopte beschrijving. Zoo verschilt ook de *munitievoorwagen* voornamelijk in gewicht en inwendige inrichting met de oudere constructiën.

Om den vuurmond, bij een vasten stand van de affuit, om een horizontalen hoek te kunnen draaien, rust hij met zijn tappin in de bovenaffuit, die weder draagt op de eigenlijke affuit en hiermede door middel van een draaispil, aangebracht vóór de as, verbonden is. Het is om deze spil, dat de zijdelingsche richtmachine — bestaande uit een horizontale schroef en moer — den vuurmond doet draaien; daartoe is aan de rechterzijde van de affuit een stelrad aangebracht. De ruwe richting voor het eerste schot wordt met de richtspaak gegeven.

Tot het remmen van den terugloop is, vóór het steunpunt van den staart op den grond, onder tegen de affuit een spoor (»Sporn») of ploeg bevestigd, die door tusschenvoeging van een elastisch lichaam van de zijwangen is gescheiden. Indien nu, bij het afgaan van het schot, de spoor door den druk van den grond naar voren wordt gedreven, zal zij het elastisch lichaam samendrukken. Dientengevolge zal het stuk, na voleindiging van den korten terugloop, automatisch weder volkomen in batterij komen.

Tusschen de beide zijwangen bevindt zich het stelrad voor het geven van de hoogterichting. De hiertoe dienende richtmachine bestaat uit twee kegelraden, de stelschroef met as en bijbehorend tandrad.

Een eenvoudige schroefrem stelt in staat den gang van de affuit als voertuig te vertragen.

Zoowel de eigenlijke affuit als de bovenaffuit zijn uit één stuk geperst, terwijl de dwarsverbindingen, die bij de vroegere affuiten worden aangetroffen, vervallen zijn.

Nog dient opgemerkt te worden, dat, met het oog op moeilijk begaanbaar terrein, de kanonnen van 6, 6,5 en 7 cm. van een affuit met geringere spoorbreedte en kniehoogte voorzien kunnen worden.

De voorwagenkist is in een aantal vakken verdeeld, dienende tot het bergen van de patroonkisten en eenig toebehooren. De hoeveelheid aldus verpakte patronen hangt af van het projectielgewicht. Indien projectiel en kardoeshuls

van elkander gescheiden zijn, worden evenveel hulzen als projectielen medegevoerd. Afzonderlijke kardoestassen komen aldus te vervallen.

Omtrent de *munitie* van dit snelvuurgeschut zij medegedeeld, dat zoowel van ringgranaten als van granaatkartetsen en kartetsen gebruik wordt gemaakt.

Hoofdverschillen tusschen deze projectielen en die, welke tot dusver door de firma KRUPP vervaardigd werden, zijn niet aan te wijzen.

De ringgranaten zijn voorzien van schok-, de granaatkartetsen van dubbelwerkende buizen met een brandtijd van 17 seconden; de laatste dragen twee sasringen.

Bij projectielen zonder vast verbonden huls ligt de geleiband meer nabij den bodem dan bij de overige.

De kardoeshulzen zijn getrokken uit messing; zooals wij reeds zagen worden zij of afzonderlijk, of aan het projectiel bevestigd medegevoerd; naarmate van de gebruikswijze verschilt ook de vorm.

De vaste hulzen bestaan uit een bodem, een kegelvormig gedeelte, een fleschvormigen overgang en een cilindrisch bovenstuk. In het eerste gedeelte wordt de lading opgenomen, in het laatste het projectiel vastgezet.

De bodem is van een rand voorzien voor den uitwerper, waaromtrent wij in het voorafgaande reeds bijzonderheden vermeld hebben, terwijl in het midden een gat is aangebracht tot het opnemen van de slagschroef.

De losse hulzen bezitten een flauw kegelvormige gedaante. Nadat de vulling is ingebracht, wordt de bovenopening met een messingdeksel gesloten. De bodem is dezelfde als die der vaste hulzen.

Tot het ontsteken van de lading dient de meergenoemde slagschroef, bestaande uit een vast aanbeeld, een slaghoedje en een kruittlading.

De ladingen bestaan uit rookzwak kruit.

Wij laten hiernevens eenige afmetingen, gewichten en ballistische gegevens volgen.

№	Caliber	Gewicht van het projectiel	Gewicht van de kardoeshulzen	Gewicht van de lading	Brandtijd	Reikwijdte
1	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500
2	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500
3	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500
4	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500
5	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500
6	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500
7	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500
8	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500
9	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500
10	100 mm	12.500	1.500	1.000	17	1.500

Afmetingen, gewichten en ballistische gegevens.

Onderwerp.	C/91		C/95			
	6 cM. L/30.	6,5 cM. L/28.	7 cM. L/28.	7,5 cM. L/28 licht.	7,5 cM. L/28 zwaar.	
Kaliber	mM. 60	65	70	75	75	
Vuurmondlengthe	» 1800	1800	1950	2100	2100	
Ziellengte	» 1620	1605	1740	1875	1875	
Richtas	» 800	740	815	795	875	
Aantal trekken	24	24	28	28	28	
Trekbreedte	» 5,85	6,0	5,35	5,92	5,92	
Veldbreedte	» 2,0	2,5	2,5	2,5	2,5	
Trekdiepte	» 0,6	0,65	0,7	0,75	0,75	
Eindspeed	1500	1625	1750	1875	1875	
Gewicht van vuurmond en sluitstuk	KG. 215	235	275	310	400	
Gewicht van het sluitstuk	» 24	24	27	30	30	
Broekzwaarte	» 30	30	30	30	30	
Gewicht van de affuit zonder uitrusting	» 420	325	450	490	550	
Gewicht van de uitrusting der affuit	» 3	3	6	6	7	
Gewicht van vuurmond, affuit en uitrusting	» 638	563	731	806	957	
Spoorbreedte	mM. 1250	1250	1480	1480	1480	
Hoogte der raden	» 1200	1310	1310	1330	1350	
Kniehoogte	» 900	800	900	910	910	
Grootste elevatie	Graden 18	18	18	18	18	
Grootste declinatie	» -5	-5	-5	-5	-5	
Gewicht van den voorwagen zonder uitrusting	KG. 504	397	422	509	538	
Gewicht van de uitrusting van den voorwagen	» 37	40	45	50	50	
Aantal medegevoerde schoten	48	48	40	35	30	
Gewicht van de munitie in den voorwagen	» 210	200	232	235	225	
Gewicht van voorwagen, munitie en uitrusting	» 751	637	699	794	813	
Gewicht van het uitgeruste stuk	» 1389	1200	1430	1600	1770	
Gewicht van het gevulde projectiel	» 8	4,3	5	5,85	6,5	
Gewicht van de springlading der ringgranaat	» 0,06	0,10	0,11	0,15	0,17	
Gewicht van de springlading der granaatkartets	» 0,045	0,07	0,075	0,09	0,09	
Aantal granaatkartetskogels	100	145	175	200	250	
Gewicht van den granaatkartetskogel	» 0,011	0,011	0,011	0,011	0,011	
Gewicht van de kartets	» 3,3	4,7	5,5	5,85	6,5	
Aantal kartetskogels	145	225	250	280	300	
Gewicht van den kartetskogel	» 0,016	0,016	0,016	0,016	0,016	
Gewicht van de kardoeschuls } verbonden	» 0,46	0,60	0,80	1,00	1,00	
} gescheiden	» —	—	0,42	0,45	0,48	
Gewicht van de lading	» 0,20	0,30	0,35	0,45	0,50	
Gewicht van de patroon (verbonden)	» 3,66	5,40	6,15	7,30	8,0	
Gewicht van de kardoeschuls en het projectiel (gescheiden)	» —	—	5,77	6,75	7,48	
Aantal schoten in een patroonkist	6	6	5	5	5	
Gewicht van een ledige patroonkist	» 8	8,5	9	9,5	10	
Gewicht van een gevulde patroonkist	» 29,96	40,90	39,75 37,85	46,00 43,25	50,00 47,40	
Snelheid van het projectiel	aan de monding, M.	420	500	500	500	
	op 500 M.	» 357	434	431	433	
	op 1000 »	» 318	379	375	377	
	op 1500 »	» 291	340	336	337	
	op 2000 »	» 269	314	310	311	
	op 2500 »	» 249	293	290	291	
op 3000 »	» 232	275	273	274	285	
Levende kracht van het projectiel aan de mon- ding	MT. 27,0	54,6	63,7	74,3	82,5	
Levende kracht per KG. gewicht van vuur- mond en affuit	KGM. 42,3	97	87,9	92,9	86,9	
Levende kracht per KG. buskruit	MT. 135,0	182,0	182,0	165,1	165,0	
Schootsverheid bij een elevatie van	5° . . M.	2200	2700	2650	2750	2850
	10° . . »	» 3400	4250	4150	4300	4450
	15° . . »	» 4400	5400	5300	5400	5600
	20° . . »	» 5200	6350	6200	6300	6600
	45° . . »	» 7500	9500	9300	9400	9800

Besluiten wij wederom met kennis te nemen van de beginselen, die door de firma KRUPP als uitgangspunten voor hare constructiën werden aangenomen. Deze beginselen laten zich als volgt samenvatten: het projectielgewicht moet, naarmate van het nog aannemelijke gewicht van vuurmond en affuit, toelaten 5 tot 7 schoten in de minuut te doen. Wij brengen echter in herinnering, dat de vuursnelheid van het hier behandelde geschut belangrijk grooter is (1).

Om hiertoe te geraken heeft de fabrikant tot de navolgende hulpmiddelen zijn toevlucht genomen.

Ofschoon erkend wordt, dat het sluitmechanisme steeds een gewichtig onderdeel vormt van elk snelvuurkanon, treedt toch voor veldgeschut de inrichting tot het opheffen van den terugloop meer in het bijzonder op den voorgrond. Immers de wijzigingen, die de tot dusver gebruikelijke affuit hiertoe moet ondergaan, zijn van ingrijpender aard dan die, welke aan het sluitstuk moeten worden aangebracht.

Zooals wij in het voorafgaande zagen, handhaaft KRUPP zijn wigsluiting, terwijl voor de ontsteking van de lading van een slagpin gebruik wordt gemaakt. Met dit mechanisme is het mogelijk geweest uit een caponnièrekanon van 7,5 cM. *veertig*, en uit een kanon van 15 cM. L.40 — dus een betrekkelijk zwaren vuurmond — *negen* tot *tien* schoten in de minuut te doen.

Tegenover de schroefsluiting kent de fabrikant aan de sluitwig het voordeel toe, dat het onmogelijk is dat het sluitstuk, tengevolge van een gebrekkige bediening of het afscheuren van den schroefdraad, uit den vuurmond geslingerd wordt, terwijl ten andere, door het wegsnijden van het bodemstuk tot aan het voorvlak der ligplaats voor de wig, niet alleen het laden vergemakkelijkt doch ook het gevaar vermeden wordt, dat door ontijdig sluiten van den vuurmond de hand van den lader geklemd wordt.

Een veiligheidsinrichting belet voorts, dat de hefboom van het sluitstuk uit zichzelf losdraait en het schot bij het marcheeren met geladen vuurmond onverwachts afgaat.

De fabrikant hecht terecht zeer veel gewicht aan de affuitconstructie; hij is van meening, dat een kanon, dat na elk schot weder in batterij moet gebracht worden, onmogelijk tot het snelvuurgeschut kan gerekend worden. Hij acht echter de hydraulische reminrichting alléén niet in staat den terugloop geheel te absorbeeren; daartoe moet tevens de affuit vast met den grond verbonden zijn. Wel is waar zal de hydraulische rem de affuit een minder hevigen schok van het schot doen ondervinden, maar hiermede zou dan ook alles gezegd zijn. Een andere bedenking tegen de hydraulische rem is, dat zij betrekkelijk zwaar is, evenals alle affuiten, die toelaten dat de vuurmond op zichzelf terugloopt, een vrij aanzienlijk gewicht bezitten. Ziet men tegen een dergelijke gewichtsverhooging niet op dan zou KRUPP deze

(1) Zie noot (4) op bladz. 261 van *De Militaire Spectator* N°. 4, 1896.

liever zien toegepast op die deelen, welke rechtstreeks de nadeelige gevolgen van het schot ondervinden.

Daar men toch zijn toevlucht moet nemen tot andere maatregelen, heeft men een constructie als de hierbedoelde — feitelijk ontleend aan de scheeps- en kustartillerie — geheel laten varen, ook doordien men de meening is toegedaan, dat stof, roest en een minder zorgvuldige behandeling zulke inrichtingen »te velde» spoedig onbruikbaar zullen maken. In elk geval is een kanon, uitsluitend met hydraulische rem, volkomen buiten gevecht gesteld, indien eenig deel van dit mechanisme weigert.

Ook de bekende radremrichtingen komen den constructeur, met het oog op hare beperkte werking, niet wenschelijk voor. Zelfs indien de raden onwrikbaar vastgezet worden, is het niet te beletten, dat het stuk eenigermate terugspringt, afhangende van de veerkrachtigheid van den bodem en van de levende kracht van het projectiel.

Alleen aan de as aangebrachte spaden of een onder den staart der affuit bevestigde spoor, die dus het stuk inderdaad met den grond verbinden, kunnen energiek genoeg werken om den terugloop absoluut op te heffen.

Het gebruik van spaden verdient de voorkeur voor vuurmonden met gekromde banen, zooals veldhouwitsers (1), want in dit geval zou de spoor den staart te diep in den grond drijven zoodat de raden, ten nadeele van het behoud van de affuit, hoog zouden worden opgelicht. Uitvoerige proeven, door KRUPP genomen, hebben hem de spoor als het doelmatigste remmiddel leeren kennen, indien sprake is van vuurmonden, tot het veldtype behoorende. Wordt dan nog tusschen de spoor en de zijwangen der affuit een veerkrachtige stof ingelascht — zooals bij het beschreven stelsel inderdaad het geval is — dan zal hierdoor niet alleen de schok bij het afgaan van het schot verzwakt en dus de beweging van de affuit verminderd worden, maar deze laatste zelfs eenigszins vooruitschuiven om haar eersten stand wederom volkomen in te nemen.

Ook de firma KRUPP acht het noodzakelijk na elk schot opnieuw te richten. Het is echter wenschelijk hieraan niet meer tijd te besteden dan hoogst noodig is; daarom is de vuurmond ook draaibaar gemaakt om een verticale as ter bespoediging van de zijdelingsche richting, die met de richtspraak verre van snel kan worden uitgevoerd.

Het gebruik van rookloos kruit is in beginsel aangenomen, maar dan dient men ook zijn toevlucht te nemen tot metalen kardoeshulzen, die bovendien een snellere lading toelaten, daar het plaatsen van een pijpje vervalt.

De meeningen loopen echter uiteen omtrent de vraag of dergelijke hulzen met het projectiel verbonden, dan wel afzonderlijk moeten worden medegevoerd.

(1) Terloops zij opgemerkt, dat de onlangs ingevoerde Fransche veldhouwitser voorzien is van een hydropneumatische rem en van een soort spoor.

De eenheidspatroon — aldus vervolgt KRUPP — eischt slechts één enkele beweging bij het laden; de aanzetter is overbodig. Tegenover deze voordeelen staat echter, dat de huls langer en daardoor weder de patroon in haar geheel zwaarder wordt. Ten andere loopt de vuurmond meer gevaar ter hoogte van den overgangskegel uit te branden, daar de onvermijdelijke tolerantie tengevolge heeft — of althans vermoedelijk zal hebben —, dat het projectiel niet altijd behoorlijk tegen het achterste gedeelte der trekken aansluit. De rand der huls belet, dat de patroon steeds zoover mogelijk vooruitgeschoven wordt; dientengevolge zal een zekere afstand kunnen blijven bestaan tusschen den geleiband en den overgangskegel, zoodat het projectiel bij het afgaan van het schot met geweld hiertegen zal stooten.

Bij dit alles komt nog, dat een langdurig transport tengevolge kan hebben, dat de huls eenigszins krombuigt, waardoor bezwaren ontstaan bij het laden.

Daar genoemde nadeelen in omvang toenemen met het kaliber, heeft KRUPP gemeend de kanonnen van 6 cM. en 6,5 cM. te moeten voorzien van eenheidspatronen, terwijl voor de kalibers van 7 cM. en 7,5 cM. vuurmonden geconstrueerd zijn zoowel voor het gebruik van losse als voor het gebruik van verbonden kardoeshulzen.

De fabrikant merkt met nadruk op, dat verbuigingen van de huls bij zijn sluitsysteem minder gemakkelijk aanleiding zullen geven tot klemmingen bij het laden dan bij de schroefsluiting, juist doordien de linkerwand van het bodemstuk is weggesneden.

Omtrent de constructie van den voorwagen deelt KRUPP eveneens enkele bijzonderheden mede.

Het vraagstuk betreffende den munitievoorraad en de aanvulling hiervan heeft sedert de invoering van snelvuurgeschut belangrijk aan beteekenis gewonnen. Snelvuur zal alleen dan mogelijk zijn, indien gelijktijdig meerdere projectielen uit den voorwagen kunnen genomen worden, en dit kan niet anders dan door de munitie groepsgewijze in bussen of kisten te verpakken, die elk afzonderlijk gemakkelijk door één man gedragen kunnen worden. Het aantal bedieningsmanschappen mag in geen geval stijgen boven 5, daar dit vijftal op voorwagen en affuit kan worden medegenomen en de batterij zich desnoods korten tijd onafhankelijk van hare caissons moet kunnen bewegen.

Reeds voor het veldgeschut van ouderen datum heeft KRUPP steeds voor de voorwagens van het stuk en van de caisson een geheel overeenkomstige constructie gevolgd, waardoor zij verwisselbaar zijn; dit beginsel is dan ook gehandhaafd bij het snelvuurgeschut voor veldartillerie.

De fabrikant betwijfelt echter het nut, dat sommigen er in meenen te zien, om den voorwagen ook als caissonachterwagen of omgekeerd te kunnen gebruiken; hij meent, dat dit zal afhangen van de omstandigheid of de marschcolonne al dan niet verlengd mag worden, blijkbaar met het

oog op den geringen inhoud van den voorwagen in vergelijking met dien van den munitie-achterwagen, waardoor het aantal munitievoertuigen per batterij met $\frac{1}{3}$ vermeerderd zou moeten worden. Hij constateert voorts, dat het overpakken van de munitie uit den achter- in den voorwagen slechts weinig tijd in beslag neemt.

Eindelijk zij nog aangestipt, dat KRUPP de granaatkartets als het hoofd-projectiel der veldartillerie blijft beschouwen. Overigens verwijzen wij naar de gegeven »inleiding», voor zooverre daarin de inzichten van dezen fabrikant omtrent het gewicht van het projectiel besproken werden.

(Wordt vervolgd.)

Het rijwiel in het leger.

(Met de figuren 6—8 op plaat V.)

In de laatste jaren heeft men bij de meeste legers proeven genomen met het rijwiel, om na te gaan in hoeverre zijn vele goede eigenschappen geschiktheid zouden hebben, om dit voertuig ten dienste te stellen van het leger.

Wij wenschen de aandacht op dit belangrijke militaire vraagstuk te vestigen en achtereenvolgens de navolgende punten te behandelen:

I. Geschiktheid van het rijwiel voor militair gebruik.

II. Ruiter en wielrijder.

III. Wielrijdersdiensten. In de eerste plaats de ordonnansendienst; daarna de dienst als bereden infanterie. Hierbij zullen wij de noodzakelijkheid van deze nieuwe wapensoort bespreken en nagaan, hoedanig die infanterie bereden kan zijn, aan welke eischen zij moet voldoen en voorts eenige oogenblikken stilstaan bij het opvouwbare rijwiel van den Kapitein GÉRARD en bij het *Luminium*-rijwiel der *Luminium-Manufacturing Company*. Na deze kleine afwijking keeren wij terug tot de bereden infanterie en wel tot haar gebruik bij den ophelderings- en veiligheidsdienst, bij den kleinen oorlog en tijdens het gevecht.

IV. De afdeeling wielrijders van den Kapitein GÉRARD tijdens de Fransche manoeuvres in 1895.

V. Denkbeeld eener regeling van den militairen wielrijdersdienst bij ons leger.

I. GESCHIKTHEID VAN HET RIJWIEL VOOR MILITAIR GEBRUIK.

De vraag, of het rijwiel voor militaire doeleinden geschikt is, kunnen wij volmondig bevestigend beantwoorden en wij zullen dus nagaan, welke zaken van invloed zijn om die geschiktheid te bevorderen. Deze zijn:

1°. Deugdelijkheid en soort van rijwiel.

2°. Kleeding, uitrusting en bewapening.

3°. De gesteldheid van het weder en de toestand der wegen.

4°. De graad van geoefendheid van den wielrijder.

a. Deugdelijkheid en soort van rijwiel.

In de eerste plaats moet het militair rijwiel van uitstekende hoedanigheid zijn; bij aanschaffing moet men zich niet laten verleiden door billijke prijzen, daar dit aanleiding zou kunnen geven tot spoedige en aanhoudende reparatiën. Het beste is 't ongetwijfeld, eerste klasse rijwielen voor militair gebruik rechtstreeks van de fabriek te betrekken, daar alsdan de prijzen veel minder kunnen zijn en degelijk werk geleverd kan worden.

Voor militair gebruik kan hier alleen sprake zijn van den veiligheids-wieler (safety). Deze is veel gemakkelijker te bestijgen, overwint veel beter hindernissen en is op slechte wegen minder gevaarlijk dan de hooge tweewieler (bicycle). De driewieler (tricycle) komt niet meer in aanmerking, daar deze alleen op flinke wegen dienst zal kunnen doen; men zou dit voertuig bij een georganiseerd wielrijderskorps kunnen aanwenden als transportmiddel voor munitie, bagage, enz.

De pneumatische- of luchtband heeft zulke enorme verbeteringen ondergaan, dat hij langzamerhand den massieven- en cushionband geheel verdrongen heeft. Evenwel schijnt men voor militair gebruik aan den cushionband de voorkeur te geven, daar o. a. het opvouwbare rijwiel van den Franschen Kapitein GÉRARD van holle caoutchoucbanden voorzien is.

Wenschelijk zal het ook zijn, om alle vernikkelde deelen van het rijwiel te vervangen door zwart geëmailleerde. Het rijwiel zal daardoor op groote afstanden minder zichtbaar en tevens gemakkelijker te onderhouden zijn.

b. Kleeding, uitrusting en bewapening.

Wil men de geschiktheid van het rijwiel voor militaire doeleinden bevorderen, dan moeten ook kleeding, bewapening en uitrusting van den wielrijder zoodanig gekozen worden, dat deze bij een doelmatige kleeding en eene uitstekende bewapening en uitrusting, toch geen overdadige zaken medevoert, ten einde de snelheid, waarmede hij zich bewegen kan, zoo groot mogelijk te doen zijn. Hij moet, evenals elk soldaat, al het onmiddellijk benoodigde medevoeren, hetgeen zeker noodig zal zijn bij het eventueel zelfstandig optreden eener afdeeling wielrijders; hij moet dikwijls enkele dagen zonder bagage zijn betrekking naar behooren kunnen vervullen, om dan later, bij terugkeer in het kantonnement of bivak, dus wanneer hij rusten kan, zijn kleedingstukken als anderszins te verwisselen.

Hoe de kleeding moet zijn is een belangrijk en moeilijk vraagstuk. Als hoofddekkel komt ons een képi of zijden pet wenschelijker voor dan het bestaande model. Voor ondergoed moet men uitsluitend flanellen stoffen nemen; voor bovenkleeding lijkt ons de atilla minder geschikt dan een ruime kiel of vareuse, die met een gordel of band om het middel wordt gesloten; de pantalon moet kort en wijd zijn, terwijl de kousen dezelfde kleur moeten hebben als de uniformpantalon; voor schoeisel bevelen wij aan:

een paar rijglaarzen (van het model onzer militaire wielrijders) en een paar lage schoenen. Bovendien behoort nog tot zijn kleding een laken manteltje met kap (van ondoordringbare stof) en een mantel.

De wielrijder moet van een uitstekend repeteergeweer of karabijn van klein kaliber voorzien zijn en minstens 90 patronen — te dragen in twee tassen, die aan den gordel bevestigd zijn — medevoeren, ten einde op een gewenscht oogenblik als infanterist dienst te kunnen doen. Ook zal men voor de aanvulling van munitie bij zelfstandig optredende wielrijdersafdeelingen zorg moeten dragen (hierover later). Een sabel is niet aan te bevelen en bij slechte wegen bovendien gevaarlijk; een kort en flink mes, dat in de zak gedragen wordt, lijkt ons geschikter.

Tot de uitrusting behoort een musette van ondoordringbare en soliede stof, te bevestigen aan de stuurstang. In die tasch zal de wielrijder een goede berging vinden voor een stel ondergoed, een paar lage schoenen, het reserve-ration, het verbandpakje (dit kan ook in de atilla of vareuse geborgen worden), de veldflesch, kaarten, papier, potlood, kompas en het doosje met reparatiemiddelen voor de banden van het rijwiel. Schroefsleutels en reserveschroeven worden met een poetsdoek en het oliefleschje in de zadeltasch geborgen. De veldkijker (voor zoover deze verstrekt wordt) wordt gedragen aan een koord om den hals, de kijker in een der zakken van de uniformjas.

c. De gesteldheid van het weder en de toestand der wegen.

Algemeen geldt de meening, dat de wielrijder uitsluitend de groote en goede wegen kan volgen. Die meening is echter onjuist; men kan met een rijwiel van uitstekende constructie alle wegen berijden, maar hiertoe is oefening noodig, oefening, die zelfs goede toeristen zich nooit eigen hebben gemaakt, omdat zij bij hunne tochten steeds de voorkeur aan de mooiste wegen geven en die tochten uitsluitend maken in het goede seizoen. De militaire wielrijder moet echter geoefend zijn in het berijden van alle wegen onder gunstige en ongunstige omstandigheden. De zandwegen leveren wel eenig bezwaar op, doch hij kan dan desnoods afstijgen en zijn machine voortduwen, doch meestal bevindt zich langs zoo'n zandweg een berm van gras en bij eenige oefening kan hij daar zeer goed rijden en den mogelijk verloren afstand weder inhalen. Minder aangenaam voor den wielrijder is het rijden langs een weg, die door aanhoudende regens en door den kleiachtigen bodem bijna onbegaanbaar is. Het zal hem veel inspanning kosten dergelijke wegen te berijden, maar door zich ook hierin te oefenen, zal het hem toch gelukken het aangewezen doel te bereiken.

Regen is voor den wielrijder geen beletsel, de wind brengt hem zoowel vóór- als nadeel toe. Zware tegenwind bemoeilijkt ten zeerste de snelheid en eischt veel van de krachten van den wielrijder.

d. Graad van geoefendheid van den wielrijder.

Men moet aan een militair wielrijder, wat geoefendheid betreft, zeer hooge eischen stellen. Hij moet goede longen en een gezond hart hebben, dan kan hij bij geregelde oefeningen per dag een afstand afleggen van 200 KM. en meer, wanneer weder en wegen gunstig zijn en hij niets medevoert; met zijn geheele uitrusting moet hij onder dezelfde weersgesteldheid 125—150 KM. kunnen afleggen; bij middelmatig weer en dito weg nog 60—100 KM.; bij sterken wind of slecht weer en ongunstige wegen minstens 50 KM.

Aangezien geen buitengewone krachten vereischt worden om bij middelmatig weer en vrij gunstige wegen toch nog behoorlijke afstanden te maken, zoo is daarmee nog niet gezegd, dat ieder, die zijn evenwicht kan houden op een tweewieler, dadelijk een goed afstandsrijder is, d. w. z., het vermogen bezit om eenige honderden KM. af te leggen.

Daartoe is het noodig den wielrijder een goed ingedeeld oefeningstijdperk te doen doorloopen met geleidelijke opklimming van afstand en snelheid en wel zoodanig, dat hij daarin totaal circa 1000 à 1200 KM. afgelegd zal hebben; eerst dan zal hij geschikt zijn om op den duur groote afstanden zonder buitengewone vermoeienis af te leggen. Na dien eersten oefeningstijd, die $\pm$ zes weken zal duren, moet men den wielrijder steeds blijven oefenen; evenals de cavalierist elken dag zijn paard bestijgt om te marcheeren, velddienst te maken of exercitiën uit te voeren, zoo moet ook de wielrijder elken dag zijn wiel bestijgen en zich eveneens oefenen; dan eerst zal men wielrijders gevormd hebben, die aan zeer hooge eischen zullen kunnen voldoen.

De eerste rij-oefeningen houde men in een groote zaal of exercitieloods, ten eerste om den man het eerste onderricht, door de geringe wrijving van het wiel op den vloer, te vergemakkelijken en ten tweede om de lastige toeschouwers te ontwijken. Zaal-oefeningen zijn uitstekend, ook om in grootere afdeelingen te leeren rijden en de hoogst noodige commando's te leeren uitvoeren; des winters bij aanhoudend ongunstig weer zullen dergelijke oefeningen dikwijls gehouden moeten worden.

II. RUITER EN WIELRIJDER.

Vergelijken wij den wielrijder met den ruiter, dan springt de geschiktheid van het rijwiel duidelijk in het oog, wanneer wij de afstanden nagaan, die door de cavalerie worden afgelegd.

Het »Voorschrift op den Velddienst» zegt in § 74, »dat de lengte van den gewonen marsch $\pm$ 35 KM. bedraagt, waarbij alsdan na elke 3 à 4 marschdagen een rustdag wordt gehouden. De snelle marschen zijn in den regel voor de cavalerie gemiddeld 45 KM. lang, terwijl de geforceerde marschen nog langer zijn en alleen bij hooge noodzakelijkheid gehouden mogen worden; deze marschen hebben alleen voordeel voor afstanden tusschen de 50 en 80 KM. en zijn zeer afmattend.»

Omtrent de snelheid van beweging meldt het Voorschrift in § 86: »Wanneer de toestand der wegen het eenigszins toelaat, moet de cavalerie bij afwisseling stappen en draven, om zoodoende met inbegrip van de rusten ongeveer 7,5 KM. in het uur af te leggen. Intusschen kan van de cavalerie een grootere snelheid gevorderd worden, door bij afwisseling 10 minuten draf en 10 minuten stap te rijden. Deze snelheid, waarmede, met inachtneming van een mindere snelheid bij den aanvang en tegen het einde van den marsch en van de rusten, 8 à 9 KM. in het uur worden afgelegd, kan zonder bezwaar voor de paarden tot op afstanden van 60 KM. worden volgehouden.»

Hoeveel dagen zal een ruiter 60 KM. kunnen afleggen en hoedanig is dan zijn geschiktheid voor de vervulling van zijn zware taak? Nemen wij aan, dat hij gedurende eenige dagen 60 KM. kan rijden, dan heeft hij per dag 7 uur gereden (met inbegrip van rust, enz.); hij kan dan zeker geen nieuwe diensten bewijzen, terwijl de wielrijder voor dien zelfden afstand, met inbegrip van de rusten, $3\frac{1}{2}$ uur en bij ongunstige wegen 4 à $4\frac{1}{2}$ uur noodig heeft en dan nog zeer geschikt is om opnieuw een opdracht uit te voeren. De wielrijder is dus elken dag gereed en in staat om groote afstanden af te leggen. Zelfs uit den diepsten slaap gewekt, kan hij dadelijk zijn stalen ros bestijgen om een belangrijke order over te brengen of wel met meerdere wielrijders op een bedreigd punt hulp te verleenen, terwijl de cavalerist eerst nog zijn paard uit den stal moet halen en opzadelen. Bovendien hoort men, vooral des nachts, de cavalerie reeds op groote afstanden, terwijl de wielrijders in snellen gang ongemerkt, bijna zonder gedruis, het bedreigde punt kunnen bereiken.

Vermeldenswaard zijn de uitkomsten van den afstandsrit Weenen—Berlijn. Afstand 615 KM. Aan dezen rit werd door de beste ruiters deelgenomen; de eerstaankomende, Graaf STARHEMBERG, deed den afstand in 71 uur en 40 minuten, terwijl vele ruiters het eindpunt niet konden bereiken wegens den oververmoeiden toestand, waarin hunne paarden verkeerden.

Eenigen tijd later deden 38 wielrijders denzelfden rit, die een zegepraal is geworden voor de wielersport.

Alle rijders legden den geheelen afstand af; de eerstaankomende in 31 uur $22\frac{1}{2}$ sec.; de laatstaankomende in 51 uur, 17 min. en 40 sec.

De beste ruiter legde dus per uur af, gemiddeld. . . . 8,66 KM.

De beste wielrijder . . . . . 19,84 »

De laatstaankomende wielrijder . . . . . 12,— »

Bij de berekening zijn de minuten en seconden buiten beschouwing gelaten.

III. WIELRIJDERSDIENSTEN.

De diensten, door wielrijders te verrichten, kunnen wij verdeelen in:

a. Ordonnansendienst.

b. Dienst als bereden infanterie.

a. Ordonnansendienst.

Dat de wielrijders uitstekende ordonnansen zijn, is reeds lang bekend; in 1888 werden in ons leger door eenige leden van den Algemeenen Nederlandschen Wielrijders Bond de eerste militaire diensten bewezen, hetgeen aanleiding gaf, dat in 1889 het korps militaire wielrijders werd opgericht. Deze militaire wielrijders worden uitsluitend toegevoegd aan de hooge bevelhebbers, de divisie-, brigade- en regimentscommandanten, maar hunne diensten zullen ook van beteekenis kunnen zijn bij de onderbevelhebbers, de bataljons- en compagniescommandanten. Het plan bestaat evenwel het korps militaire wielrijders langzamerhand op te heffen en de wielrijders te recruteeren uit het leger.

Wanneer eenmaal elk bataljon over een zeker aantal wielrijders kan beschikken, zullen zij met vrucht aangewend kunnen worden bij den marschveiligheids- en den voorpostendienst. Het inwinnen en overbrengen van berichten zal steeds van het grootste belang zijn; daarom voege men bij een marcheerende colonne aan de spits en doorzoekingspatrouilles de noodige wielrijders toe, ten eerste om de ingewonnen berichten over te brengen aan den voortroep en den hoofdtroep der voorhoede, alsmede aan den commandant der hoofdmacht; ten tweede om zijwegen, die op den hoofdweg der marschcolonne uitloopen, te verkennen; ook kunnen enkele wielrijders op de flank der colonne verkenningen verrichten, ten einde voor overvallig van cavalerie langs die zijde, bijtijds te kunnen waarschuwen.

Bij het bezetten eener voorpostenstelling zijn de wielrijders als aangewezen tot het onderhouden van een behoorlijken ordonnansendienst tusschen de veldwachten, de voorpostendetachementen en het gros der voorposten, daar deze afdeelingen meerendeels geplaatst zullen zijn langs goed begaanbare wegen. Hoe grooter en beter de weg is, des te gewichtiger zal het zijn, dien te bezetten en des te meer kans zullen de wielrijders hebben naar behooren hun dienst te vervullen. Ook als verkenningpatrouille zullen zij, wegens de geluidloosheid van hunne bewegingen, vooral des nachts veel kunnen bijdragen tot het inwinnen van berichten.

Het »Voorschrift op den Velddienst» meldt in § 24 o. a.: »Ten einde gedurende langen tijd op groote afstanden langs een zelfden weg de gemeenschap te onderhouden en een snelle wisseling van berichten mogelijk te maken, wordt, bij gemis aan een voldoende telegraphische of telephonische correspondentie, een geregelden dienst met ordonnansenposten ingericht.»

»Daartoe worden op afstanden van ongeveer 5 KM. posten geplaatst van 1 wachtmeester of korporaal met 3 tot 6 cavaleristen, of, bij goede wegen om de cavalerie te sparen, bij voorkeur wielrijdersposten of infanterieposten (bereden), op afstanden van ongeveer 10 KM., van 1 sergeant of korporaal en eenige manschappen.»

Ook hier zou deze taak geheel aan de wielrijders kunnen worden over-

gelaten. Bovendien kan alsdan de afstand tusschen de ordonnansposten grooter worden, bijv. van 10—15 KM., zoodat het aantal voor dien dienst benoodigde manschappen veel kleiner zal kunnen zijn.

In den vestingoorlog zal de wielrijder eveneens een uitstekenden werkkring vinden.

Beschouwen wij eerst de verdediging. Behalve voor het onderhouden van het verband tusschen de verschillende onderafdeelingen der voorposten, zullen de wielrijders bijzonder geschikt zijn tot het overbrengen van berichten uit de vesting naar de omliggende forten en voorwerken en tot het houden van verband tusschen die werken onderling.

Nauwkeurige bekendheid met het terrein is een hoofdvereischte. Frankrijk heeft daarom reeds in vreedstijd wielerafdeelingen aangewezen voor de groote vestingen, hierbij van het denkbeeld uitgaande, dat alleen een wielrijder, die reeds in vreedstijd met de bezettingstroepen eener vesting is geoefend en daardoor elken weg en elk pad in de omgeving dezer vesting en harer voorwerken kent, in tijd van oorlog werkelijk buitengewone en nuttige diensten zal kunnen bewijzen.

Ook bij den aanval zijn de omstandigheden gunstig voor hem. Hoe dichter de postenketen naar de vesting vooruitgeschoven wordt, des te gevaarlijker en moeilijker wordt hierbij de ordonnansendienst.

Het rijwiel biedt echter den vijand een weinig gunstig doel en aangezien de wielrijder zich bovendien zeer snel en zonder geraas te maken verplaatsen kan, zal het hem, eerder dan den cavalerist, gelukken verband te houden met de vooruitgeschoven afdeelingen. Hoe volkomener hierbij de verbinding door ordonnansen geregeld is, des te gemakkelijker zal het den commandant van het insluitingsleger vallen, intijds het oprukken van troepen tot ontzet der vesting te verijdelen en tegenaanvallen van den verdediger af te slaan.

Wanneer men voor alle hierboven genoemde diensten kan beschikken over flinke wielrijders, dan zal de ordonnansendienst aan levendigheid winnen en zal men het wapen der cavalerie een grooten dienst bewijzen, daar alsdan geen ruiters van de verschillende eskadrons behoeven te worden afgezonderd tot het verrichten van dezen, voor dat wapen, zoo hoogst afmattenden dienst. De cavalerie kan daardoor intact blijven en tot andere doeleinden worden aangewend.

b. Dienst als bereden infanterie.

Reeds bij de bewapening is door ons aanbevolen om den wielrijder te voorzien van een uitstekend repeteergeweer of karabijn, ten einde als infanterist dienst te kunnen doen; het ligt dus voor de hand, dat hij goed bedreven moet zijn in de behandeling van dit wapen en tevens een uitstekend schutter moet wezen, en dat hij, wat oefeningen betreft, ook als infanterist moet worden opgeleid.

Dat wielrijders, tot een afdeeling vereenigd, op een gewenscht oogenblik verrassend en krachtig kunnen optreden, durven wij gerust als onze meening uit te spreken, bovendien is dit denkbeeld niet nieuw.

Generaal DEN BEER POORTUGAEL zegt o. a. in de *Kampioen* 1890: »Snelwielrijders kunnen in de Stellingen goede diensten bewijzen, niet alleen tot het overbrengen van berichten, maar ook, om als de voormalige dragonders, dienst te doen.»

»Wanneer een vijftigtal scherpschutters, met het geweer over den rug, per snelwiel, spoedig op een bedreigd punt kunnen worden gebracht, is dat een onmiskenbaar voordeel bij de verdediging.»

»Het is dus een Nederlandsch belang, dat snelwielrijders, zoo mogelijk, ook scherpschutters worden.»

De militaire schrijvers zijn algemeen van oordeel, dat, door de groote uitwerking der repeteergeweren met minimaal kaliber en tengevolge van het gebruik van rookzwak kruit, het verkennen eener stelling door de cavalerie der tegenpartij bijna ondoenlijk zal worden en zeer zeker groote moeilijkheden zal opleveren.

Reeds op grooten afstand van de stelling zal op de verkennende cavalerie worden gevraagd; vanwaar dat vuur komt, is door het rookzwak kruit niet waar te nemen. De cavalerie heeft op dat oogenblik dadelijk hulp noodig en even wenschelijk als het is bij zelfstandig optredende cavalerie bereden artillerie in te deelen, even noodzakelijk is het aan de verkennende cavalerie een soutien van bereden infanterie toe te voegen. Die bereden infanterie zal, nadat de cavalerie de verkenning moet staken, die taak oogenblikkelijk overnemen en als gewone infanterie de stelling van den vijand trachten te verkennen, ten einde daarna berichten omtrent sterkte van den vijandelijken troep, uitgebreidheid der stelling, enz., aan den bevelhebber te kunnen verschaffen.

Misschien zal men zeggen, dat onze infanterie zulks ook wel kan doen, maar het zal voor dat wapen hoogst moeilijk, zoo niet ondoenlijk zijn, de cavalerie steeds op den voet te volgen. De bereden infanterie moet ondergeschikt zijn aan de bewegingen der cavalerie, dus haar overal kunnen volgen, terwijl in het omgekeerde geval de cavalerie ondergeschikt zou moeten wezen aan de infanterie, waardoor het bijzondere karakter der cavalerieverkenning geheel verloren zou gaan.

De Fransche Kapitein GÉRARD van het 87ste regiment infanterie heeft de noodzakelijkheid eener bereden infanterie aangetoond en de grondslagen aangegeven, waarop dit nieuwe wapen te organiseeren ware. Het hoofddoel is, de bereden infanterie te doen optreden in verband met cavalerie, ten einde dat wapen te ondersteunen en aan te vullen.

Hebben wij bereden infanterie noodig, hoedanig moet die infanterie bereden zijn en welke eischen moet men aan eene dergelijke infanterie stellen?

1. *Noodzakelijkheid der bereden infanterie.*

Wanneer de Fransche Generaal LEWAL in zijn studie over »la Tactique de marche» (*Journal des sciences militaires* 1893) o. a. zegt »dat men een groot succes behalen zou, wanneer een aanzienlijk sterke infanterie-afdeeling, door een omtrekkende beweging of des nachts op zoodanig ver afgelegen punt kon worden gebracht, dat de aanval op 's vijands flank werkelijk onverwacht, dus verrassend zou zijn en dat de plotselinge verschijning van zulk een afdeeling werkelijk gevaar voor de tegenpartij oplevert,» dan moet de troep, die met een dergelijke onderneming belast wordt, ook een zoodanige snelheid kunnen ontwikkelen, dat hij zonder stoornis dien grooten afstand kan afleggen, voorts een wapen bezitten, dat aan de hoogste eischen voldoet, en ten slotte een zoodanig weerstandsvermogen hebben dat de vijand genoodzaakt wordt aanzienlijke krachten te ontwikkelen, om dien troep te verslaan.

De cavalerie bezit wel de vereischten wat de snelheid aangaat, doch heeft noch de kracht van het infanterievuur noch het weerstandsvermogen, aan dat wapen eigen. De infanterie bezit alleen de beide laatste eigenschappen, terwijl de artillerie nooit zonder hulp van andere wapens kan optreden. Geen der drie wapens is dus in staat om een onderneming, als door den Generaal LEWAL wordt bedoeld, naar behooren uit te voeren. Wanneer men de voornaamste eigenschap van de cavalerie (snelheid) en die van de infanterie (vuuruitwerking en weerstandsvermogen) kon samenvoegen, dan zou men tot de vinding van een nieuw wapen komen, dat der *bereden infanterie*. Dit wapen, zegt GÉRARD, zal zich, onder de krachtige impulsie van de nieuwe macht van het infanterievuur en het rookzwak kruit, ontegenzeggelijk in den aanstaanden oorlog doen gelden. Door den vijand aanhoudend af te leiden, door plotselinge en onverwachte aanvallen op de flanken en zelfs in den rug, zal men dien vijand demoraliseeren en hem noodzaken zich bloot te geven.

2. *Paard, voertuig en rijwiel.*

Tot vorming eener bereden infanterie kan men gebruik maken van: *paarden, voertuigen en rijwielen.*

Reeds van de vroegste tijden dateert een optreden van bereden infanterie door gebruik te maken van paarden en muil dieren. Het karakter van die troepen is echter door invoering en voortdurende verbetering der vuurwapenen veel veranderd. Goed georganiseerd moet de bereden infanterie zooveel mogelijk onzichtbaar blijven en niet zijn aan te grijpen, d. w. z., dat zij, alvorens de tegenpartij tot dusdanigen maatregel overgaat, gelegenheid heeft het gevecht af te breken en zich te verplaatsen.

Hoe moet men aan de paarden komen? Bij een oorlogsverklaring beschikken cavalerie en artillerie niet eens over het noodige aantal paarden, en zullen honderden en nog eens honderden gerequireerd moeten worden

voor den treindienst bij de verschillende troepengedeelten en voor het bereden maken van die officieren, welke in tijd van oorlog bereden moeten zijn, zoodat hoogstens eenige oude paarden, ongeschikt voor den actieven dienst, benevens muildieren en ezels ter beschikking zouden zijn. Generaal LEWAL verkiest evenwel dergelijke bereden infanterie boven eene, die op rijwielen gezeten is. In zijn »Tactique de marche» zegt de Generaal o. a. »Het rijwiel levert dan alleen voordeelen op, wanneer het bereden wordt door behoorlijk geoeffende beroepsrijders. Men houdt vol, dat bij het afleggen van een grooten afstand het paardrijden meer vermoeiend is dan het wielrijden. Wanneer ruiter en wielrijder evenwel goed geoeffend zijn, bestaat op dat punt geen verschil.»

»Maar, indien men menschen neemt, die noch paard noch wiel kunnen rijden, dan is het rijwiel veel moeilijker aan te wenden dan een gewoon mak paard. Het rijwiel is niet te bestijgen door iemand, die zulks nooit beproefd heeft, terwijl iedereen op een kalm, gemakkelijk paard zitten en zich zodoende verplaatsen kan. De dieren zijn op elk terrein aan te wenden, zoowel langs de slechtste paden als op hellend of moeilijk begaanbaar terrein, terwijl het rijwiel goede wegen eischt. Men beweert wel het tegendeel en houdt vol, dat bekwame en flinke wielrijders gedurende de laatste manoeuvres, uitstekende diensten bewezen en overal gereden, ja zelfs terreinhindernissen overwonnen hebben, maar dit bewijst alleen nog maar ten gunste van de specialisten en *niet* voor de massa.»

»Wanneer men een afdeeling, hetzij per wiel, hetzij te paard, op een of ander punt gebracht heeft, ten einde aldaar het gevecht aan te gaan of in gevechtsformatie voorwaarts te marcheeren, zijn de rijwielen zonder waarde, van af het oogenblik, dat men ze verlaten heeft, terwijl de dieren, begeleid door enkele ruiters, de infanterie op behoorlijken afstand kunnen volgen. Dat verschil is van groot gewicht.»

Neemt men aan, dat de plotselinge verschijning van infanterie (gezetten op paarden of muildieren) op de flank van den vijand kan geschieden, dan zal die onverwachte aanval succes hebben tot op het oogenblik, dat de vijand, hersteld van den eersten indruk eener verrassing, zijne krachten zal ontwikkelen, om den aanvaller met overmacht aan te grijpen. Op dit oogenblik zullen de rollen veranderen. De aanvaller, teruggeworpen door de meerdere krachten van den tegenstander, zal bij zijn terugtocht ten zeerste belemmerd worden door zijne krachteloze dieren en zich moeilijk aan een vervolging van den vijand kunnen onttrekken.

Het doel was wel bereikt, maar de opofferingen zullen aanmerkelijk zijn. Het is niet alleen noodig het doel te bereiken, men moet ook wel degelijk rekening houden met de verliezen, die geleden kunnen worden. Bovendien zal een dergelijke afdeeling geruimen tijd ongeschikt wezen om op een ander punt opnieuw een aanval te wagen.

Nemen wij aan, dat de infanterie wel kon beschikken over flinke paarden,

dan zou men toch van een op deze wijze bereden infanterie moeten afzien omdat de paarden erg duur zijn, zoowel wat de aanschaffing als het onderhoud betreft, terwijl in tijd van oorlog de legerverzorging op dit gebied aanmerkelijk zou worden verzwaaard. Eindelijk zou de opleiding veel tijd kosten tot het geven van het noodige rijkunstige onderricht en zou die infanterie vermoedelijk langzamerhand van gedaante verwisselen en verschijnen als de voormalige dragonders. Het doel, dat men zich er van voorstelt, zou alsdan niet bereikt worden, daar de eenige vechtwijze der bereden infanterie moet blijven: »het gevecht te voet" en zij tijdens dat gevecht één vierde van hare sterkte zou moeten missen tot het vasthouden der paarden. Wij gelooven dus niet, dat de paarden voor het beoogde doel geschikt zijn.

Ook hebben enkele mogendheden, o. a. Oostenrijk, proeven genomen om infanterie-afdeelingen door middel van voertuigen te transporteeren, ten einde de cavalerie te ondersteunen. Voertuigen hebben het voordeel, dat men minder paarden noodig heeft, maar het nadeel, dat men de cavalerie niet in alle gangen zal kunnen volgen. Ook zal het afleggen van groote afstanden moeilijk met dit hulpmiddel uitvoerbaar zijn. De marsch van eene dergelijke colonne zal niet altijd en bovendien steeds zeer moeilijk aan het oog van den vijand onttrokken kunnen worden, terwijl men haar 's nachts reeds op verre afstanden zal hooren naderen.

Wanneer de wagencolonne nabij het punt genaderd is, waar de infanterie moet optreden, dan zullen die voertuigen een aanmerkelijke hinderpaal worden, want men moet ze, of terugzenden, om ze aan het artillerievuur te onttrekken, hetgeen aan de infanterie de snelheid van beweging zou ontnemen, op het oogenblik, dat zij die noodig had, of ze ter plaatse opstellen, dus prijs geven aan het artillerievuur, terwijl dan bovendien de wagenmassa een groote opstopping zou veroorzaken voor achterwaarts naderende troepen. Daar de snelheid voor bereden infanterie een voorname factor moet blijven, zoo zullen voertuigen ook niet aan de eischen voldoen.

Hierboven is reeds gemeld, dat Generaal LEWAL geen voorstander is van het rijwiel, als vervoermiddel van bereden infanterie. Wij verschillen echter met hem van meening en voegen er bij, dat waar de Generaal spreekt van specialisten, het onze overtuiging is, dat juist *alle* militaire wielrijders specialisten moeten zijn, niet alleen in het wielrijden maar ook in de tactiek der bereden infanterie, enz. Daartoe is dan ook eene eenvormige opleiding voor hen een bepaald vereischte.

Men beweert, dat de aanschaffing van een rijwiel kostbaar is, ja even duur als die van een klein paard of muildier, maar paard of muildier moeten eten, het rijwiel niet, terwijl het laatste steeds gereed staat om op elk uur van den dag of nacht zijn berijder te vervoeren. Het vraagt in het kantonement een bescheiden plaats, terwijl het onderhoud gemakkelijk en weinig kostbaar is.

Als nadeel noemt men ook, dat men averijen aan het rijwiel kan

krijgen, maar is dan het paard onkwetsbaar? Heeft het paard geen behoefte aan den arts? Beiden kunnen op een gegeven oogenblik ongeschikt voor den dienst worden, maar terwijl het rijwiel oogenblikkelijk door een vakman hersteld kan worden, zal het paard, na behandeling door den arts, dikwijls nog eenige dagen rust moeten hebben, om weder geschikt voor den dienst te zijn.

Beschouwen wij eens een troep, die in het wielrijden volkomen geoefend is, dan gelooven wij, dat eene dergelijke afdeeling *bijzonder* geschikt zal zijn, om langs omwegen of des nachts vlug groote afstanden af te leggen, ten einde zonder ontdekt te zijn op de flank van den vijand een verrassing uit te voeren.

De machines zullen op een gegeven oogenblik verlaten worden, de bescherming er van aan enkele manschappen overlatende, terwijl de bereden infanterie zich nu overal kan bewegen en optreden.

Wordt eene dergelijke afdeeling door den vijand teruggeslagen en kan zij bijtijds de rijwielen bereiken, dan stelt hare snelheid haar in staat dadelijk weer op een ander punt een nieuwe verrassing te bewerkstelligen, doch wordt zij van haar transportmiddel afgesneden, dan verliest zij daardoor hare snelheid van beweging; alsdan blijkt dat het gewone rijwiel, zoodra het door den man verlaten is, veel van zijn waarde verliest en ook niet geheel geschikt is voor dezen dienst.

3. *Eischen.*

Als eischen voor een bereden infanterie stelle men, dat

- 1°. de bereden infanterie een groote snelheid bezit,
- 2°. dat zij zich overal kan bewegen, langs wegen en paden, door bosschen, weilanden, akkers, enz.

Alleen aan het laatste punt voldoet het rijwiel niet geheel, want om bijv. dwars door een weiland of over de heide te gaan, moet men het rijwiel hier of daar achterlaten.

Kapitein GÉRARD geeft daarom als eenvoudige oplossing aan: »Het rijwiel te doen dragen door den wielrijder, daar waar de wielrijder niet gedragen kan worden door het rijwiel.»

Het bestaande rijwiel is niet vervoerbaar; men kan het wel gedurende korteren of langeren tijd voortduwen en het zelfs gemakkelijk dragen om een hindernis over te trekken, maar gedurende dien tijd kan men niet tegelijk als infanterist optreden.

De quaestie komt dus hierop neder: »een rijwiel samen te stellen, tegelijk solide en licht, met voldoende snelheid van beweging, en het tevens vervoerbaar te maken, zoodanig dat de man het rijwiel kan dragen op dezelfde manier als een soldaat den ransel draagt.» Onze eeuw van verlichting en vooruitgang, zoo rijk aan geniale vindingen, zal ook wel een ideaal-type rijwiel kunnen geven, tot dit speciale doel geschikt.

Van 5—20 December 1894 is in het Salon du Cycle te Parijs een opvouwbare tweewieler in den stand van CHARLES MOREL geëxposeerd geweest, en sedert heeft men bij het Fransche leger proeven met dat rijwiel genomen (waarover later). In 1895 waren in het Salon du Cycle meerdere dergelijke rijwielen ten toon gesteld, o. a. ook een opvouwbaar rijwiel van SIMON.

De wielrijder zal zich hiermede overal kunnen bewegen, zelfs daar, waar de cavalerist niet kan komen. Bovendien biedt een cavalerist een groot doel aan, terwijl de infanterist-wielrijder alle voordeelen van dekking, vuuruitwerking, enz., geniet, die onze infanterie bezit.

Het doel van dergelijke bereden infanterie moet zijn:

- 1°. De cavalerie te ondersteunen bij den verkenning- en veiligheidsdienst.
- 2°. Het uitvoeren van stoute ondernemingen op de flanken der tegenpartijen en het bewerkstelligen van verrassingen op ver verwijderde punten. Uit een en ander volgt de noodzakelijkheid om zeer groote afstanden in weinig tijd en zonder vermoeienis af te kunnen leggen.

Men zal bij het gebruik te velde van infanterie-wielrijders twee perioden krijgen: 1°. verwijderd van den vijand; 2°. in de nabijheid van den vijand.

Verwijderd van den vijand, d. w. z. onttrokken aan zijn gezicht en vuur; alsdan is de infanterist gezeten op zijn rijwiel en rijdt hij met een snelheid, zooals de omstandigheden zulks noodzakelijk maken, hij volgt de wegen en maakt bij groote hindernissen een omweg, die gerechtvaardigd wordt door de snelheid zijner beweging.

In de nabijheid van den vijand, dus onder het bereik zijner projectielen en dikwijls onder diens gezicht, zal de marsch der bereden infanterie even snel zijn als die van elken anderen troep. Zij verlaat alsdan de wegen en gaat zoo noodig dwars door de velden of akkers, hierbij het rijwiel op den rug medevoerende. GÉRARD geeft hierbij aan, dat de infanterist-wielrijder zoo min mogelijk uitrustingsstukken bij zich moet hebben, daar men in de tijdperken van rust bij deze afdeelingen, de noodzakelijke herstellingen aan en verwisseling van uitrusting kan verrichten, om daardoor den last, dien de man gedurende korten tijd te dragen heeft, niet noodeloos te verzwaren en tevens om het gewicht daardoor zooveel doenlijk gelijk te maken met den last van den gewonen infanterist.

Aldus uitgerust, vereenigt de bereden infanterie in zich: de kracht van de infanterie, namelijk het vuur en den weerstand, en de snelheid der cavalerie, waarin zij bovendien dat wapen ver vooruitstreeft, terwijl het volhardingsvermogen veel grooter is.

Het nieuwe wapen, dat der bereden infanterie bezit dus als hoofdeigenschappen: »Snelheid, macht van het vuur en kracht van weerstand.»

4. *Het opvouwbare rijwiel.*

Als toelichting zij hier vermeld, dat het opvouwbare rijwiel van den Kapitein GÉRARD aanmerkelijk verschilt met het bestaande rijwiel. Om de machine te kunnen opvouwen, heeft men het frame of raam moeten wegnemen en zijn vóór- en achterwiel verbonden door een sterke buis, die in tweeën is verdeeld en in het midden door een koker wordt vastgehouden, welke men eerst moet losmaken om de machine te kunnen vouwen. Wanneer het rijwiel samengevouwen is, hetgeen in een halve minuut kan geschieden, dan bevinden zich de beide wielen op elkaar en de stuurstang, die op- en uitgelicht wordt, in een ring aan de vork van het voorwiel (fig. 6 en 7).

Wanneer men de machine bestegen heeft, zit men geheel op het achterwiel en trapt men met de beenen eenigszins vooruit in plaats van geheel benedenwaarts; het zadel is ook niet hoog boven den grond, zoodat men zijn voeten op den grond kan houden, terwijl men toch blijft zitten; hierdoor is het ook mogelijk te vuren zonder het rijwiel te verlaten.

De banden zijn van caoutchouc en hol, terwijl de machine $10\frac{1}{2}$ KG. weegt. Zij kan gemakkelijk en bandoulière op den rug gedragen worden en heeft weinig plaats noodig in het kwartier. Men kan in een ruimte, waar men 24 gewone rijwielen kan stallen, gemakkelijk 140 opvouwbare rijwielen plaatsen.

Wij wenschen ook nog melding te maken van de toepassing van het zoo-genaamde U-zadel, uitgevonden door Dr. DESPREZ, arts aan het hospitaal te St. Quentin. Dit zadel, in den vorm eener U, is aan weerszijden voorzien van sterke veeren, waardoor een elasticiteit verkregen wordt, die voldoende is om het gemis van pneumatische banden te vergoeden. Bij de Fransche manoeuvres in 1895 zijn ook met dit zadel proeven genomen, die een gewenscht succes gehad hebben.

Zeer belangrijk is nog een uitvinding van den Kapitein GÉRARD en den werktuigkundige CHARLES MOREL. Deze heeren hebben door koppeling (met dwarsstangen) van twee rijwielen een machine op vier wielen verkregen, waaraan zij den naam van »Sociable» hebben gegeven. Beide personen, die dat rijwiel berijden, kunnen gelijktijdig trappen, terwijl zij toch hunne zelfstandigheid behouden en denzelfden indruk ondervinden alsof zij ieder een tweewieler berijden.

De koppeling moet mechanisch uitstekend zijn; terwijl beide rijwielen elkander door de koppeling, welke door vier dwarsstangen geschiedt, waarvan twee boven het voorwiel en twee boven het achterwiel zijn aangebracht, steunen, kunnen beide rijwielen toch naar links of rechts overhellen en een even korte bocht maken, als waren de rijwielen gescheiden.

De koppeling of scheiding kan door geoefende manschappen binnen een minuut plaats hebben; zijn de rijwielen gescheiden, dan draagt iedere wielrijder twee dwarsstangen op zijn stuurstang.

Het doel met de koppeling beoogd, is:

1°. Om, bij het rijden in een gesloten afdeeling, de diepte der colonne te verminderen, daar de wielrijders onderling minder afstand behoeven te hebben.

2°. Om, bij het rijden langs glibberige wegen, het slippen der rijwielen te voorkomen en daardoor den snellen marsch der wielrijders te verzekeren.

3°. Om, naar gelang zulks noodig is, munitie mede te voeren of vernielingswerktuigen tot het volbrengen van speciale opdrachten. Daartoe wordt een kist met patronen of middelen tot vernieling opgehangen aan de dwarsstangen tusschen de achterwielen.

4°. Om aan een afdeeling wielrijders de noodige zelfstandigheid en onafhankelijkheid te geven.

5. *Het Luminium-rijwiel.*

Ook Engeland beijvert zich om steeds het nieuwste op rijwielgebied in den handel te brengen. Zonder in technische beschouwingen te treden, willen wij toch op de belangrijkheid wijzen van eene uitvinding, die waarschijnlijk een omwenteling in de rijwielindustrie zal teweegbrengen.

De uitvinding betreft namelijk het *Luminium-rijwiel*. Wat Luminium is, weten wij niet, daar zulks het geheim van den uitvinder is. Het schijnt evenwel een metaal te zijn, dat zeer geschikt is voor het bouwen van rijwielen. De compositie van het metaal bestaat uit 96% zuiver aluminium; slechts door toevoeging van 4% andere stoffen wordt aluminium geschikt en zelfs geschikter dan staal voor den bouw van een rijwiel.

In September 1895 werd een syndicaat gevormd met het doel in alle landen patent te vragen en de voorbereidende stappen te doen voor de fabricatie in het groot van geraamten van rijwielen. Thans is er een maatschappij in wording, de »Luminium Manufacturing Company, Ld», met een groot kapitaal om deze belangrijke uitvinding te exploiteeren.

Vermindering van gewicht bij groote sterkte was altijd het streven van alle fabrikanten, doch nimmer werd een frame (raam of geraamte) vervaardigd, dat onder *alle* omstandigheden aan de gestelde eischen kon beantwoorden.

Het *Luminium-frame* nu moet onder alle omstandigheden (ruw geweld, d. w. z. opzettelijke vernieling buitengesloten) aan de gestelde voorwaarden voldoen:

1°. Omdat Luminium-frames uit één stuk metaal gewalst zijn en geen enkel gedeelte er van is aangezet of aangesoldeerd. Wat dit beteekent, kan niet alleen de man van het vak, maar ieder leek beseffen. Stalen geraamten bestaan uit verschillende stukken, die in elkander gezet en aan elkander gesoldeerd worden. Elk punt, dat gesoldeerd is, geeft gelegenheid tot gevaar, de geringste onattentie van den werkman kan een fout veroorzaken, die, bedekt met het émail, door niemand gevonden kan worden. Als het frame gebroken is, ontdekt men eerst de oorzaak.

2°. Omdat de geraamten lichter en driemaal sterker zijn dan die van staal, als men gewicht tegen gewicht vergelijkt.

3°. Omdat zij steeds zuiver van vorm en afmeting zijn, wat bij een stalen geraamte, dat uit verschillende stukken bestaat, afhangt van de meerdere of mindere zorg door den werkman er aan besteed.

4°. Omdat zij absoluut onaantastbaar zijn voor vocht of modder.

5°. Omdat zij niet duurder zijn dan een stalen geraamte.

6°. Omdat men het raam op zulke punten versterken kan, waar zulks noodig is, iets wat onmogelijk is bij geraamten, die uit staal vervaardigd zijn.

Behalve het raam worden ook de voorvork en de stuurstang van Luminum gemaakt, alles uit één stuk zonder naden of verbindingen. De eigenaardige bewerking laat het toe, grooter wandsterkte aan te brengen, waar zulks noodig mocht zijn, uit de teekening kan men zien op welke punten de wand het dikst is (fig. 8).

De Heer F. A. L. DE GRUYTER te Amsterdam heeft zich met de Luminum-Manufacturing Comp. in verbinding gesteld, ten einde die rijwielen in den handel te brengen. Reeds is één exemplaar aangekomen en waren wij in de gelegenheid dit nieuwe rijwiel te bezichtigen.

Van een militair standpunt beschouwd, trok ons dat rijwiel bijzonder aan en zou het zeer gewenscht zijn met het Luminum-rijwiel een degelijke proef te nemen, omdat die machine volgens technici enorm sterk is en het raam geheel uit één stuk bestaat, terwijl het onderhoud zeer eenvoudig is.

(Wordt vervolgd.)

voor den treindienst bij de verschillende troepengedeelten en voor het bereden maken van die officieren, welke in tijd van oorlog bereden moeten zijn, zoodat hoogstens eenige oude paarden, ongeschikt voor den actieven dienst, benevens muildieren en ezels ter beschikking zouden zijn. Generaal LEWAL verkiest evenwel dergelijke bereden infanterie boven eene, die op rijwielen gezeten is. In zijn »Tactique de marche» zegt de Generaal o. a. »Het rijwiel levert dan alleen voordeelen op, wanneer het bereden wordt door behoorlijk geoeffende beroepsrijders. Men houdt vol, dat bij het afleggen van een grooten afstand het paardrijden meer vermoeiend is dan het wielrijden. Wanneer ruiter en wielrijder evenwel goed geoeffend zijn, bestaat op dat punt geen verschil.»

»Maar, indien men menschen neemt, die noch paard noch wiel kunnen rijden, dan is het rijwiel veel moeilijker aan te wenden dan een gewoon mak paard. Het rijwiel is niet te bestijgen door iemand, die zulks nooit beproefd heeft, terwijl iedereen op een kalm, gemakkelijk paard zitten en zich zodoende verplaatsen kan. De dieren zijn op elk terrein aan te wenden, zoowel langs de slechtste paden als op hellend of moeilijk begaanbaar terrein, terwijl het rijwiel goede wegen eischt. Men beweert wel het tegendeel en houdt vol, dat bekwame en flinke wielrijders gedurende de laatste manoeuvres, uitstekende diensten bewezen en overal gereden, ja zelfs terreinhindernissen overwonnen hebben, maar dit bewijst alleen nog maar ten gunste van de specialisten en *niet* voor de massa.»

»Wanneer men een afdeeling, hetzij per wiel, hetzij te paard, op een of ander punt gebracht heeft, ten einde aldaar het gevecht aan te gaan of in gevechtsformatie voorwaarts te marcheeren, zijn de rijwielen zonder waarde, van af het oogenblik, dat men ze verlaten heeft, terwijl de dieren, begeleid door enkele ruiters, de infanterie op behoorlijken afstand kunnen volgen. Dat verschil is van groot gewicht.»

Neemt men aan, dat de plotselinge verschijning van infanterie (gezetten op paarden of muildieren) op de flank van den vijand kan geschieden, dan zal die onverwachte aanval succes hebben tot op het oogenblik, dat de vijand, hersteld van den eersten indruk eener verrassing, zijne krachten zal ontwikkelen, om den aanvaller met overmacht aan te grijpen. Op dit oogenblik zullen de rollen veranderen. De aanvaller, teruggeworpen door de meerdere krachten van den tegenstander, zal bij zijn terugtocht ten eerste belemmerd worden door zijne krachteloze dieren en zich moeilijk aan een vervolging van den vijand kunnen onttrekken.

Het doel was wel bereikt, maar de opofferingen zullen aanmerkelijk zijn. Het is niet alleen noodig het doel te bereiken, men moet ook wel degelijk rekening houden met de verliezen, die geleden kunnen worden. Bovendien zal een dergelijke afdeeling geruimen tijd ongeschikt wezen om op een ander punt opnieuw een aanval te wagen.

Nemen wij aan, dat de infanterie wel kon beschikken over flinke paarden,

dan zou men toch van een op deze wijze bereden infanterie moeten afzien omdat de paarden erg duur zijn, zoowel wat de aanschaffing als het onderhoud betreft, terwijl in tijd van oorlog de legerverzorging op dit gebied aanmerkelijk zou worden verzwaaard. Eindelijk zou de opleiding veel tijd kosten tot het geven van het noodige rijkunstige onderricht en zou die infanterie vermoedelijk langzamerhand van gedaante verwisselen en verschijnen als de voormalige dragonders. Het doel, dat men zich er van voorstelt, zou alsdan niet bereikt worden, daar de eenige vechtwijze der bereden infanterie moet blijven: »het gevecht te voet" en zij tijdens dat gevecht één vierde van hare sterkte zou moeten missen tot het vasthouden der paarden. Wij gelooven dus niet, dat de paarden voor het beoogde doel geschikt zijn.

Ook hebben enkele mogendheden, o. a. Oostenrijk, proeven genomen om infanterie-afdeelingen door middel van voertuigen te transporteeren, ten einde de cavalerie te ondersteunen. Voertuigen hebben het voordeel, dat men minder paarden noodig heeft, maar het nadeel, dat men de cavalerie niet in alle gangen zal kunnen volgen. Ook zal het afleggen van groote afstanden moeilijk met dit hulpmiddel uitvoerbaar zijn. De marsch van eene dergelijke colonne zal niet altijd en bovendien steeds zeer moeilijk aan het oog van den vijand onttrokken kunnen worden, terwijl men haar 's nachts reeds op verre afstanden zal hooren naderen.

Wanneer de wagencolonne nabij het punt genaderd is, waar de infanterie moet optreden, dan zullen die voertuigen een aanmerkelijke hinderpaal worden, want men moet ze, of terugzenden, om ze aan het artillerievuur te onttrekken, hetgeen aan de infanterie de snelheid van beweging zou ontnemen, op het oogenblik, dat zij die noodig had, of ze ter plaatse opstellen, dus prijs geven aan het artillerievuur, terwijl dan bovendien de wagenmassa een groote opstopping zou veroorzaken voor achterwaarts naderende troepen. Daar de snelheid voor bereden infanterie een voornam factor moet blijven, zoo zullen voertuigen ook niet aan de eischen voldoen.

Hierboven is reeds gemeld, dat Generaal LEWAL geen voorstander is van het rijwiel, als vervoermiddel van bereden infanterie. Wij verschillen echter met hem van meening en voegen er bij, dat waar de Generaal spreekt van specialisten, het onze overtuiging is, dat juist *alle* militaire wielrijders specialisten moeten zijn, niet alleen in het wielrijden maar ook in de tactiek der bereden infanterie, enz. Daartoe is dan ook eene eenvormige opleiding voor hen een bepaald vereischte.

Men beweert, dat de aanschaffing van een rijwiel kostbaar is, ja even duur als die van een klein paard of muildier, maar paard of muildier moeten eten, het rijwiel niet, terwijl het laatste steeds gereed staat om op elk uur van den dag of nacht zijn berijder te vervoeren. Het vraagt in het kantonement een bescheiden plaats, terwijl het onderhoud gemakkelijk en weinig kostbaar is.

Als nadeel noemt men ook, dat men averijen aan het rijwiel kan

krijgen, maar is dan het paard onkwetsbaar? Heeft het paard geen behoefte aan den arts? Beiden kunnen op een gegeven oogenblik ongeschikt voor den dienst worden, maar terwijl het rijwiel oogenblikkelijk door een vakman hersteld kan worden, zal het paard, na behandeling door den arts, dikwijls nog eenige dagen rust moeten hebben, om weder geschikt voor den dienst te zijn.

Beschouwen wij eens een troep, die in het wielrijden volkomen geoefend is, dan gelooven wij, dat eene dergelijke afdeeling *bijzonder* geschikt zal zijn, om langs omwegen of des nachts vlug groote afstanden af te leggen, ten einde zonder ontdekt te zijn op de flank van den vijand een verrassing uit te voeren.

De machines zullen op een gegeven oogenblik verlaten worden, de bescherming er van aan enkele manschappen overlatende, terwijl de bereden infanterie zich nu overal kan bewegen en optreden.

Wordt eene dergelijke afdeeling door den vijand teruggeslagen en kan zij bijtijds de rijwielen bereiken, dan stelt hare snelheid haar in staat dadelijk weer op een ander punt een nieuwe verrassing te bewerkstelligen, doch wordt zij van haar transportmiddel afgesneden, dan verliest zij daardoor hare snelheid van beweging; alsdan blijkt dat het gewone rijwiel, zoodra het door den man verlaten is, veel van zijn waarde verliest en ook niet geheel geschikt is voor dezen dienst.

3. *Eischen.*

Als eischen voor een bereden infanterie stelle men, dat

- 1°. de bereden infanterie een groote snelheid bezit,
- 2°. dat zij zich overal kan bewegen, langs wegen en paden, door bosschen, weilanden, akkers, enz.

Alleen aan het laatste punt voldoet het rijwiel niet geheel, want om bijv. dwars door een weiland of over de heide te gaan, moet men het rijwiel hier of daar achterlaten.

Kapitein GÉRARD geeft daarom als eenvoudige oplossing aan: »Het rijwiel te doen dragen door den wielrijder, daar waar de wielrijder niet gedragen kan worden door het rijwiel.»

Het bestaande rijwiel is niet vervoerbaar; men kan het wel gedurende korteren of langeren tijd voortduwen en het zelfs gemakkelijk dragen om een hindernis over te trekken, maar gedurende dien tijd kan men niet tegelijk als infanterist optreden.

De quaestie komt dus hierop neder: »een rijwiel samen te stellen, tegelijk solide en licht, met voldoende snelheid van beweging, en het tevens vervoerbaar te maken, zoodanig dat de man het rijwiel kan dragen op dezelfde manier als een soldaat den ransel draagt.» Onze eeuw van verlichting en vooruitgang, zoo rijk aan geniale vindingen, zal ook wel een ideaal-type rijwiel kunnen geven, tot dit speciale doel geschikt.

Van 5—20 December 1894 is in het Salon du Cycle te Parijs een opvouwbare tweewieler in den stand van CHARLES MOREL geëxposeerd geweest, en sedert heeft men bij het Fransche leger proeven met dat rijwiel genomen (waarover later). In 1895 waren in het Salon du Cycle meerdere dergelijke rijwielen ten toon gesteld, o. a. ook een opvouwbaar rijwiel van SIMON.

De wielrijder zal zich hiermede overal kunnen bewegen, zelfs daar, waar de cavalerist niet kan komen. Bovendien biedt een cavalerist een groot doel aan, terwijl de infanterist-wielrijder alle voordeelen van dekking, vuur-uitwerking, enz., geniet, die onze infanterie bezit.

Het doel van dergelijke bereden infanterie moet zijn:

- 1°. De cavalerie te ondersteunen bij den verkenning- en veiligheidsdienst.
- 2°. Het uitvoeren van stoute ondernemingen op de flanken der tegenpartijen en het bewerkstelligen van verrassingen op ver verwijderde punten. Uit een en ander volgt de noodzakelijkheid om zeer groote afstanden in weinig tijd en zonder vermoeienis af te kunnen leggen.

Men zal bij het gebruik te velde van infanterie-wielrijders twee perioden krijgen: 1°. verwijderd van den vijand; 2°. in de nabijheid van den vijand.

Verwijderd van den vijand, d. w. z. onttrokken aan zijn gezicht en vuur; alsdan is de infanterist gezeten op zijn rijwiel en rijdt hij met een snelheid, zooals de omstandigheden zulks noodzakelijk maken, hij volgt de wegen en maakt bij groote hindernissen een omweg, die gerechtvaardigd wordt door de snelheid zijner beweging.

In de nabijheid van den vijand, dus onder het bereik zijner projectielen en dikwijls onder diens gezicht, zal de marsch der bereden infanterie even snel zijn als die van elken anderen troep. Zij verlaat alsdan de wegen en gaat zoo noodig dwars door de velden of akkers, hierbij het rijwiel op den rug medevoerende. GÉRARD geeft hierbij aan, dat de infanterist-wielrijder zoo min mogelijk uitrustingsstukken bij zich moet hebben, daar men in de tijdperken van rust bij deze afdeelingen, de noodzakelijke herstellingen aan en verwisseling van uitrusting kan verrichten, om daardoor den last, dien de man gedurende korten tijd te dragen heeft, niet noodeloos te verzwaren en tevens om het gewicht daardoor zooveel doenlijk gelijk te maken met den last van den gewonen infanterist.

Aldus uitgerust, vereenigt de bereden infanterie in zich: de kracht van de infanterie, namelijk het vuur en den weerstand, en de snelheid der cavalerie, waarin zij bovendien dat wapen ver vooruitstreeft, terwijl het volhardingsvermogen veel grooter is.

Het nieuwe wapen, dat der bereden infanterie bezit dus als hoofdeigenschappen: »Snelheid, macht van het vuur en kracht van weerstand.»

4. *Het opvouwbare rijwiel.*

Als toelichting zij hier vermeld, dat het opvouwbare rijwiel van den Kapitein GÉRARD aanmerkelijk verschilt met het bestaande rijwiel. Om de machine te kunnen opvouwen, heeft men het frame of raam moeten wegnemen en zijn vóór- en achterwiel verbonden door een sterke buis, die in tweeën is verdeeld en in het midden door een koker wordt vastgehouden, welke men eerst moet losmaken om de machine te kunnen vouwen. Wanneer het rijwiel samengevouwen is, hetgeen in een halve minuut kan geschieden, dan bevinden zich de beide wielen op elkaar en de stuurstang, die op- en uitgelicht wordt, in een ring aan de vork van het voorwiel (fig. 6 en 7).

Wanneer men de machine bestegen heeft, zit men geheel op het achterwiel en trapt men met de beenen eenigszins vooruit in plaats van geheel benedenwaarts; het zadel is ook niet hoog boven den grond, zoodat men zijn voeten op den grond kan houden, terwijl men toch blijft zitten; hierdoor is het ook mogelijk te vuren zonder het rijwiel te verlaten.

De banden zijn van caoutchouc en hol, terwijl de machine $10\frac{1}{2}$ KG. weegt. Zij kan gemakkelijk en bandoulière op den rug gedragen worden en heeft weinig plaats noodig in het kwartier. Men kan in een ruimte, waar men 24 gewone rijwielen kan stallen, gemakkelijk 140 opvouwbare rijwielen plaatsen.

Wij wenschen ook nog melding te maken van de toepassing van het zoo-genaamde **U**-zadel, uitgevonden door Dr. DESPREZ, arts aan het hospitaal te St. Quentin. Dit zadel, in den vorm eener **U**, is aan weerszijden voorzien van sterke veeren, waardoor een elasticiteit verkregen wordt, die voldoende is om het gemis van pneumatische banden te vergoeden. Bij de Fransche manoeuvres in 1895 zijn ook met dit zadel proeven genomen, die een gewenscht succes gehad hebben.

Zeer belangrijk is nog een uitvinding van den Kapitein GÉRARD en den werktuigkundige CHARLES MOREL. Deze heeren hebben door koppeling (met dwarsstangen) van twee rijwielen een machine op vier wielen verkregen, waaraan zij den naam van »Sociable» hebben gegeven. Beide personen, die dat rijwiel berijden, kunnen gelijktijdig trappen, terwijl zij toch hunne zelfstandigheid behouden en denzelfden indruk ondervinden alsof zij ieder een tweewieler berijden.

De koppeling moet mechanisch uitstekend zijn; terwijl beide rijwielen elkander door de koppeling, welke door vier dwarsstangen geschiedt, waarvan twee boven het voorwiel en twee boven het achterwiel zijn aangebracht, steunen, kunnen beide rijwielen toch naar links of rechts overhellen en een even korte bocht maken, als waren de rijwielen gescheiden.

De koppeling of scheiding kan door geoefende manschappen binnen een minuut plaats hebben; zijn de rijwielen gescheiden, dan draagt iedere wielrijder twee dwarsstangen op zijn stuurstang.

Het doel met de koppeling beoogd, is:

1°. Om, bij het rijden in een gesloten afdeeling, de diepte der colonne te verminderen, daar de wielrijders onderling minder afstand behoeven te hebben.

2°. Om, bij het rijden langs glibberige wegen, het slippen der rijwielen te voorkomen en daardoor den snellen marsch der wielrijders te verzekeren.

3°. Om, naar gelang zulks noodig is, munitie mede te voeren of vernielingswerktuigen tot het volbrengen van speciale opdrachten. Daartoe wordt een kist met patronen of middelen tot vernieling opgehangen aan de dwarsstangen tusschen de achterwielen.

4°. Om aan een afdeeling wielrijders de noodige zelfstandigheid en onafhankelijkheid te geven.

5. *Het Luminium-rijwiel.*

Ook Engeland beijvert zich om steeds het nieuwste op rijwielgebied in den handel te brengen. Zonder in technische beschouwingen te treden, willen wij toch op de belangrijkheid wijzen van eene uitvinding, die waarschijnlijk een omwenteling in de rijwielindustrie zal teweegbrengen.

De uitvinding betreft namelijk het *Luminium-rijwiel*. Wat Luminium is, weten wij niet, daar zulks het geheim van den uitvinder is. Het schijnt evenwel een metaal te zijn, dat zeer geschikt is voor het bouwen van rijwielen. De compositie van het metaal bestaat uit 96% zuiver aluminium; slechts door toevoeging van 4% andere stoffen wordt aluminium geschikt en zelfs geschikter dan staal voor den bouw van een rijwiel.

In September 1895 werd een syndicaat gevormd met het doel in alle landen patent te vragen en de voorbereidende stappen te doen voor de fabricatie in het groot van geraamten van rijwielen. Thans is er een maatschappij in wording, de »Luminium Manufacturing Company, Ld», met een groot kapitaal om deze belangrijke uitvinding te exploiteeren.

Vermindering van gewicht bij groote sterkte was altijd het streven van alle fabrikanten, doch nimmer werd een frame (raam of geraamte) vervaardigd, dat onder *alle* omstandigheden aan de gestelde eischen kon beantwoorden.

Het *Luminium-frame* nu moet onder alle omstandigheden (ruw geweld, d. w. z. opzettelijke vernieling buitengesloten) aan de gestelde voorwaarden voldoen:

1°. Omdat Luminium-frames uit één stuk metaal gewalst zijn en geen enkel gedeelte er van is aangezet of aangesoldeerd. Wat dit beteekent, kan niet alleen de man van het vak, maar ieder leek beseffen. Stalen geraamten bestaan uit verschillende stukken, die in elkander gezet en aan elkander gesoldeerd worden. Elk punt, dat gesoldeerd is, geeft gelegenheid tot gevaar, de geringste onattentie van den werkman kan een fout veroorzaken, die, bedekt met het émail, door niemand gevonden kan worden. Als het frame gebroken is, ontdekt men eerst de oorzaak.

2°. Omdat de geraamten lichter en driemaal sterker zijn dan die van staal, als men gewicht tegen gewicht vergelijkt.

3°. Omdat zij steeds zuiver van vorm en afmeting zijn, wat bij een stalen geraamte, dat uit verschillende stukken bestaat, afhangt van de meerdere of mindere zorg door den werkman er aan besteed.

4°. Omdat zij absoluut onaantastbaar zijn voor vocht of modder.

5°. Omdat zij niet duurder zijn dan een stalen geraamte.

6°. Omdat men het raam op zulke punten versterken kan, waar zulks noodig is, iets wat onmogelijk is bij geraamten, die uit staal vervaardigd zijn.

Behalve het raam worden ook de voorvork en de stuurstang van Luminum gemaakt, alles uit één stuk zonder naden of verbindingen. De eigenaardige bewerking laat het toe, grooter wandsterkte aan te brengen, waar zulks noodig mocht zijn, uit de teekening kan men zien op welke punten de wand het dikst is (fig. 8).

De Heer F. A. L. DE GRUYTER te Amsterdam heeft zich met de Luminum-Manufacturing Comp. in verbinding gesteld, ten einde die rijwielen in den handel te brengen. Reeds is één exemplaar aangekomen en waren wij in de gelegenheid dit nieuwe rijwiel te bezichtigen.

Van een militair standpunt beschouwd, trok ons dat rijwiel bijzonder aan en zou het zeer gewenscht zijn met het Luminum-rijwiel een degelijke proef te nemen, omdat die machine volgens technici enorm sterk is en het raam geheel uit één stuk bestaat, terwijl het onderhoud zeer eenvoudig is.

(Wordt vervolgd.)

Preventieve Hechtenis.

De Wet op de Rechtspleging bij de Landmacht (R. L.) laat de preventieve hechtenis toe bij *alle* strafbare feiten, terwijl de gronden, waarop zij bevolen mag worden, in verschillende artikelen in zeer algemeene termen aangegeven zijn. Art. 56 R. L. bijv. verleent den officieren-commissarissen de bevoegdheid een beschuldigde in verzekerde bewaring te nemen, onder toevoeging der woorden »wanneer zij vermeenen, dat de omstandigheden dit vorderen»; art. 164 R. L. wil dat de krijgsraad, bij het ordonneeren van het arrest, »rekening houdt met den aard der zaak.” Art. 167 R. L. schenkt ons de toelichting, dat onder »omstandigheden” verstaan wordt »vrees voor ontvlugting en soortgelijken”, en schijnt, evenals o. m. de artt. 57 en 161 R. L., aan te duiden dat de Wet op de Rechtspleging meer dan het Wetboek van Strafvordering (1) den nadruk legt op de vrees voor vlucht, hetgeen echter niet wegneemt, dat hare bepalingen ongetwijfeld veroorloven de preventieve hechtenis evenzeer te gelasten, indien er vrees bestaat voor omkoopning van getuigen, voor het te loor doen gaan van stukken van overtuiging of om eenige andere dergelijke reden, of uit motieven van krijgstuhtelijken aard.

Wat dit laatste betreft, zoo zij reeds onmiddellijk toegegeven, dat de engere militaire samenleving de gevangenneming kan eischen, daar waar zij in de burgermaatschappij achterwege zou blijven. De soldaat, die insubordinatie

---

(1) In de burgerlijke strafrechtspleging is de preventieve hechtenis toegelaten bij alle misdrijven, waartegen als maximum eene gevangenisstraf van vier jaar of meer is bedreigd, en voorts bij de misdrijven van verduistering, oplichting, het zich opzettelijk en wederrechtelijk aan het voeren van het schip onttrekken door den schipper van een Nederlandsch schip na den aanvang der monsterring en vóór het einde zijner verbindtenis, desertie van een Nederlandsch schip voor den aanvang van de reis en gedurende de reis, insubordinatie en heling, en eindelijk ook bij de overtredingen van de artt. 432 en 433, bedelarij en landlooperij, terwijl voorts bij al de genoemde misdrijven, de preventieve hechtenis bij de poging tot en medeplichtigheid aan die delicten kan worden toegepast. De gevangenneming mag alleen worden bevolen naar aanleiding van hetzij gegronde vrees voor vlucht van den verdachte, hetzij van eenige andere reden van maatschappelijke veiligheid (Wetboek van Strafvordering).

gepleegd heeft, zal ter wille van de handhaving der discipline of van de veiligheid van den meerdere, of ter voorkoming van nieuwe misdrijven, soms in voorloopige detentie gehouden moeten worden, ook al vrees men de vlucht niet en draagt het vergriep niet een bepaald ernstig karakter. En hoe gering bijv. de diefstal moge wezen, de aanwezigheid van den dader kan niet meer op de chambree geduld worden; zij zou het eerlijkheidsgevoel der kameraden kwetsen (Circulaire van den Advocaat-Fiscaal in Indië van het jaar 1890).

De overwegingen van militairen aard mogen gewis niet uit het oog verloren worden, doch zij zijn, naar veler overtuiging, niet bij machte de bestaande toepassing van het preventief arrest — op zooveel ruimere schaal dan bij de gewone rechtspraak — op voldoende wijze te rechtvaardigen. Sommigen trachten daarvoor eene verklaring te vinden in de sleur, de oude gewoonte, die is blijven voortleven van uit de dagen dat men in elk militair maar al te veel een »huurling» zag, die nimmer te hardhandig aangepakt kon worden; anderen zijn van oordeel dat de strenge bepalingen der wet eene mildere opvatting in den weg staan.

Tegen dit laatste teeken ik protest aan. Weliswaar biedt de Wet op de Rechtspleging niet de gewenschte waarborgen tegen onnoodige, en dus willekeurige, inbewaringneming, doch dit belet niet dat, naar mijne bescheiden zienswijze, eene humane interpretatie der desbetreffende, onduidelijke artikelen mogelijk en dus verplichtend is.

Art. 12 R. L. zegt: »Indien de commanderende officier van het garnizoen, mede van oordeel is, dat de zaak door een krijgsraad moet worden onderzocht en beoordeeld, zal de gearresteerde provisioneel in verzekerde bewaring worden gehouden, ten einde, tegen denzelfden zal kunnen worden geprocedeerd in maniere als bij deze wet is bepaald.»

Uit dit artikel zou men kunnen afleiden dat de verdachte, die zich in arrest bevindt ingevolge art. 5 R. L. (1), tijdens het gerechtelijk onderzoek zijner zaak in verzekerde bewaring moet blijven. Hiertegen kan echter ingebracht worden, dat o. a. uit de artt. 28 R. L. en 29 R. L. (Tweede Titel. Eerste Hoofdstuk. Informatiën voor Officieren Commissarissen in de

(1) Art. 4 R. L. Elke Officier en Onder-officier zal in het algemeen het regt hebben, om dezulken die van minderen rang zijn, dan hij zelve is, het arrest aan te zeggen.

Art. 5. Elk Officier en Onder-Officier zal bovendien verplicht zijn, om, van dat regt gebruik te maken, zoodra hem bekend is, of bij hem op waarschijnlijke gronden vermoed wordt, dat de minderen in rang zich aan eene aanmerkelijke fout, of eenige misdaad, heeft schuldig gemaakt.

De Ministerieele Aanschrijving van 28 October 1862 houdt in: »Naar eene gezonde opvatting van de artt. 4 en 5 R. L. kan het voorloopig arrest tot het arrest in de politiekamer worden uitgestrekt.»

plaatsen buiten de Residentie van den Krijgsraad) al dadelijk volgt dat de wet wel degelijk aanneemt, dat de beklagde bij het begin van de gerechtelijke informatie op vrije voeten kan zijn en blijven. Ik geef hier den inhoud der eerste zinsneden van de artt. 28 en 29 R. L. woordelijk weer; art. 28: »*Wanneer* (1) de beklagde gearresteerd is, zal hij, enz., enz.”; art. 29: »Indien de beklagde, vóór en al eer het eerste verhoor heeft plaats gehad, *niet mogt gearresteerd zijn*, en, bij het onderzoek, *geene redenen mochten zijn voorgekomen om denzelven in arrest te stellen*, enz., enz.” Ik vestig tevens de aandacht op den aanhef van de artt. 56 en 59 R. L.

Wie moet nu uitmaken of de beklagde bij zijne overwijzing naar den krijgsraad al dan niet in verzekerde bewaring genomen moet worden? Ingevolge het Koninklijk Besluit van 16 November 1818 (2) de *garnizoens- of plaatselijk-commandant*, die, alvorens eene beslissing te nemen, het advies moet inwinnen van den auditeur-militair. Dit Koninklijk Besluit schrijft o. m. voor: »om den aangeklaagde inmiddels en totdat het advies van den A.-M. zal zijn ingekomen, in de politiezaal of andere geschikte bewaarplaats in verzekerde bewaring te doen houden, enz.”, welk imperatief voorschrift niet noodzakelijk en dus ook niet gewenscht is. Maar wat belet het tot op den draad versleten Besluit van het jaar 1818 met een penne-streek te vernietigen en den plaatselijk- of garnizoenscommandant de bevoegdheid te geven naarmate van de omstandigheden te handelen?

Conclusie. Bij overwijzing van een beklagde naar den krijgsraad beslist de commandeerende officier van het garnizoen of de beklagde al dan niet op vrije voeten gesteld wordt. Of de beklagde officier dan wel mindere is, dat doet niets ter zake.

Blijft de beklagde op vrije voeten, dan mag hem niet, gedurende het onderzoek zijner zaak, het voorloopig eenvoudig arrest in het kwartier opgelegd worden.

Is een militair tot militaire gevangenisstraf of tot gevangenisstraf, zonder de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, of tot hechtenis of tot militaire detentie veroordeeld geweest, zoo wordt ook de tijd der preventieve opsluiting niet als diensttijd medegerekend (art. 15 C. L. Tweede Titel). Voorts kan bij de rechterlijke uitspraak worden bepaald dat de tijd, door den veroordeelde in

(1) De cursiveeringen zijn van mij.

(2) De wet van 1799 zegt in art. 13 (Derde afdeeling, Eerste Capittel): »De commandeerende Officier zal echter daarin niet willekeurig mogen handelen, maar zich moeten reguleeren naar de onderscheidene bepalingen, dienaangaande hiervoor in de 2 en 3 Articulen gemaakt, en zal dezelve, in cas van twijfel, daarop kunnen eischen een schriftelijk advies van den Auditeur Militair, waardoor hij in allen gevalle gedekt zal zijn.” De typisch militaire slotzinsnede missen wij in de ontwerpen, vervaardigd tijdens de Regeering van LOUWIJK NAPOLEON; die ontwerpen spreken alleen van advies in geval van twijfel. Uit dit klein historisch overzicht blijkt overtuigend dat 't advies, dat gevraagd moet worden ingevolge Kon. Besluit 1818, inderdaad slechts een *advies* is.

verzekerde bewaring doorgebracht, geheel of gedeeltelijk afgetrokken wordt van de opgelegde straf (art. 27 W. v. S. jo. art. 91 W. v. S.).

Het is dus van belang, dat de datum, waarop de verdachte in verzekerde bewaring genomen is, aangeteekend wordt.

Gaan we thans na wat de Wet vaststelt betreffende het arrest van den beklagde tijdens het gerechtelijk onderzoek door officieren-commissarissen.

Art. 55 R. L. »Bijaldien de beklagde zich in arrest bevindt en den rang van officier bekleedt, zal bij ieder zoodanig rapport, als hiervoren is vermeld, door den commanderenden officier worden beslist, of de beklagde in arrest behoort te blijven, dan of hij daaruit zoude kunnen worden ontslagen, of wel, in hetzelfde, zonder nadeel voor de justitie, eenige verandering voor den beklagden zoude kunnen worden gemaakt.»

Ik voeg hierbij, dat art. 55 R. L. voorkomt in Tweede Titel, Tweede Hoofdstuk, tot opschrift dragende: »Informatiën voor Officieren-Commissarissen in de Residentie van den Krijgsraad,» en dat art. 23 R. L. van Tweede Titel, Eerste Hoofdstuk, »Informatiën voor Officieren-Commissarissen in de plaatsen buiten de Residentie van den Krijgsraad», o. m. inhoudt: »omtrent het in arrest en op vrije voeten stellen van den beklagden, en wat meer van dien aard is, zal worden naargekomen al het gene, bij het volgend Hoofdstuk, is vastgesteld, voor zooverre hetzelfde alhier van eenige toepassing kan gehouden worden, en, bij dit Hoofdstuk, niet anders is bepaald.» Aangezien nu Tweede Titel, Eerste Hoofdstuk, geene bijzondere bepalingen omtrent »het in arrest en op vrije voeten stellen» behelst, zoo hebben de hiervolgende beschouwingen en conclusiën betrekking op de gerechtelijke informatiën *in* en *buiten* de standplaats van den auditeur-militair.

Het verschil tusschen de informatiën binnen en buiten de residentie van den krijgsraad bestaat dan ook eenvoudig daarin:

1°. dat buiten de residentie bij ontkenenis alleen in uitzonderingsgevallen meer dan één verhoor mag plaats hebben;

2°. dat buiten de residentie een officier als secretaris optreedt. BARRÉ wijst er terecht op, dat, naar eene gezonde en rationeele opvatting der wet, het verhoor van den beklagde, en alles wat daarmede in verband staat, buiten de residentie op gelijke wijze moet geschieden als in de residentie, en dat in het algemeen de verplichtingen van den secretaris, onverschillig of deze een officier dan wel de auditeur zij, gelijk zijn (1).

(1) Ik maak van deze gelegenheid gebruik om de aandacht te vestigen op art. 20 R. L., dat inhoudt: »De commissarissen zullen worden geadsisteerd door den plaats-majoor van het garnizoen, den adjudant, of anderen daartoe geschikten officier, ter benoeming van den commanderenden officier van het garnizoen; welke geadjungeerde persoon de artikelen van verhoor voor den beklagden alsmede de vraag-punten voor de getuigen zal ontwerpen; mitsgaders bij alle dezelve verhooren de functiën van secretaris waarnemen zal.» Ik geloof niet dat het goede voor-

Keeren wij terug tot art. 55 R. L.

Mr. C. P. K. WINCKEL (Gids voor het Nederlandsche leger, bij de uitoefening der Militaire Regtspleging in tijd van vrede) is van oordeel dat uit art. 55 voortvloeit, dat de *mindere*, bij den aanvang van de gerechtelijke informatie door officieren-commissarissen eenmaal in arrest zijnde, gedurende het geheele verdere onderzoek zijner zaak in arrest blijft, en dat *slechts* de officier na eenig verhoor op vrije voeten gesteld kan worden. Deze opvatting wordt gedeeld door Mr. W. E. VAN DER HOUT (Handleiding ten gebruike bij de uitoefening der Militaire Rechtspleging, bewerkt ten dienste van het leger in Nederlandsch Oost-Indië), die vermeent dat deze onderscheiding daarop gegrond is, dat er bij de officieren, als gevolg van hunne meerdere beschaving, minder vrees tot ontvluchting bestaat. Mr. VAN DER HOUT aldus, heeft getracht de door hem uit art. 55 afgeleide gevolgtrekking te motiveeren. De motiveering is evenwel zeer zwak.

Wanneer, zoo vraag ik, zal men een verdachte op vrije voeten laten of stellen? Als hij zich aan een niet ernstig strafbaar feit heeft schuldig gemaakt en daarbij de belangen der tucht niet zijne verwijdering uit de engere militaire samenleving eischen; en zou nu, uit angst voor de lichte straf, de mindere eerder ontvluchten dan de officier? Hoe gauw wordt niet de vlucht van een mindere ontdekt! En hoe klein is dus voor hem de kans niet opgespoord te worden! En wordt hij niet achterhaald, dan kan in den regel toch tegen den voortvluchtige bij indaging geprocedeerd worden; wordt hij gearresteerd, zoo is het niet onmogelijk dat hij bovendien voor het misdrijf desertie zal terechtstaan (samenloop), en in elk geval blijft de ongeoorloofde verwijdering krijgstuuchtelijk strafbaar. De aanwezigheid van den mindere wordt voortdurend, als het ware, gecontroleerd, en door zich te verwijderen haalt hij zich altijd eene nieuwe straf op den hals (*Ind. Mil. Tijdschrift* 1894, bladz. 83).

Voorwaar, het is uit een militair oogpunt niet noodzakelijk den mindere, zonder aanzien des persoons, maar voor elk strafbaar feit, van welken aard ook, preventief op te sluiten en opgesloten te houden. In eene circulaire, van nog jongen datum, van den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, lees ik: »dat de auditeurs-militair de meeste waakzaamheid tegen onnoodige arrestaties van mindere militairen wordt aanbevolen, en dat hun gelast wordt steeds, wanneer dit zonder bezwaar kan geschieden, de invrijheidstelling van beklaagden te vragen.»

Men zal mij tegenwerpen, dat de tijd der preventieve hechtenis, eventueel afgetrokken wordt van de opgelegde straf (art. 27 W. v. S. j° art. 91 W. v. S.), maar dan ziet men over het hoofd dat de beklaagde toch ook vrij-

---

schrift ten aanzien der benoeming van den secretaris in eenig garnizoen opgevolgd wordt; niet een »daartoe geschikt», maar meestal daarentegen een zeer jong en onervaren luitenant fungeert als secretaris.

gesproken kan worden, en soms het arrest van langen duur is; bovendien, bij elke veroordeeling tot militaire gevangenisstraf zonder de in art. 12 C. L. vermelde ontzegging, of tot hechtenis of tot militaire detentie wordt steeds de tijd der voorloopige opsluiting niet als dienstdag medegerekend (art. 15 C. L.; Tweede Titel). Ook gaat het niet aan, dat de rechter van de voorloopige in verzekerde bewaringneming eene *straf* maakt; dat is verwarring der woorden beschuldigde en schuldige, miskennis van het onaantastbare beginsel dat niemand volgens de wet schuldig is vóór en aler hij door een rechterlijk vonnis veroordeeld is. De wetten te kennen is niet de woorden, maar de kracht en de geest daarvan te begrijpen; de geest van de wet is, dat de preventieve hechtenis hoofdzakelijk dient om zich van den beklagde te verzekeren, indien men redenen heeft te veronderstellen, dat hij zich aan den arm der justitie zal trachten te onttrekken, doch zij is geene vrijheidsberoving die men het recht heeft als eene soort van straf maar op een ieder toe te passen, zoodra hij verdacht wordt door zijne gedraging, op welke wijze dan ook, in botsing te zijn gekomen met de strafwet.

De artt. 59 en 60 R. L. schrijven voor, dat een »*beklaagde*», die zich op vrije voeten bevindt en de vrijheid bekomt weer te vertrekken (art. 59), en een »*gearresteerde*», bij zijn ontslag uit het arrest (art. 60), bij handtasting moeten beloven op ontbod zich weer in persoon te vervoegen voor officieren-commissarissen en den krijgsraad. Een beschuldigde, die niet verschijnt, wordt twee malen gerequireerd; blijft hij in gebreke aan de tweede oproeping te voldoen, zoo verliest hij het recht op vrije voeten te blijven; heeft hij echter reeds de belofte afgelegd, bedoeld bij de artt. 59 en 60 R. L., en verschijnt hij niet na requisitie, dan wordt hij gehouden als te zijn in confessie.

Ik geef thans als mijne overtuiging te kennen, dat men verplicht is steeds gebruik te maken van de verleende bevoegdheid tot het, onder belofte bij handtasting, op vrije voeten laten of ontslaan van den beklagde, tenzij gegronde vrees voor ontvluchting (1) of wel het belang der tucht nopen tot voorloopige in verzekerde bewaringneming.

»*Een beklagde*» (art. 59), »*een gearresteerde*» (art. 60), d. w. z. officier of mindere; immers daar waar in een artikel der Wet op de Rechtspleging de woorden »*beklaagde*» of »*gearresteerde*» gebezigd worden, heeft dat artikel zoowel betrekking op den officier als op den mindere, tenware uit eenige beperkende toevoeging (zie bijv. aanhef art. 55) of eenig verband onloochenbaar blijkt, dat het artikel óf alleen voor den officier, óf alleen voor den

(1) Deze vrees kan zoowel uit bepaalde bijzondere omstandigheden, bijv. voorbereiding tot vlucht, het inpakken van goederen, enz., als uit andere geboren worden, zooals uit de waarschijnlijkheid, dat bij den beklagde de gronden om te vluchten overwegender zullen zijn, dan die, om eenen rechtsingang af te wachten, uit den stand en het gedrag van den beklagde, of hij eene vaste woonplaats en een gezin heeft, dan wel ongehuwd of vagebondeerende is, enz. (DE BOSCH KEMPER).

mindere geldig is. De artt. 59 en 60 R. L. behelzen geene beperkende toevoeging, doch volgens Mr. WINCKEL en Mr. VAN DER HOUT zou uit art. 55 R. L. de gevolgtrekking afgeleid moeten worden, dat de wet in art. 60 R. L. met het woord »gearresteerde" alléén op het oog heeft officieren, en zoo zou mitsdien, zooals reeds opgemerkt is, de eenmaal bij het begin van het gerechtelijk onderzoek voor officieren-commissarissen in arrest zijnde *mindere* niet meer daaruit ontslagen kunnen worden.

Met BARRÉ acht ik echter de door Mr. WINCKEL en Mr. VAN DER HOUT gegeven lezing van art. 55 R. L. (zie bladz. 461) niet juist. Wat zegt, naar mijne meening, art. 55 R. L.? Dat, bijaldien de gearresteerde beklaagde een officier is, de *commandeerende officier*, en dus *niet* de officieren-commissarissen, na ieder verhoor beslissen zal of de officier al dan niet in arrest behoort te blijven. Dit bijzondere voorschrift ten aanzien van officieren sluit evenwel niet uit dat *officiere-commissarissen* het ontslag van den mindere in overweging kunnen nemen; te meer niet, omdat de redactie van art. 60 R. L. j° art. 59 R. L. de opvatting wettigt, dat het ontslag bij handtasting *onmiddellijk* na eenig verhoor van den gearresteerde geschieden kan, hetgeen alleen mogelijk is ten aanzien van *minderen*, daar art. 55 R. L. bepaaldelijk vaststelt dat het ontslag van den gearresteerden *officier* alléén geschieden kan door den *commandeerenden officier* na ontvangst der rapporten, bedoeld in de artt. 51 en 52 R. L.

Conclusiën.

1. De officier, tijdens het gerechtelijk onderzoek voor officieren-commissarissen in arrest zijnde, zoo kan de *commandeerende officier* na elk verhoor het arrest opheffen (art. 55 R. L.).

2. De mindere, tijdens het gerechtelijk onderzoek voor officieren-commissarissen in arrest zijnde, zoo kunnen de officieren-commissarissen hem daaruit ontslaan (volgt uit de bovenstaande beschouwingen).

3. De beklaagde, op vrije voeten zijnde, kan na elk verhoor door officieren-commissarissen in arrest gesteld worden (art. 56 R. L.).

4. De beklaagde, op vrije voeten zijnde, zoo kunnen de officieren-commissarissen na elk verhoor eene voordracht tot in arreststelling aan den *commandeerenden officier* doen (art. 56 R. L.).

5. Is de beklaagde door officieren-commissarissen in arrest gesteld (conclusie 3), dan zal de *commandeerende officier* daarin geene verandering mogen brengen, zonder zich zelve voor de ontvluchting van den beklaagde en alle kwade gevolgen personeel verantwoordelijk te stellen (art. 57 R. L.).

Het art. 57 slaat, mijns inziens, alléén op het geval dat de *commandeerende*

officier het arrest opheft tegen den wil der officieren-commissarissen, van daar de waarschuwing, de bedreiging aan het slot van het artikel. Hebben officieren-commissarissen het arrest bevolen van een officier en mocht bij een verder onderzoek de preventieve hechtenis niet noodzakelijk blijken te zijn, zoo zal zulks den commandeerenden officier gerapporteerd worden, en dan acht ik art. 55 toepasselijk; is die beklagde een *mindere*, zoo kunnen de officieren-commissarissen zelve hem ontslaan (conclusie 2).

De bedreiging van art. 57 R. L., die bovendien feitelijk eene holle phrase is, zal natuurlijk geen enkelen commandeerenden officier doen aarzelen het arrest, tegen den wil der commissarissen, op te heffen, daar waar hij bepaaldelijk *overtuigd* is, dat het arrest door de informeerende officieren lichtvaardig geordonneerd is. Van dit standpunt uitgaande, komt men, aan de hand der artt. 56 en 57, tot het besluit dat het in verzekerde bewaring nemen van een beklagde, tijdens de gerechtelijke informatie, in den regel alleen geschieden zal, wanneer èn commandeerende officier, èn officieren-commissarissen zulks noodzakelijk vinden, en wordt alzoo een te waardeeren waarborg geschonken tegen eene arrestatie op losse gronden.

6. De beklagde, die zich op vrije voeten bevindt of gesteld wordt, en weer vertrekken mag, belooft bij handtasting om zich op ontbod weder in persoon voor officieren-commissarissen of den krijgsraad te vervoegen (art. 59 R. L. en art. 60 R. L.)

Ten overvloede zij nog herinnerd, dat daar, waar ik in dit opstel spreek van beklagde, zonder eenige toevoeging, door mij, in overeenstemming met de Wet op de Rechtspleging, natuurlijk steeds bedoeld worden officieren en minderen.

Wij hebben alzoo gezien, dat de beklagde, wanneer hij dan eindelijk te recht staat voor den krijgsraad, zich nog op vrije voeten of wel in preventieve hechtenis kan bevinden.

Allereerst merk ik op, dat, zoodra de krijgsraad van de zaak gesaisisseerd is, de commandeerende officier geene beschikkingen meer kan treffen ten aanzien van het in arrest stellen of ontslaan van den beklagde.

In de tweede plaats vestig ik de aandacht op de artt. 160 en 165 R. L.

Art. 160. »Wanneer de beklagde een onder-officier, of van een minderen rang is, zal hij, in arrest zijnde, gedurende het onderzoek zijner zaak, in arrest blijven, maar bijaldien de beklagde den rang heeft van officier, zal, op voordragt van den auditeur-militair, in de eerste zitting van den krijgsraad, worden beslist, of de aard en omstandigheden der zaak *al* dan *niet* vorderen, dat de beklagde, gedurende het proces, in arrest worde gehouden, en in het eerst gestelde geval tevens bepalen, of, in den aard van het arrest, ook eenige verzachting voor den beklagden, kan worden gemaakt.»

Art. 165. »Indien de auditeur-militair daarentegen in den loop der procedures bij den krijgsraad vermeent, dat er redenen of omstandigheden zijn voorgekomen, om een beklagde nog vóór het uiteinde der procedures, uit het arrest te ontslaan, zal hij zulks aan den krijgsraad voordragen, ten einde daarop naar behooren worde gedisponeerd.»

Volgens den aanhef van art. 160 R. L. zou de mindere, in arrest zijnde bij het begin van het onderzoek door den krijgsraad, daarin moeten blijven, terwijl art. 165 R. L. daarentegen tot het besluit leidt, dat elk beklagde, onverschillig van welken rang, nog vóór het uiteinde der procedures op vrije voeten gebracht kan worden. Bij deze tegenstrijdigheid schijnt het mij geoorloofd, gedachtig aan den gulden regel »bij twijfel omtrent de bedoeling der wet, verdient die uitlegging de voorkeur, welke voor den beschuldigde het gunstigste is», vast te houden aan den inhoud van art. 165. Gaat men hierin met mij mede, zoo komt het aannemelijk voor dat de wetgever in art. 160 R. L. niet méér heeft willen zeggen, dan dat, bijaldien de in arrest zijnde beklagde officier is, de auditeur steeds de *verplichting* heeft in de eerste zitting eene beslissing van den krijgsraad te provoceeren omtrent de vraag of de officier al dan niet in preventieve hechtenis gehouden moet worden, terwijl de wetgever in art. 165 R. L. den auditeur de *verplichting*, om gedurende den loop der procedures eene voordracht tot ontslag van den beklagde, officier of mindere, te doen, *alléén* opgelegd heeft voor het geval hij, de auditeur, vermeent dat daartoe aanleiding bestaat.

De Majoor J. F. T. VEEREN (*Indisch Militair Tijdschrift*, 1894, blad. 333) deelt mede, dat in Indië de krijgsraad werkelijk wel eens het arrest van den beklagde, ook al is hij mindere, opheft. Dat daartoe niet dikwijls termen bestaan, spreekt vanzelf.

Conclusiën.

1. Bevindt de officier zich in preventieve hechtenis, dan zal, op voordracht van den auditeur, in de eerste zitting van den krijgsraad eene beslissing worden genomen nopens het ontslaan uit of het verzachten van het arrest (160 R. L.).

2. Is de beklagde in preventieve hechtenis, dan zal de auditeur, indien hij vermeent dat daartoe redenen of omstandigheden bestaan, gedurende den loop der procedures het ontslag aan den krijgsraad voordragen (165 R. L.).

Moge deze conclusie, voor zooverre zij op den mindere slaat, voor bestrijding vatbaar zijn, BARRÉ daarentegen, wiens woord op het gebied van militair strafrecht gezag heeft, acht zelfs ook art. 160 R. L. op den mindere toepasselijk; zijne opvatting zou steun vinden in het feit, dat de militaire procedure gebaseerd is op den ouden stijl van rechtspleging in extraordinaire processen.

3. Is de beklagde niet in arrest, dan is de krijgsraad bevoegd in de eerste zitting of gedurende den loop der proce-

dures, hetzij *zonder*, hetzij *op* voordracht van den auditeur het arrest te gelasten of daarin verandering tot meer verzekerde bewaring te brengen (art. 164 R. L.).

4. Bij ontslag uit het arrest of het aanbrengen van verzachting belooft de beklaagde bij opontbod weer in persoon voor den krijgsraad te zullen verschijnen, op poene van te worden gehouden als te zijn in confessie (art. 161 R. L.).

Ofschoon art. 161 R. L. alleen spreekt van »ontslag uit of verzachting in het arrest», zoo zal de belofte bij handtasting toch ook moeten geschieden, indien de beklaagde niet in arrest is en de vrijheid bekomt weer te vertrekken.

Het zij mij vergund naar aanleiding van het door mij behandelde onderwerp volledigheidshalve nog het licht te werpen op de artt. 19, 181, 209, 249 en 234 R. L. (1).

Art. 19 R. L. Uit dit artikel wordt wel eens afgeleid dat voor personen, op heeter daad (2) gearresteerd, het blijven in arrest verplichtend is.

Deze afleiding acht ik bepaald valsch, mede omdat de Wet op de Rechtspleging nergens iets naders voorschrijft betreffende heeter daad, en dus de gevolgtrekking voor de hand ligt, dat het geval voor de militaire strafrechtspleging geene bijzondere beteekenis heeft.

Ik stip hierbij aan:

1°. dat bij arrestatie op heeter daad buiten de residentie van den krijgsraad onmiddellijk het gerechtelijk onderzoek voor officieren-commissarissen een aanvang moet nemen, terwijl in de practijk veelal toch het huishoudelijk onderzoek, voorgeschreven bij de artt. 8—15 R. L., plaats heeft. Deze handelwijze is niet alleen af te keuren omdat zij strijdig is met de wet, maar tevens omdat zij het bewijs bemoeielijken kan.

2°. dat alleen voor het geval van arrestatie op heeter daad buiten de residentie het beginpunt van den termijn van 24 uur, waarbinnen de beklaagde gehoord moet worden, nauwkeurig aangegeven is. Dat beginpunt is het oogenblik, waarop de apprehensie geschied is.

Voor andere gevallen zullen de 24 uur (art. 19 en art. 35 R. L.) ingaan op het tijdstip, waarop de beklaagde in preventieve hechtenis gesteld of in het provoosthuis overgebracht is. Bevindt hij zich op vrije voeten, dan moet hij gehoord worden binnen 24 uur nadat de officieren-commissarissen benoemd zijn.

---

(1) Zie ook art. 220, dat echter tot geen enkele opmerking aanleiding geeft.

(2) Ontdekking op heeter daad heeft plaats, wanneer het strafbaar feit, terwijl hetzelfde gepleegd wordt, of terstond nadat hetzelfde is gepleegd, ontdekt wordt, of wanneer iemand erstond daarna als dader door het openbaar gerucht wordt vervolgd, of bij hem goederen, wapenen, werktuigen of papieren worden gevonden, welke aanduiden dat hij dader of medeplichtige is (Wetboek van Strafvordering).

Art. 181 R. L. »Bijaldien de krijgsraad bevindt, dat de beklaagde onschuldig is, spreekt zij denzelfden vrij van de hem ten laste gelegde beschuldiging, en gelast zijn ontslag, zoo hij zich in arrest bevindt.»

De vrijspraak (art. 181 R. L.) geschiedt, evenals de onbevoegdverklaring (art. 253 R. L.), de absolutie van de instantie (art. 182 R. L.) en de veroordeeling (artt. 203, 207 en 210 R. L.), bij *vonnis*. Geen vonnis mag nu echter worden geëxecuteerd vóór en aler het door het Hoog Militair Gerechtshof is geaprobeerd (art. 213 R. L.) en het ontslag kan dus, ondanks art. 181 R. L., niet door den krijgsraad gelast worden *als gevolg van de vrijspraak*.

De jurisprudentie van het Indisch Hoog Militair Gerechtshof leert dat van een vrijspraak-vonnis appèl bestaat, en wel op grond van art. 75 P. I. H. M. G. (1), bepalende dat ten aanzien van de manier van procederen in hoofdzaak de stijl van practijk, in gebruik bij den Hove van Holland tot den jare 1810, in acht genomen behoort te worden, en van art. 55 P. I. H. M. G., inhoudende »dat het Hof oordeelt bij wege van hooger beroep over alle gewijsdens van de respectieve krijgsraden, welke daarvan niet zijn uitgezonderd», derhalve, aldus het I. H. M. G., ook over vrijspraken, daar deze noch bij 's Hofs Instructie, noch bij de vigeerende rechtspleging van het appèl zijn uitgesloten.

Deze jurisprudentie is bestreden in »Het recht in Nederlandsch Indië», onder verwijzing naar de artt. 222 en 223 R. L. en de artt. 61, 62 en 63 P. I. H. M. G. (zie het opstel van METIS, nom de plume van een Indisch auditeur, in het *Indisch Militair Tijdschrift*, 1885, deel 2, bladz. 1043).

Intusschen de krijgsraad zou, de vrijspraak voorziende, op voordracht van den auditeur het ontslag bij bijzondere beschikking kunnen gelasten (160 en 165 R. L.), van welke dispositie dan in de notulen aanteekening dient te geschieden (art. 166 R. L.).

Art. 209 R. L. »Wanneer de krijgsraad oordeelt een gerequireerden in persoon tot eene lijfstraffe of ten minste cassatie te moeten verwijzen, zal dezelve den auditeur-militair gelasten, om den beschuldigden te doen nemen in verzekerde bewaring; — zullende het vonnis inmiddels geheim gehouden worden.»

De laatste zinsnede neemt, ondanks het woord »beschuldigden» in het eerste gedeelte van het artikel, allen twijfel weg betreffende de beantwoording der vraag of het nemen in verzekerde bewaring vóór of na het wijzen van het vonnis gelast moet worden.

Feitelijk moet het vonnis altijd tot op het oogenblik van uitspraak geheim blijven, tenzij de veroordeelde recht van appèl heeft.

(1) De gelijkkluidende artikelen van de Indische P. I. H. M. G. hebben andere nummers.

Spreekt art. 55 R. L. van »eenige verandering in het arrest, zonder nadeel voor de justitie», laten de artt. 160 en 161 R. L. toe »eenige verzachting» te ordonneeren, art. 164 R. L. daarentegen verleent de bevoegdheid »in de wijze van het arrest eene verandering tot meer verzekerde bewaring te maken», en art. 249 verscherpt het arrest door voor te schrijven dat de beklaagde, die de incompetentie van officieren-commissarissen of krijgsraad beweert, buiten eenigen anderen toegang gehouden zal worden dan die van den practizijn, met wien hij in tegenwoordigheid van officieren-commissarissen spreken mag over de gronden, waarop de door hem opgeworpen onbevoegdheid berust.

Art. 234 R. L. »Indien de gecondemneerde zich in arrest of detentie bevindt, zal hij daarin moeten verblijven, tot den uiteinde der zaak, ten ware, door het Hof, op voordragt van den Advocaat-Fiscaal, of van den gecondemneerden zelve, mogt noodig worden geoordeeld, hem te doen overbrengen in verzekerde bewaring, ter plaatse der residentie van den Hove.»

Na wijzing van het vonnis heeft de krijgsraad geene beschikking meer over den gearresteerde.

Dit opstel moge er toe bijdragen de overtuiging op te wekken, te versterken, dat de Wet op de Rechtspleging op het stuk van preventieve hechtenis meer ruimte laat tot eene mildere en humanere interpretatie, dan wellicht menigeen verwachten zou.

NASCHRIFT.

Het bovenstaande was reeds aan de redactie van *De Militaire Spectator* verzonden, toen mij onder de oogen kwam de hier overgenomen Algemeene Order voor het Indische leger, N°. 1 van dit jaar, behelzende eene Circulaire van den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zeemacht in Nederlandsch-Indië, handelende over de preventieve hechtenis.

PREVENTIEVE HECHTENIS.

Over de voorloopige hechtenis van militairen, beneden den rang van officier, die naar den krijgsraad worden of zijn verwezen.

Het is gebleken, dat er twijfel bestaat omtrent de bevoegdheid tot het opheffen van het arrest gedurende het onderzoek hunner zaak, van in voorloopig arrest gestelde militairen beneden den rang van officier.

Om dien twijfel op te heffen, werd door den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zeemacht in *Nederlandsch-Indië* de aanschrijving tot de auditeurs-militair gericht, welke hieronder volgt.

CIRCULAIRE

Batavia, 14 December 1895.

N°. 76.

Tot opheffing van den sedert eenigen tijd bij enkele auditeurs-militair bestaanden twijfel omtrent het recht tot het ontslaan van in preventief arrest gestelde militairen beneden den rang van officier, tijdens het onderzoek hunner zaak, uit dat arrest, een twijfel ontstaan door den strijd tusschen het voorkomende in dezerzijdsche circulaire van 25 April 1889, N°. 52, en de uitspraken van het Hoog Militair Gerechtshof, wordt, met intrekking van evengenoemde circulaire, het navolgende onder Uwe aandacht gebracht.

Ofschoon het volgens de artikelen 12 juncto 23, 28 en 29 van het Reglement op de Rechtspleging bij de Landmacht niet recht duidelijk is wanneer en in welke gevallen de *commandeerende officier* eenig delinquent in preventief arrest behoort te stellen, — *eene bevoegdheid waarvan slechts bij bepaalde noodzakelijkheid gebruik zal moeten gemaakt worden*, — zoo laat de wet geen ruimte voor de meening dat, indien eenmaal die officier ten aanzien van eenig militair beneden den rang van officier heeft beslist dat hij in preventieve hechtenis zal worden gesteld, deze daaruit zou mogen ontslagen worden vóórdat de zaak in hoogste instantie is afgedaan (I) (1).

Artikel 55 van genoemd Reglement bepaalt, dat, indien de beklagde zich in arrest bevindt en *den rang van officier* bekleedt, bij ieder rapport van de officieren-commissarissen door den commandeerenden officier zal worden beslist of hij in arrest behoort te blijven dan wel daaruit zou kunnen worden ontslagen.

Ten aanzien van den militair *beneden* den rang van officier wordt in genoemd Reglement tevergeefs naar eene dergelijke bevoegdheid gezocht (II).

Dat toch in artikel 59 alleen sprake is van *een officier* en niet van een minder militair, blijkt duidelijk uit het daarin voorkomende dat de beklagde eene belofte doet aan den president-commissaris *bij handtasting*, van welke *handtasting* toch wel geen rede kan zijn tuschen een officier en een minder militair (III).

De commandeerende officier heeft volgens de wet geene bevoegdheid om gedurende het gerechtelijk onderzoek, hetzij op- hetzij zonder voordracht van de officieren-commissarissen de preventieve hechtenis op te heffen van een

Aan

De Auditeurs-Militair in
Nederlandsch-Indië.

(1) De Romeinsche cijfers zijn gemakshalve door mij geplaatst.

militair beneden den rang van officier, die door hem zelve bij de verwijzing naar den krijgsraad in preventief arrest is gesteld.

Hij mag dit alleen doen in het geval dat de *officiëren-commissarissen*, krachtens de hun bij artikel 56 van voornoemd Reglement gegeven bevoegdheid, zonder deswege aan hem eene voordracht gedaan te hebben, een beklagde in arrest hebben gesteld, doch in dit geval geheel en al op zijne eigen verantwoordelijkheid (artikel 57) (IV).

Feitelijk is het ook hier weder de *commandeerende officier*, die omtrent de preventieve hechtenis van een beklagde beslist, doch ook hier is hij aan zijne beslissing gebonden en geldt de regel dat een preventief in hechtenis gestelde militair, beneden den rang van officier, daarin blijft tot na de eindbeslissing in zijne zaak.

Dat de officieren-commissarissen de bevoegdheid zouden hebben om een in preventief arrest gestelde daaruit te ontslaan, staat nergens in de wet te lezen en toch aan de wet zouden zij daartoe hunne bevoegdheid moeten ontleenen, evenals die tot in arreststelling, hun bij artikel 56 voornoemd uitdrukkelijk is verleend (V).

Ook de *krijgsraad* mist daartoe de bevoegdheid niet alleen *voordat*, doch ook *nadat* de zaak door dat college is afgedaan, ook in het geval van *vrijpraak* van den beklagde; de bepaling toch van artikel 160 van voornoemd Reglement is algemeen en dat aan dat artikel niet gederogerd is door artikel 165 is terecht beslist in de dispositie van het Hoog Militair Gerechtshof van 30 November 1894 opgenomen in het Tijdschrift van het Recht in *Nederlandsch-Indië* deel 63 p. 789 sqq, waarnaar korthedshalve wordt verwezen (VI).

Onder mededeeling van het bovenstaande, waaruit blijkt dat, wanneer omtrent een militair beneden den rang van officier door den commandeerenden officier *bij zijne verwijzing* naar den krijgsraad is bepaald dat hij in preventieve hechtenis zal worden gesteld, noch die *commandeerende officier* noch de *officiëren-commissarissen* noch de *krijgsraad* het recht hebben hem uit die hechtenis te ontslaan vóór de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in zijne zaak, heb ik de eer U EdelGestrenge te verzoeken bij het uitbrengen van Uwe adviezen daarmede rekening te houden.

Moge de opvolging van het bovenstaande in vele gevallen leiden tot langere preventieve hechtenis van een beklagde, dit moet een reden te meer zijn voor U EdelGestrenge om in voorkomende gevallen te adviseeren om *daar, waar zulks maar eenigszins zonder bezwaar kan geschieden, een beklagde op vrije voeten te laten*, alsook om *stipt de hand te houden aan de voorschriften van de artikelen 35, 44, 51, 52 en 129 van het Reglement op de Rechtspleging bij de Landmacht* en daardoor de preventieve hechtenis zooveel mogelijk te bekorten.

De Advocaat-Fiscaal voor de Land- en
Zeemacht in *Nederlandsch-Indië*,
VAN DISSEL.

De inhoud dezer aanschrijving zal mede voor de militaire autoriteiten tot leidraad strekken, wordende er in het bijzonder de aandacht op gevestigd, dat ook het belang van den dienst eischt, dat de plaatselijke (militaire) commandanten steeds van het beginsel uitgaan, dat daar, waar zulks maar eenigszins zonder bezwaar kan geschieden, de beschuldigde op vrije voeten blijft, en alzoo niet dan bij bepaalde noodzakelijkheid aan de gewone diensten wordt onttrokken.

De Algemeene order van 1890, N°. 7, wordt ingetrokken en die van 1870, N°. 132, in herinnering gebracht.

Hoofdkwartier Batavia, den 3den Januari 1896.

*De Commandant van het Leger en Chef van het
Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië.*

VETTER.

Tot mijne teleurstelling verneem ik alzoo dat de tegenwoordige Advocaat-Fiscaal in Nederlandsch-Indië van oordeel is dat de wet geen ruimte toelaat voor de meening dat de *mindere*, die door den garnizoenscommandant eenmaal in preventief arrest gesteld is, daaruit zou mogen worden ontslagen voordat de zaak in hoogste instantie is afgedaan.

Het betoog van den Advocaat-Fiscaal heeft mij echter op geen enkel punt tot ander inzicht gebracht.

Het zij mij vergund, voor zooveel mogelijk onder verwijzing naar mijn opstel, naast de circulaire kantteekeningen te plaatsen.

ad I (1ste alinea, eerste gedeelte). Zie mijn opstel bladz. 458 en 459.

Ook de Advocaat-Fiscaal huldigt de meening, dat zelfs de *mindere*, ondanks art. 12 R. L., bij het begin van het gerechtelijk onderzoek op vrije voeten kan gelaten of gesteld worden. Ten aanzien van dit punt heerscht mitsdien eenstemmigheid.

ad I (1ste alinea, tweede gedeelte) en ad II (2de en 3de alinea). Ik stel daar tegenover hetgeen door mij is aangevoerd op bladz. 460, 461, 462 en 463.

ad III (4de alinea). Geen enkel artikel der wet wettigt deze conclusie. Van militaire zijde is bij mijn weten nog nimmer eenige bedenking geopperd tegen het ontslaan bij handtasting en is in de practijk het voorschrift van art. 59 R. L. steeds opgevolgd; de tucht zal dan ook door toepassing van dien ouden rechtsvorm niet het minst geschaad worden. De geheele rede-
neering van den Advocaat Fiskaal stort in elkaar als een kaartenhuis, wanneer men niet meegaat met het uit de lucht gegrepen argument van deze alinea, immers dan omvat »beklaagde» in art. 59 R. L. en »gearresteerde», in art. 60 R. L. ook »mindere.»

ad IV (5de en 6de alinea). Zie bladz. 463 en 464 van mijn betoog.

ad V (8ste alinea). De bevoegdheid tot ontslaan van een *mindere* bestaat

mijns inziens wèl, en volgt uit de artt. 59 en 60 R. L., die spreken van »een beklagde» en »een gearresteerde», dus officier of mindere. Art. 55 R. L., ik herhaal, geeft een bijzonder voorschrift voor den beklagde, die den rang van officier bekleedt.

Weliswaar heeft de wetgever niet uitdrukkelijk bepaald dat officieren-commissarissen minderen op vrije voeten mogen stellen, maar daaruit mag volstrekt niet afgeleid worden dat hij dit perse niet gewild heeft, wanneer men andere bepalingen (art. 60 j° art. 59 R. L.) kan aanwijzen, welke die veronderstelling tegenspreken.

ad VI (9de alinea). Ik verwijs naar de bladzijden 464, 465 en 467.

De bedoelde dispositie laat ik in haar geheel volgen.

DISPOSITIE.

Raadkamer van 30 November 1894.

Voorzitter: Mr. H. VAN DISSEL SZN.

Artt. 55, 160 en 165 Rechtspleging bij de Landmacht.

Ontslag uit arrest van een minderen militair door den krijgsraad.

Art. 160 der Rechtspleging bij de Landmacht bepaalt uitdrukkelijk, dat, wanneer een beklagde, een onderofficier of van een minderen rang zijnde, in arrest is, hij daarin zal blijven gedurende het onderzoek zijner zaak, dat is, totdat over zijne zaak, ingevolge de wet, in hoogste instantie zal zijn beslist. Art. 165 maakt op dien regel geen uitzondering, aangezien het klaarblijkelijk, evenals de voorgaande artikelen, het oog heeft op het mede in art. 160 vermeld geval, dat de beklagde den rang heeft van officier, over wiens arrest in de eerste zitting van den krijgsraad moet, doch in den loop der procedure, op voordracht van den auditeur-militair, nader kan beslist worden.

HET HOOG-GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien de dispositie van den krijgsraad in de 1ste militaire afdeeling op Java van drie-en-twintig April 1894, waarbij is gelast, dat de beklagde L. P., Alg. *Staatsblad* n°. 31837, Europeesch fuselier der 1ste mobiele kolonne van het garnizoens-bataljon van Sumatra's oostkust te Medan, gedurende het verder onderzoek zijner zaak op vrije voeten zal worden gesteld;

Gelezende, naar aanleiding van 's Hofs Resolutie van drie Augustus jl. n°. 5, waarbij de Advokaat-Fiscaal is geautoriseerd om, in het belang der Hooge Overheid, te provoceeren aan den Hove, gediende memorie van negen-en-twintig Augustus jl., waarbij wordt geconcludeerd tot bevestiging van de dispositie van den krijgsraad te Weltevreden, dato drie-en-twintig April 1800 vier-en-negentig voornoemd;

Nog gelezen de, namens den geappelleerde, op een-en-twintig November jl. gediende conclusie van antwoord in appèl, waarbij wordt gerefereerd aan 's Hofs prudentie;

O. dat de krijgsraad, blijkens extract uit de notulen van zijne vergadering van drie-en-twintig April jl. in zake bovengenoemden P., na te hebben beslist dat de zaak als voldongen kan worden beschouwd, heeft besloten den beklagde schuldig te verklaren aan: »dienstweigering, door het als minder militair uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten een order van een superieur na te komen, in eene andere affaire dan tegen den vijand of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of berend is, onder verzachtende omstandigheden», en hem deswege te veroordeelen tot de straf van militaire detentie voor den tijd van vier maanden en voorts, niettegenstaande de auditeur-militair den krijgsraad herinnerde aan 's Hofs circulaire, waarbij 's Hofs uitlegging van de desbetreffende artikelen van de Rechtspleging bij de Landmacht wordt medegedeeld, heeft beslist om beklagde, gedurende het verder onderzoek der zaak, op vrije voeten te stellen, zijnde hij dan ook, blijkens aantekening aan het hoofd van 's krijgsraad vonnis in deze zaak op gemelden datum geweest, onmiddellijk op vrije voeten gesteld;

O. dat 's krijgsraad dispositie voornoemd, als niet gegrond op de wet, behoort te worden vernietigd;

O. toch, dat art. 160 der Rechtspleging bij de Landmacht uitdrukkelijk bepaalt, dat, wanneer een beklagde een onderofficier of van eenen minderen rang zijnde, in arrest is, hij daarin zal blijven gedurende het onderzoek zijner zaak, dat is, totdat over zijne zaak, ingevolge de wet, in hoogste instantie zal zijn beslist;

O. dat de meening van den krijgsraad, dat op den in deze uitdrukkelijke bepaling vervatten algemeenen regel door den wetgever, blijkens art. 165 der Rechtspleging bij de Landmacht, eene uitzondering zou zijn toegelaten, is ongegrond; immers eene dergelijke uitdrukkelijke bepaling slechts op uitdrukkelijke, geenen twijfel overlatende wijze in sommige gevallen zou kunnen te niet gedaan worden;

O. dat dit niet het geval is, daar toch art. 165, evenals de voorafgaande, klaarblijkelijk het oog hebben op het mede in art. 160 voornoemd gemeld geval, dat de beklagde den rang heeft van officier, over wiens arrest in de eerste zitting van den krijgsraad moet (art. 160) doch in den loop der procedure, op voordracht van den auditeur militair, nader kan beslist worden, (art. 165) zijnde laatstgenoemd artikel, als voorziende in een geheel ander geval, dan ook geenszins eene overbodige herhaling van art. 160;

O. dat in deze een beroep op de artt. 55 en volgende van de Rechtspleging bij de Landmacht evenmin opgaat, daar toch in art. 55 alleen sprake is van het ontslaan van een officier uit arrest, waaromtrent de commandeerende officier beslist en niet de officieren-commissarissen, terwijl in de volgende artikelen alleen sprake is van het stellen in arrest van een be-

klaagde door commissarissen, doch niet van het ontslaan uit arrest, hetwelk wederom alleen kan geschieden door den commandeerenden officier, op eigen verantwoordelijkheid en hiermede te niet gedaan wordt de redeneering, dat den krijgsraad wel de bevoegdheid zal toekomen, die aan officieren-commissarissen is toegekend;

O. dat het nu voorzeker niet vreemd is, dat de wetgever ten aanzien van het ontslaan uit arrest van een officier en van een minderen militair van andere beginselen is uitgegaan en ten aanzien van den eerste vrijheid heeft gelaten hem uit het arrest te ontslaan (art. 165), immers de waarschijnlijkheid van ontvluchting van een minderen militair veel grooter is, daar hij bijna overal eene positie kan verwerven, zool niet beter dan toch gelijk aan die, welke hij bij zijne vlucht heeft verloren, hetwelk bij officieren niet het geval is;

O. dat, waar blijkens het bovenstaande aan de uitdrukkelijke en in den aard van den minderen militair gegronde bepaling van art. 160, dat een minder militair in arrest zijnde, daarin zal blijven gedurende het onderzoek zijner zaak, door geene andere wettelijke bepaling gederogerd is, de Krijgsraad onbevoegd was om beklagde, een minder militair, en zelfs zonder voordracht van den auditeur-militair, uit zijn arrest te ontslaan en mitsdien 's Krijgsraad dispositie behoort te worden vernietigd, met last dat beklagde onmiddellijk in arrest zal worden gesteld.

Gelet op de aangehaalde artikelen;

Disponeerende,

In naam en vanwege de Koningin!

Ontvangt het appèl,

Gelast dat de beklagde onmiddellijk weder in preventief arrest zal worden gesteld en gehouden, totdat door den Hove ten definitieve omtrent de schuld of onschuld van beklagde zal zijn uitspraak gedaan en die uitspraak ter executie wordt gelegd.

Merkwaardig en niet verheffend voor den stand van den Indischen soldaat klinkt de overweging van het H. M. G »dat het nu voorzeker niet vreemd is dat de wetgever ten aanzien van het ontslaan uit arrest van een officier en van een minderen militair van andere beginselen is uitgegaan en ten aanzien van den eerste vrijheid heeft gelaten hem uit het arrest te ontslaan (art. 165), immers de waarschijnlijkheid van ontvluchting van een minderen militair veel grooter is, daar hij bijna overal eene positie kan verwerven, zool niet beter dan toch gelijk aan die, welke hij bij zijne vlucht heeft verloren, hetwelk bij officieren niet het geval is.»

Ik zou wel eens willen weten welke positiën voor den deserteur al zoo weggelegd zijn (Zie omtrent vlucht van mindere militairen hiervoren • bladz. 461).

De Dispositie heeft mij, evenmin als de Circulaire, kunnen overtuigen van de onhoudbaarheid der conclusiën, waartoe ik, aan de hand van verschillende schrijvers gekomen ben. Conclusiën die, volgens den kundigen BARRÉ, ook in overeenstemming schijnen te zijn met de Oud-Hollandsche wijze van procederen, welke de grondslag vormt onzer Wet op de Rechtspleging.

De Circulaire biedt echter toch ook lichtpunten; ik lees daarin: »eene bevoegdheid (tot het stellen in preventief arrest) waarvan slecht bij bepaalde noodzakelijkheid gebruik zal moeten gemaakt worden,» en »te adviseeren (door de auditeurs-militair) om daar, waar zulks maar eenigszins zonder bezwaar kan geschieden, een beklagde op vrije voeten te laten,» en ik vraag in gemoede aan den Nederlandschen officier of die schoone wenken wel steeds voldoende behartiging vinden? Is men, uit kracht der gewoonte, niet geneigd te zeggen *krijgsraadzaak* dus in *preventief arrest*?

Hoe zwaar het preventief arrest vooral voor den mindere (1) zijn kan, moge blijken uit het voorbeeld dat de Majoor VEEREN in het *Indisch Militair Tijdschrift*, 1894, mededeelt: »Een Europeesch fuselier had zich schuldig gemaakt aan insubordinatie door woorden; hij werd ingevolge A. O. 1890 N°. 7 en N°. 64 direct na het plegen van het misdrijf in arrest gesteld en op den dag der aanwijzing van officieren-commissarissen voor het gerechtelijk onderzoek naar het plaatselijk provoosthuis overgebracht. Een paar maanden nadat de krijgsraad in deze zaak beslissing had genomen werd 's Hofs sententie ontvangen, waarbij het vonnis van den krijgsraad werd vernietigd en de geheele instructie opnieuw gelast werd, omdat officieren-commissarissen niet door den plaatselijk militairen commandant, doch door den fungeerenden plaatselijken adjudant waren aangewezen (zie het *Recht in Nederlandsch Indië*, 1894, N°. 4). Die aanwijzing (benoeming) had echter wel degelijk door den plaatselijk militairen commandant plaats gevonden; doch het afschrift der desbetreffende order, dat bij de processtukken was overgelegd, was bij vergissing door den plaatselijken adjudant geteekend »op last» in stede van »voor afschrift». De zaak werd daarna weer van voren af aan geïnstrueerd.

»De beklagde, die niet in volle confessie was, maakte geen gebruik van zijn recht van appèl.

»Weer een paar maanden, nadat vonnis gewezen was door den krijgsraad werd deze bijeengeroepen om den beklagde mede te deelen, dat de Advocaat-Fiscaal van het vonnis bij het H. M. G. in appèl was gekomen, zoodat deze fuselier nu reeds 9 maanden in preventief arrest heeft doorgebracht, zonder dat nog door het H. M. G. in zijn zaak is beslist.»

(1) Met nadruk wijs ik er op dat uit het voorafgaande onweerlegbaar blijkt, dat de garnizoenscommandant en de leden van den krijgsraad met de wet in de hand verhoeden kunnen dat 't preventief arrest van een officier te lang duurt (artt. 55, 57 en 160 R. L.), terwijl de auditeur de opheffing van het arrest nog gedurende den loop der procedures aan den krijgsraad in overweging kan geven (art. 165 R. L.).

Geen blind autoriteitsgeloof, geen slaafs volgen der wisselende inzichten van een hooger rechtscollege of der niet minder veranderlijke voorschriften van het administratief gezag, maar eene overtuiging, geboren uit de bestudeering der wet, beziele den militairen rechter bij hare toepassing; is tweeledige uitlegging mogelijk, zoo, ik zeg 't nogmaals, moet aan *die* interpretatie de voorkeur gegeven worden, welke voor den beklaagde het gunstigste is, vooral waar het geldt eene wet, die, zooals de Rechtspleging bij de Landmacht, ongemotiveerd hard is en den verdachte als het ware rechteloos voor den krijgsraad brengt.

De officier moet de bij elke zaak terugkerende gewichtige vraag, nopens de bevoegdheid van garnizoenscommandant, officieren-commissarissen en leden van den krijgsraad tot ontslaan, in voorloopige bewaring houden of nemen van den verdachte, zelfstandig kunnen beantwoorden; dit, en het feit dat de desbetreffende wetsartikelen duister gesteld zijn, doet mij hopen dat niet allen het bovenstaande ongelezen terzijde zullen leggen.

P. P. C. COLLETTE.

Een nieuw middel tot beperking van den terugloop der affuiten.

(Met figuur 9 op plaat V.)

Nu in den laatsten tijd een vluggere bediening van de vuurmonden van het vestinggeschut wordt vereischt, voornamelijk van die, welke bestemd zijn om tegen levende doelen gebruikt te worden (8 cM. Br. en misschien 10 cM.), en ook de schietregels een sneller vuurtempo toelaten, is het een zaak van actueel belang geworden, alles wat de bediening vertragen kan, zooveel mogelijk te vermijden.

Een der hoofdoorzaken van vertraging is de terugloop van de affuit, die het opnieuw in batterij brengen, op de juiste plaats ten opzichte van de bedding, noodzakelijk maakt.

In het buitenland en ook te onzent heeft men door verschillende middelen hierin trachten te voorzien. De voornaamste hiervan zijn: veerkrachtige affuiten, remtouwen en kettingen, hellende beddingen (c. q. ramen), hydraulische en soortgelijke reminrichtingen, maar vooral de zg. wiggen tot beddingen. In sommige gevallen worden enkele dezer middelen gecombineerd.

Deze wiggen nu, die bij alle vuurmonden van ons vestinggeschut in gebruik zijn, hebben verschillende nadeelen:

1°. Nadat de affuit weder in batterij geloopt is, moeten de n°s 3 en 4, »den stand der wiggen» verbeteren. Zij moeten daarbij zorgen, dat de vooreinden op den reglementairen afstand van de steunpunten der raden komen en daartoe een bepaald aantal beddingplanken of ribben tellen. Voorts moet het vlak van elk rad door de lengte-as van de wig gaan.

2°. De reglementaire afstand is zelden te gebruiken; de goede afstand kan meestal eerst na eenige schoten worden bepaald en moet dan door de n°s 3 en 4 onthouden worden, die zich dus naar elkander moeten richten.

3°. De gekoppelde wiggen (bij de kanons van 15 cM. K. en 12 cM. L.), maar vooral de wiggen n°. 2 zijn onhandelbaar en zwaar, zoodat het vrij veel tijd en moeite kost om deze behoorlijk geplaatst te krijgen. Een paar gekoppelde wiggen n°. 1 wegen $\pm$ 87 KG., een wig n°. 2, 200 KG.

4°. Er bestaat steeds gevaar, dat, wanneer de wiggen niet juist geplaatst zijn, de affuit er af loopt en omvalt. Vooral kan dit voorkomen bij de »wilde» affuit van 10 cM.

5°. Verzwaren zij, bij transport van het stuk, het gewicht met resp. 85, 174, of 400 KG. (8 cM. Br.; 10 cM.; 15 cM. $L/24$).

6°. Zijn ze steeds eenigszins hinderlijk bij de bediening.

7°. Is de bedding nat, dan moet de terugloop nog meer beperkt worden door een hoop zand achter den staart van de affuit te werpen, wat hinderlijk is bij het gebruik van richtschalen.

8°. Vereischen zij een lange en breede bedding.

Enkele dezer nadeelen doen zich natuurlijk nog in sterker mate gevoelen, wanneer een der nummers ontbreekt.

In verband met het bovenstaande wordt voorgesteld de wiggen te vervangen door de volgende inrichting:

Nemen wij aan, dat het steunpunt van het rad tot op $\frac{2}{3}$ van de hypotenusa der wig komt en de affuit daarna weder in batterij loopt, dan komt dit steunpunt bij wiggen n°. 1 op een maximumhoogte van $\pm 0,30$ M., bij wiggen n°. 2 op $\pm 0,45$ M.

Hetzelfde effect nu kan men verkrijgen, door tegen den omtrek van de raden der affuit segmentvormige stukken aan te brengen, zooals de figuur aangeeft (zie figuur 9 op plaat V).

Deze stukken zijn van verschillende grootte en zoodanig gemaakt, dat zij nauwkeurig tegen elkaar en tegen den radband aansluiten. Zij worden door ijzeren bouten met ingelaten koppen tegen de velgen aangedrukt en aan de binnenzijde daarvan met moeren tegen het rad vastgeklemd.

Het behoeft niet gezegd, dat deze stukken van deugdelijk hout vervaardigd en van een ijzeren beslag voorzien moeten worden.

Zorgt men nu, dat de pijl van het segment (*a b*) gelijk is aan de maximumhoogte der wiggen (resp. 0,425 en 0,68), dan zal, wanneer de raden van de affuit eenmaal goed gesteld zijn vóór den aanvang van het vuur, de affuit tegen het ronde oppervlak oploopen en daarna weder in dezelfde richting in batterij komen.

Door deze stukken uit verschillende deelen te doen bestaan, kan men er naar behoefte meer of minder gebruiken, bijv. wanneer de bedding nat is een stuk meer.

Loopt de affuit scheef terug, dan wordt aan een der zijden de as even gelicht en het rad een weinig gedraaid.

De stand der raden, enz., experimenteel te bepalen.

Bij het transport van het stuk worden de stukken afgenomen en de affuit is evengoed vervoerbaar als thans, terwijl de veel lichtere stukken gemakkelijker kunnen worden vervoerd, dan de veel zwaardere wiggen (resp. ± 25 KG. en ± 50 KG. voor elk rad, dus te zamen 50 en 100 KG.).

SIMPLEX.

Amsterdam, Juni 1896.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Oefeningen van infanterie-schutterijen, door een schutterij-commandant. 's Gravenhage, 1896. GEBR. BELINFANTE.

Na de gebeurtenissen, welke zoowel in de residentie als daarbuiten in het lichaam der schutterijen zijn voorgevallen, namen wij deze brochure met een zekere vooringenomenheid of althans met een vooroordeel ter hand. Waar zich zulke ergerlijke tooneelen voordoen als in 's Gravenhage, namelijk dat de oefeningen der schutterijen door den sterken arm der politie en door dien der militaire macht beschermd moeten worden, en waar de officierskorpsen der schutterijen bij tientallen hun eervol ontslag aanvragen, daar meenden wij gevaar te loopen ons zelven belachelijk te maken, als wij aan de oefeningen dezer gewapende macht ook nog maar één ernstig woord wijdden. *Le ridicule tue!*

Meer dan eenmaal vlood ons de verzuchting van de lippen, dat deze gebeurtenissen toch de oogen aan volk en regeering mochten openen en eindelijk aan de schutterijen den doodsteek geven.

Eenmaal echter met de lezing der brochure aangevangen zijnde, werd onze aandacht al spoedig geboeid, zoowel door de beknopte en zakelijke wijze, waarop de »Wenken voor de Commandanten van Infanterie-schutterijen van October 1885» worden vermeld en toegelicht, als door de zaakkundige opmerkingen, welke de Schrijver daaraan verbindt. Toch meenen wij, dat deze in zijne verwachtingen teleurgesteld zal worden. Waren *alle* commandanten van schutterijen als hij; was *elk* officier der schutterij zóó doordrongen van zijne taak als deze schutterij-commandant en waren last not least *alle* schutters een heel klein beetje soldaat, dan zou misschien indertijd van deze thans geheel verouderde instelling nog iets te maken zijn geweest. Nu lijkt ons evenwel zelfs het pogen daartoe een onbegonnen werk.

De Schrijver zegt zelf op bladz. 5: »Zonder tucht kan geene oorlogshandeling tot een bevredigenden uitslag leiden.» Welnu aan die tucht heeft het onze schutterijen te allen tijde ontbroken, al bestond er over het algemeen en in elke schutterij bij de meerderheid veel goede wil. In het aangezicht van den dood verstuipt deze laatste evenwel als kaf voor den wind. In den strijd tegen het dierlijk egoïsme, dat tot zelfbehoud maant, kan alleen de aan ijzeren tucht gewende soldaat de overwinning behalen en zelfs hij zou daarbij nog menigmaal het onderspit delven, als het voorbeeld van officieren en kader hem niet den noodigen moreelen steun gaf.

Met volle waardeering van de drijfveeren, welke er den schutterij-commandant toe hebben geleid om zijne denkbeelden over de oefening van en de kadervorming

bij de schutterijen publiek te maken, vreezen wij dat de practische resultaten daarvan gering zullen zijn. Laat ons hopen, dat deze zeer onvoldoende legerreserve bij eene reorganisatie van onze levende strijdkrachten, die na de behandeling van het kiesrechtvraagstuk eindelijk toch wel eens in de Vertegenwoordiging op het tapijt zal worden gebracht, binnen korten tijd door eene deugdelijke zal worden vervangen.

BOEKAANKONDIGINGEN

Russland am Stillen Ozean. Eine zeitgemüsse Studie, von
T. v. T. Berlin, Militär-Verslag. R. FELIX. 1896.

Uit het voorwoord van deze, vijf en dertig bladzijden tellende, brochure mag worden afgeleid, dat het doel van den Schrijver is geweest om, zonder tot de gebeurtenissen van den Chineesch—Japanschen oorlog in bijzonderheden af te dalen, de aandacht van de koloniale mogendheden te vestigen op de nieuwe machtsverhoudingen, welke zich sedert in het Verre Oosten ontwikkelen.

Hetgeen de Schrijver te dien opzichte in het midden heeft gebracht, beantwoordt ons inziens zeer goed aan het doel. In acht kleine hoofdstukken toch worden achtereenvolgens behandeld:

- I. Rusland's eerste optreden in het Amoer-gebied.
- II. Anderhalve eeuw van het verdrag van Nertschinsk tot het herleven van de Amoer-quaestie.
- III. NEWELSKI's ondernemingen in het gebied van den Amoer.
- IV. Graaf MURAWIEW AMURSKI en Rusland's definitieve nederzetting in het gebied van den Amoer.
- V. Rusland en Japan.
- VI. Rusland en China.
- VII. De Korea-quaestie.
- VIII. Rusland en Engeland in de Stille Oceaan.

Het eerste hoofdstuk omvat in hoofdzaak de gebeurtenissen van het jaar 1639 tot den 6den September 1689, den datum, waarop het verdrag van Nertschinsk gesloten werd, en waarbij alle in den loop dezer vijftig jaren gemaakte veroveringen wederom aan China werden afgestaan.

In de anderhalve eeuw, welke daarop volgde, scheen de Amoer zoogoed als vergeten en daarmede werd ook zijne waarde voor de ontwikkeling van den Russischen handel naar het Oosten uit het oog verloren. Hoofdzakelijk wordt dit in het tweede hoofdstuk toegeschreven aan gemis van de noodige topographische en hydrographische kennis. Dit blijkt wel het overtuigendst uit het rapport van den Luitenant ter Zee GAWRILOW, die in het midden van Augustus 1846 met de onderzoeking van den mond van den Amoer werd belast. Dit rapport toch eindigde met de slotsom, dat »de mond van deze rivier voor zeeschepen ontoegankelijk en Saghalin geen eiland maar een schiereiland was, zoodat de Amoer voor Rusland van geen beteekenis mocht worden geacht.»

De aantekening, welke Czaar NICOLAAS eigenhandig op dit rapport stelde met de woorden: *Dit is zeer te betreuren!* getuigt hoezeer deze vorst het belang van dien handelsweg had ingezien.

Eerst NEWELSKI, een hoogst bekwaam en doortastend Kapitein Luitenant ter Zee, die in het tijdsverloop van den 11den Juni tot den 15den September 1849

van uit Peter-Pauwlishaven de geheele kust langs de zee van Ochotzk, de golf van Saghalin en die van Tartarije bevoer, hield de eeuwenoude dwaling betreffende den Amoer en Saghalin op. Hij was het, die het eerst constateerde, dat Saghalin een eiland en het binnenlopen in den Amoer-Liman, zoowel van het noorden als van het zuiden, voor zeeschepen mogelijk was. Van dit oogenblik af was de groote beteekenis van deze waterverbinding met de Stille Oceaan voor geen enkelen beschaafden Rus meer een geheim en richtte het streven der politiek daarheen zich van dezen verkeersweg meester te maken.

Graaf MURAWIEW was eigenlijk, als Generaal-Gouverneur van Oost Siberië, de man door wiens toedoen NEWELSKI zoo eigenmachtig had kunnen optreden, als door den Schrijver in het derde hoofdstuk is omschreven. Kan dan ook niet worden ontkend, dat de stoutmoedige daad van dezen laatste, toen hij op den 13den Augustus 1850 op het voorgebergte Kuegda de Russische vlag deed hijschen en daar een post met den naam Nikolajewsk stichtte, de eerste schrede op de nieuwe baan was, zoo is het toch aan geen twijfel onderhevig, dat zonder MURAWIEW's krachtigen steun, deze zoo koene daad geen vruchten zou hebben gedragen. Graaf NESSELRODE, de almachtige eerste minister, toch was zeer tegen dit optreden gekant en alleen aan MURAWIEW's voorspraak bij den Czaar was het te danken, dat NEWELSKI niet teruggeroepen en de post niet opgeheven werd.

In het vierde hoofdstuk schetst de Schrijver de vestiging in de andere havenplaatsen aan de Stille Oceaan en de inbezitneming van het stroomgebied van den Amoer. Beteekenisvol voor de latere politieke gebeurtenissen is wel de zinsnede uit MURAWIEW's rapport aan den Czaar over deze handelingen, waar hij zegt: »Een langjarige ondervinding heeft mij het bewijs geleverd, dat men met de Chineezers niet *onderhandelen*, maar *handelen* moet!»

Op korte en bondige wijze wordt vervolgens de politieke verhouding tusschen Rusland en Japan geschetst, welke over het algemeen van vriendschappelijken aard was, maar waarbij men elkander toch op behoorlijken afstand hield. In het zesde hoofdstuk teekent de Schrijver dan de meer en meer gespannen verhouding, welke tusschen Rusland en China, als de twee machtigste naburen in het Oosten, ontstond. Eigenaardig is het daarbij, dat het politieke doorzicht van de Russische regeering, wat de waardeering van de innerlijke kracht van het Hemelsche Rijk betreft, achteraf beschouwd, zooveel geringer is gebleken, dan dat van de kloeke politici, die in Japan het gezag in handen hadden.

Uit het door den Schrijver aangevoerde toch blijkt overtuigend, dat Rusland voor China en de Chineesche machtsontwikkeling naar het noorden en noordwesten bevreesd is geweest van het verdrag van Nertschinsk tot. . . op onzen tijd.

MURAWIEW's zienswijze, aangaande de tegenover China te volgen gedragslijn, was alleen door de Japanners begrepen.

Een en ander vindt men in het zevende hoofdstuk beschreven, waarin het Korea-vraagstuk behandeld wordt. Toen de zwakheid van China in den Japanschen oorlog zoo overtuigend gebleken was, won in Rusland de overtuiging meer en meer veld, dat niet China maar Japan de gevaarlijkste mededinger in de Stille Oceaan was en dat het dientengevolge aanbeveling verdiende om het eerstgenoemde rijk *meer* dan een zedelijken steun te bieden. Het gevolg daarvan was, dat China allerlei concessien deed aan den helper in den nood, welke alle daarop uitliepen, dat Rusland zich een zekere en veilige basis verschafte voor

den, binnen langeren of korteren tijd te verwachten, beslissenden strijd met Engeland om de suprematie in Azië.

Het laatste hoofdstuk bespreekt de mislukte poging der Engelschen om zich voorgoed in het bezit van Port Hamilton te stellen, waardoor de strategische beteekenis van de Russische vlootstelling in Wladiwostok aanzienlijk verminderd dreigde te worden. Zeer te recht wijst de Schrijver er op, dat nu deze haven onder de pressie van de Russische vertoogen en wapeningen weder is ontruimd, het laatstgenoemde rijk eene politieke zege bevochten heeft en in de Oost-Aziatische wateren voorloopig eene zoo krachtige maritieme positie inneemt, dat Hongkong feitelijk bij het minste conflict is bedreigd.

De geheele inhoud van deze kleine maar degelijke brochure maakt den indruk eene welgelukte en goedgeoordachte politiek-militaire schets te zijn, waaruit ook voor kleine volken te leeren valt, dat met *geringe* middelen *belangrijke* uitkomsten verkregen kunnen worden, mits *groot*e mannen de leiding der zaken in handen hebben.